OVER

DE SPELLING

VAN DE

BASTAARTWOORDEN

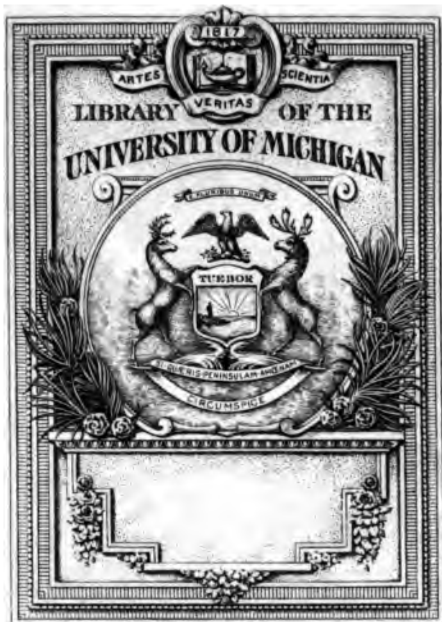
IN 'T

NEDERDUITSCH.

Some judge of authors' NAMES, *not Works*, and then —
Nor praise nor blame the *Writings*, but the MEN.
POPE's *Essay on Criticism.*

UITGEGEVEN DOOR NAYLER & C°. O. Z. Achterburgwal,
TE AMSTERDAM.
1843.




1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

Alberdingk Thijm, Josephus Albertus

OVER

DE SPELLING

VAN DE

BASTAARTWOORDEN

IN 'T

NEDERDUITSCH,

DOOR

M. J. Alberdingk Thijm

> »Certes ie rends graces à des honnestes hommes, qui daignent prendre en bonne part mes foibles efforts. Il n'est lieu où les fautes de la façon paroissent tant, qu'en vne matiere qui de soy n'a point de recommandation."
>
> MONTAIGNE. L. III, ch. 9.

AMSTERDAM,

NAYLER & Co.

1843.

VOORREDEN.

De titel van dit boek moet, op zich-zelven, den Lezer reeds een waarborg zijn, dat er geen lauweren met de uitgaaf beoogd worden. Zelfs de geestige Vertaler van STERNES *Sentimental Journey* zou niet heel veel ijdelheids, tusſchen het ſchrijven over de Spelling van Bastaartwoorden, en het drukken des geſchrifts, onderſtellen. Doch zoo men meende, dat er daarom minder tijd en ſtudie aan dit boek was beſteed — dat het met minder zorg, in hoofdzaak en bijzonderheden, werd behandeld, dewijl de roemzucht geen deel had aan de vervaardiging — zou men de welmeenende pogingen des Schrijvers miskennen. Hij heeft gedaan, wat hij vermocht — en indien hij dwaalde of te kort ſchoot, moet dit eerder aan wanbegrip, dan aan onachtzaamheid, geweten worden. Maar daarom juist, en in weêrwil van de opmerking,

waar deze voorreden meê aanvangt, zou het den Schrijver ten uiterste grievend zijn, zoo de Kritiek eene mindere naauwgezetheid, dan de zijne, in acht nam, bij het beoordeelen van zijnen arbeid.

Een oppervlakkig befchouwer, die, op dézen regel, *wezenlijk*, en zeven regels lager *wezendlijk*, aantrof — die, ter dezer plaatse, *ſmoren* las, of *ſlepen*, of *doven*, en elders die woorden met verdubbeling van klinker gefchreven vond — die nu eens *in* DEN *tijd*, en dan weêr *in* DE *tijd*, of DER *tijd* zag gebruiken — hier van DE *uitgang* en dáar van DEN hoorde fpreken — een oppervlakkig befchouwer zou allicht tot de gevolgtrekking komen, dat het, óf van overgroote domheid, óf van onverklaarbare grilligheid, getuigde, zich-zelven, in het bezigen dier woorden, zoo gedurig ongelijk te zijn. Een ander, die meende nog al wel met het fchrijven en fpreken van het Fransch over weg te kunnen — en het eerste 't beste woordenboek had opgeflagen, om zijn vermoeden, betreffende de manlijkheid van de Fransche letter *l*, bij voorbeeld, tot zekerheid gebracht te zien, zou, zonder van groote onwetendheid befchuldigd te mogen worden, het gebruik van die letter in 't vrouwelijke (op bl. 39) met den ftempel zijner afkeuring kunnen brandmerken, en als een ftaaltjen kunnen aanvoeren van den invloed, dien het fchrijven der éene taal op onzen ftijl in de andere uitoefent. En toch — gij

zult het bekennen, Lezer — de beide beoordeelaars zouden zich grovelijk vergisfen.

Niemant kan het vergen, dat een voorreden alle de berispingen voorkome of belette, die de inhoud van het boek wellicht kon opwekken: maar als de Schrijver weet, hoe gemaklijk eene lichtvaardige beoordeeling de waereld wordt ingezonden, en hoe moeilijk het is, later, ook door de volkomenste antikritiek, den indruk dier beoordeeling uit te wisfchen — dan zal hij van zelf aanleiding vinden den Lezer er voor te waarfchuwen, en hem verfchooning te vragen, dat hij, met een paar voorbeelden, van de gegrondheid zijner vreeze doet blijken.

De beide vooronderftelde beoordeelaars zouden zich grovelijk vergisfen.

De woorden *wezenlijk* en *wezendlijk* zijn twee onderfcheiden benamingen, voor nagenoeg de zelfde eigenfchap; men zie dit bij TEN KATE, bij HUYDECOPER, en bij BILDERDIJK, waar hij HUYDECOPER toelicht — Waarom zouden wij het eene of het andere verwerpen? — *Wezenlijk* is gevormd uit het fubstantief *wezen*, met de uitgang *lijk*; *wezendlijk* uit het tegenwoordig deelwoord van *wezen*, met de zelfde terminatie: van de beiderlei famenftelling heeft men meerdere voorbeelden in de taal — wie zal een fchrijver dwingen te kiezen? TEN KATE, wiens gezach wel de voorname grondflag is, waarop men

de onderscheiding van de zacht- en scherp-lange vokaal doet berusten, geeft *smoren* en *smooren*, *slepen* en *sleepen*, *doven* en *dooven* op: waarom zou éene van die spellingen verbannen moeten worden? — Verklaart TEN KATE *steigen* niet door *elevare*, in tegenstelling van *stijgen* (*ascendere*)? Zoo lang niemant heeft aangetoond, dat de éene dialekt de andere beheerschen moet, dat de éene ver verkieslijk, ja alleen te verdedigen is — zoo lang men niet heeft uitgemaakt, en met onwrikbare *Etymologische* bewijzen gestaafd, dat voor dít woord de Zeeuwsche, én voor een ander de Maaslandsche tongval gehuldigd behoort te worden — kan er geen reden bestaan om niet, in het *verbum neutrum*, den enkelvoudigen klinker, in het *transitivum* daarentegen, den krachtigen tweeklank *ee* en *oo*, bij de genoemde en dergelijke woorden, te bezigen. Wat de toepassing der geslachten aangaat, men weet, dat HOOFT en VONDEL in dat opzicht onze wetgevers zijn; slechts in enkele gevallen veroorlooft deze en gene, op grond van de Analogie, zich eene kleine afwijking. Maar HOOFT maakt vele woorden vrouwelijk, die VONDEL voor mannelijk houdt — maar TEN KATE heeft vergelijkingstafels opgemaakt, waaruit blijkt, dat de Hollander, met zich enkele aankantingen tegen het Gebruik te veroorloven, zijn gantsche geslachtstoepassing met die der Mœzogothen, Angelsaxen, Zweden, IJslan-

ders en Hoogduitschers in overéén ſtemming kan brengen — maar BILDERDIJK heeft aangewezen, dat de Etymologie dikwerf een ander geſlacht dan het Gebruik ſchijnt te willen — éen zelfde woord heeft dikwerf twee beteekenisſen, die aan het verſchil des geſlachts keurig te onderkennen waren: ziedaar, de bedenkingen, die DEN *tijd* en DE *tijd*, DEN *uitgang* en DE *uitgang*, DEN *dood* en DE *dood*, in den gebogen naamval, bij BILDERDIJK en WISELIUS, zoowel als in het nederig boekjen over de Bastaartwoorden, hebben voortgebracht.

De Fransche *l* eindelijk, heeft tweërlei geſlacht. Het is een letter van 't mannelijke, naar de nieuwere leerwijs, die haar *le* noemt; het is een vrouwelijke naar de oudere, die haar *elle* heet: daar *le* vooronderſteld wordt een lettergreep te beginnen, en er op bl. 39 ſpraak is van de vokaal vóor de *l-mouillée*, zoo behoort men de letter dáar vrouwelijk te nemen, en *elle* uit te ſpreken. Zie dit onderſcheid, naar eisch, waargenomen en aangetoond in het *Vocabulaire* van CHARLES NODIER.

Het is onnoodig meerdere plaatsen uit het boek *Over de Spelling der Bastaartwoorden* op te geven, waar men de nagedachte van den Beoordeelaar gaarne bij zou inroepen: Het zou den ſchijn van verwaandheid laden op eenen Schrijver, die zoo innig als iemant overtuigd is van de onvolkomenheid aller menschelijke

werken; zich-zelven meer dan anderen mistrouwt; en gaarne zijne voorreden eindigt met de woorden van *Broeder* THOMAS *van Utrecht*: „Js enich ghebrec in desen boeke/ dat is mi leet/ eñ soe wye dat ghebrec verbeteren wille/ dat is mi lief."

Meì, 1843.

INLEIDING.

De Schrijver der navolgende Verhandeling is niet van de zulken, die met kleinachting neêrzien, op hetgeen Profesfor SIEGENBEEK, in het begin dezer eeuw, ten voordeele der Nederduitsche Tale heeft uitgewerkt. Hij befeft levendig, dat er, bij *'t bevorderen der eenparigheid in de ſpelling van ons Hollandsch*, iets anders te doen viel, dan een willekeurige orthograaf vast te ftellen, gelijk de Fransche er éen moest worden, fints VOLTAIRE de hand had geleend, om den te rug keer van deze tot orden en redelijkheid, onmogelijk te maken.

Toen het de vraag was, welken weg men bij het afteekenen zijner gedachten in Nederduitsche woorden had in te flaan — langs welke paden men verzekerd kon zijn door Rede en kiesch Gevoel begeleid te worden — toen alles twijfel en gisfing fcheen — trad de Heer SIEGENBEEK ftoutmoedig vooruit, en wist, fchoon in een doolhof van meeningen gebracht, een aantal bedrieglijke fporen te vermijden, om er andere te kiezen, die raadzaam, die begankbaar waren. Het is onbillijk te vergeten, welken heilzamen invloed zijn boek over de fpelling op het ordelijker Neêrduitsch-fchrijven gehad heeft; en alleen blinde partijdigheid kan den Hoogleeraar zijn wezenlijke verdienste, zijn recht op onze dankbaarheid, betwisten.

Ik ontken echter geenszins, dat Zijn Hooggeleerde, of een ander lichaam voor hem, bij de invoering der alleen goedgekeurde ſpelling, wat al te willekeurig te werk zij gegaan; dat hij, na het vestigen der gronden — na het ontwikkelen zijner gevoelens — voor de toekomst, aan ieders wettig gezond verſtand den ſcepter in handen had moeten geven; dat hij verre van zich-zelven met de gebreken van zijn werk (waar hij 't beſtaan van had behooren te vermoeden) ten troon te heffen, veeleer, gelijk CINCINNATUS, na het bevechten van den zege in zijn vergetelheid te rug had moeten keeren; of, eindelijk, dat hij geen kroon uit de hand der anarchie had mogen aanvaarden, zonder zich een deugdelijke konstitutie, zonder zich een machtigen raad ter ſchutse te kiezen. Want, wat heeft men thands van hem gezegd? Men heeft hem tot het voorwerp eener ontijdige ſpotternij gemaakt; men heeft hem den Napoleon van de Nederduitsche Spelling genoemd; de vaerzen van LAMARTINE, „*Tu combattis l'erreur*" enz., op hem toegepast; en geroepen: „het zou groot zijn geweest

..... ſi, rendant le ſceptre à ſes mains légitimes,
Plaçant ſur ton pavois de royales victimes,
Tes mains des ſaints bandeaux avaient lavé l'affront!"

Intusſchen hebben de *victimes* van de volkswoede der vorige eeuw, Rede en kiesch Gevoel, niet bij wat men ſchertsend de keizering van den Heer SIEGENBEEK zou mogen noemen verloren; en het moet hun harten goeddoen, te zien, dat ten huidigen dage, het aantal ſpellingen van het woord *waereld* bijv., dat, bij knappe

menschen in de revolutietijd, voor 1805, niet minder dan negen beliep, tot drie is versmolten. In navolging van SPIEGHEL schreef men *werld*, van TEN KATE, *weerld*, van HOOGSTRATEN, *weerelt* en ook *werrelt*, van SMITS en HOOGVLIET, *waereld*, van WAGENAAR, *weereld*, en van POOT, *werelt*; BILDERDIJK stond *wareld* voor, terwijl zekere Heer ELZEVIER (Lierz., bl. 13) er *wereld* van gemaakt had.

Maar zijn wij ernstig, Lezers! en verspillen wij onzen tijd niet met ieder bontgekleurd schelpjen gaâ te slaan, dat ons op den weg in 't oog valt, of met iederen vlinder te vervolgen, die om onze hoofden zweeft.

Alleen reeds wanneer men de uitroeiing opmerkt van de spelling met verdubbelden klinker, gelijk zij door den voorgang van HOOFT en HUYDECOPER was ingedrongen, door kortzichtige schrijvers beschermd werd, en, om verschillende redenen, meer en meer wortel had kunnen vatten — ziet men zich genoodzaakt te bekennen, dat onze taal groote verplichtingen heeft aan den Heer SIEGENBEEK; en is men bereid veel te vergeven van hetgeen hij, door de verkeerde voorstelling van zekere geschilpunten, ten haren opzichte misdaan heeft. Maar wat men zich niet verbloemen kan, en waar men hem gestrengelijk rekenschap van mag vragen, is, dat zijn werk, van den kant der *genoegzaamheid*, zoo veel te wenschen overlaat, en hij, willends en wetends, zoo menig vraagstuk in de taal, onopgelost, ja onvermeld, voorbij is gegaan. Wij willen niet onderzoeken, of lusteloosheid, dan iets anders, hier de oorzaak van geweest zij, maar zoo veel is zeker — dat een' ieder, als toonbeeld van onvolledigheid, het vijftiental bladzijden van des

Hoogleeraars Verhandeling in 't oog moet fpringen. „over de fpelling van woorden, welke uit andere talen ontleend zijn"; en dat menig naauwgezet beoordeelaar het boek mismoedig wegwierp, wanneer hij den geleerden verzamelaar van opftellen voor maand- of dagbladen zich heden „de redaKtie", morgen „de redaCtie", zag noemen, en niet kon nagaan, of het dagelijks meer dan eens voorkomend woord met des Heeren SIEGENBEEKS „karaKter", * dan met zijn „advoCaat" † gelijkftond.

Eigenlijk fchijnt de Heer SIEGENBEEK even min als TEN KATE § recht begrepen te hebben, hoe men door alle eeuwen heen met de Bastaartwoorden omfprong; hoe het gebruik en de fpelling van deze, van die der overige taaldeelen afhing; en hoe hij, bij de om ver werping der verfchillende regelen, in verband waarmeê MAERLANT *crone*, de Klerk uit de lage landen *croen*, of met lateren, *croon*, SPIEGHEL *krone*, de Bijbelvertalers *kroone*, HOOFT *kroone*, en TEN KATE *króóne* fchreef, ja BILDERDIJK in onze dagen *kroonen* met de *oo* voor ingedrongen misbruik hield — gehouden was, niet alleen te verklaren, op wat grond hij *kroon* en *kroonen* alleen gelden deed, maar het geheel van zijn fpellingsleer vatbaar te maken, om langs dezen of genen kant te worden toegepast, overal waar men Bastaartwoorden in 't Hollandsch te bezigen heeft. Hij had zich niet moeten vergenoegen, met de fpelling van flechts

* *Verhandeling over de fpelling der Nederduitsche Taal, tot bevordering van eenparigheid in dezelve* (in de Taal?). 1e. Druk. Bl. 258.

† Bl. 261.

§ *Aenleiding tot de kenniffe van het verhevene deel der Nederduitfch. Sprake.* d. I, bladz. 150

enkele aan een gebruik te toetsen, dat daar dikwerf *redeloos* in te werk gaat, of, alleen bij toeval, den woorden van vreemde herkomst een vorm doet aannemen, die met de gesteldheid onzer tale, bestaanbaar is. Doch, den Heer SIEGENBEEK was dit niet opgevallen; en gelijk het overige van zijn werk, onderging ook het hoofdstuk dat van de Bastaartwoorden handelde, in zijn drie latere drukken, geen breedere omwerking. Wel zeide de Heer SIEGENBEEK, op bl. 28 van het boekjen getiteld *Taalkundige Bedenkingen*, het eene en ander, betrekkelijk de spelling van *rekest* of *request*, en verwees hij hiernaar, op bl. XXXI van de *Voorberigten* zijner Verhandeling; maar overigens bleef de Lezer van 1827 even ver als de Lezer van 1805, en de Schrijver meende zich voor het maken van *verbeteringen*, in de laatste drukken van zijn werk, zorgvuldig te moeten wachten, „daar hij zulks als eene wezenlijke inbreuk op de regten der bezitters van vroegere uitgaven beschouwde.” *

Voorzag men nu geen regeling van de spelling der Bastaartwoorden, die in zoude stemmen met de taalwetten, door een staatsbestuur vastgesteld, en door eene gedweezame menigte nageleefd, zoo werd men wel genoodzaakt zijne hoop dienaangaande eene andere richting te geven.

BILDERDIJK, wien men langzamerhand met minder afgrijzen begon gaâ te slaan, wiens leerbegrippen bij enkelen veldwonnen, en wiens boeken, zoo niet gelezen, dan althands door velen aangekocht werden — BILDERDIJK, wiens onbescheiden uitvaren tegen SIEGENBEEK,

* *Voorberigten*, bl. XXII.

zoo niet harten, die waarheid zochten, dan toch veler nieuwsgierige oogen tot zich trok — had in het derde deel zijner *Nieuwe Taal- en Dichtkundige Verfcheidenheden*, de omgewerkte uitgaaf aangekondigd van zijn *Geflachtlijst der Nederduitfche Naamwoorden*, en bij die gelegenheid bewezen, hoe noodzaaklijk het voor de zuiverheid van onzen Hollandschen ftijl was, in het gebruik van Bastaartwoorden, bepaalde en uit den aard der taal afgeleide regelen waar te nemen. Men mocht dus, met eenigen grond, vertrouwen, dat zijn vollediger woordenboek, hetwelk „met meer volkomen Etymologifche en andere verklaringen vermeerderd, en in een vernieuwd werk als overgegoten zou zijn," en waarbij ook *de geflachtsbepaling* der Bastaartwoorden „tot haar ware beginfels te rug zou gevoerd worden," tevens, zoo niet in regels, dan in voorbeelden, eene gefchikte handleiding voor hun *fpelwijze* zou opleveren. Maar men vond zich hier geheel in te leur gefteld: de *Verklarende Geflachtlijst der Nederduitfche Naamwoorden, op ftellige Taalkunde gevestigd*, kwam in de waereld, en bracht eene opgaaf van vreemde benamingen meê, niet gelijk zich deze, als uitvloeisel van een deswegends opgedolven ftelsel, zouden hebben voorgedaan — maar gelijk Bilderdijk gewoon was ze te fchrijven, of gelijk zij hem, onder de bewerking, uit de pen vielen. Had men ze nu als zoodanig befchouwd, dan zou zijn voorbeeld wel niets hebben toegebracht tot de redelijkheid der begrippen omtrent dit punt — maar de onzekerheid, de verwarring, ware er ook niet door vergroot. Doch zij, die bij Bilderdijk in alles, en tot in zijn grilligheden toe, eene hooge bedoeling, eene dringende, fchoon dan

geheime, reden plachten te zoeken, wilden méer in de ſpelling van *koncilie*, met een *k*, en *conſistorie*, met een *c*, zien, dan er in opgeſloten lag; zij telden met eene angstige bezorgdheid de gevallen, waarin BILDERDIJK zus of zoo had geſchreven, en vonden zij dan twee maal *may*, tegen éens *mei* met *ai* of *ei*, dan werd *may* met den ſtempel hunner goedkeuring geteekend, en in 't vervolg gebruikt; offchoon „men beter *klei* dan *klai* ſchrijft *," en BILDERDIJK hen, tot hun groote verwondering en ſpijt, van *plaizier*, naar het gebruikelijk *pleizier* verwees. Ik heb lijsten van zoogenoemde Bilderdijkianen in handen gehad, waarop men drukfouten tot regels had gemaakt, ja, tot de diepzinnige gevolgtrekking gekomen was, dat *praktikaal* met een *c* in de eerste, en een *k* in de laatste, lettergreep geſpeld moest worden, om-dat dit, in dier voege, meer voorkwam, dan *praKtiKaal* of *praCtiCaal*; terwijl men, om een dergelijke reden, *grammatikaal* met *c* meende te moeten ſchrijven. †
Belachlijke kleingeestigheden, die der nagedachtenis van groote mannen ſchande doen; en de wetenſchap te ſpot ſtellen voor wie haar niet genoeg in den grond kennen, om te beſeffen, dat zij er alleen den ſchijn gemeen meê heeft!

Intusſchen is men, tot op den huidigen dag, geen voetſtap verder gekomen; en ſtaat men, bij het veelvuldig geſchrijf over Nijverheid, Godsdienst, Kunst, en Wijsbegeerte, gedurig in tweeſtrijd, of men *fabrIJk* dan *fabrIEk*, *Catholijk*, *Katholijk* of *KatholIEk*, *Esthetika* of *Æsthetica*, *FiloZooF* of *PHiloSooPH*

* Zie BILDERDIJK, op het woord.

† Aanleiding hiertoe kon men vinden in de *Verklarende Geſlachtlijst*, Voorr., bl. 28; *Spraakleer*, bl. XI, en bl. 16.

zal ſpellen. De Heer VAN DER KEMP ſchreef, wel is waar, iets *Over de ſpelling van vreemde woorden* in het 2de deel van „*het Taalkundig Magazijn*" — doch dit behoort tot de drie laatste bladzijden zijner verhandeling; die bladzijden behooren niet tot de beste van zijn opſtel; en het opſtel-zelf kan, dunkt mij, niet onder de gelukkigste van den anders zoo verdienstelijken ſchrijver gerangſchikt worden. De Heer V. D. K. zegt er bovendien zeer weinig van; ofſchoon hij de vraag, hoe men in 't vervolg de Bastaartwoorden ſchrijven zal, tracht op te losſen, met te verklaren, dat „vreemde woorden, die bij ons nog geen burgerrecht verkregen hebben, slechts in hun einduitgang verne-derduitscht moeten worden, maar voor het overige in hunnen oorspronkelijken vreemden vorm gelaten." Hetgeen over éen komt met wat TEN KATE reeds voor honderd jaren gewild heeft, „*dat men*" namelijk, „*Baſtaert-woorden, voor zo verre zij baſtaert zijn, die Spelling' geve, welke de Tael mede brengt van welke zij ontleent zijn, en dat men aan 't Voor- of agter-deel van die, voor zo verre zij door de Verbui-ging en in de Uitgangen de onzen geworden zijn, eene Spelling' toepaſſe volgens onze gebruikelijke wijze.*" * Doch de vraag is niet: hoe heeft men het wel eens gedaan? noch ook, hoe zullen wij het heden, en van nu af altoos doen? — maar, hoe BEHOORT het te wezen? op dat, wanneer wij al ons-zelven in het ſpellen van dit of dat woord gelijkblijven, wij in geene inkonse-quentiën vervallen mogen, met betrekking tot de ſpelling van ándere woorden der taal; gelijk bijv. zij doen, die *laGCHen* en *eCHo* ſchrijven.

* *Aenleiding* enz., d. 1, bl. 150.

VAN HET GEBRUIK DER BASTAARTWOORDEN.

Het is hier de plaats niet uitvoeriglijk aan te toonen, dat zoo lang er volken met volken verkeeren, en op elkanders talen, zeden, en gebruiken invloed oefenen, zij niet kunnen nalaten zekere *benamingen*, ja zelfs enkele *grammatikale* vormen van elkander over te nemen. Voorlang is het trouwens, door bekwamer dan ik ben, bewezen, en het wordt dagelijks door de ondervinding gestaafd, dat, in een levende taal, het gebruik van Bastaartwoorden onvermijdbaar is, en inderdaad, zoo zij wél worden aangebracht, de naauwkeurigheid der uitdrukking en het melodieuze van den stijl er door winnen. Behalven, dat er zoodanige zijn, die zich met de inheemsche uitdrukkingen als vereenzelvigd hebben, en niet dan met algeheele omsmelting, en tot wezendlijke berooving der taal, er konden uitgeworpen worden — komen er ons onophoudelijk voor, waaraan, bij stilzwijgende over één komst, oneigene beteekenissen toegekend werden, en die, aldus, geheel nieuwe of gewijzigde denkbeelden voorstellende, door geen woord uit de taal, waarin men ze bezigt, te vervangen zijn. Een ieder gevoelt intusschen, dat dit volstrekt den meerderen rijkdom van de vreemde boven de landtaal niet bewijst, en men met de zelfde gemaklijkheid uit deze laatste een woord had kunnen kiezen, om daar zulk eene bepaalde beteekenis aan te verbin-

den, als men goedvond dit uit de vreemde te doen; maar in ons Hollandsch blijft dit altoos eene ongewone, en ook waarlijk niet wenschelijke zaak: wij verstaan de woorden te innig, wij hechten te veel aan hun wezenlijke waarde, om de beteekenis er van naar willekeur te kunnen verkrommen, gelijk men het in talen vermag, welker woorden geheel van het denkbeeld afhangen, dat men over één komt er *a posteriori* aan te eigenen, en die het denkbeeld niet uitdrukken, niet schilderen, maar die er alleen de vertegenwoordigers van zijn.

Wie schrijft, en gewoon is zijn opstellen niet slechts aan de Rede, maar ook aan het Zintuig te toetsen — wie gewoon is met aandacht, en vooral overluid te lezen — weet almede te waardeeren, wat het kiesch gebruik van een enkel Bastaartwoord, ook waar een echt Neêrduitsch de gedachte even volkomen zou te rug gegeven hebben, toebrengt tot opluistering van den stijl, tot verbreking der eentonigheid, tot den gelukkigen omtrek, den ordelijken bouw eener periode.

Het spreekt echter van zelf (en ik zou al het hier gezegde, zoo men er iets anders uit afnam, liever niet hebben aangevoerd), dat de zuiverheid, de redelijkheid, de frischheid, het echt-hollandsche van ons Hollandsch, door het daarbij invlijen van enkele bastaartvormen, niet moet lijden, en er geen Gallische of Germanische kleur aan moet bijgezet worden, die in strijd is met den aard onzer taal. Men versta mij wel: ik heb niets tegen het gebruik van de woorden *kanaal*, *lorniët*, en (wat erger is) *distingeeren*; maar het is verwerplijk Fransch, wanneer men zegt [illegible] *Toen wij wandelden langs den kanaal hij* [illegible] *bedienen*

van zijn lorniët, om te distingeeren den anderen kant van het water; en verander die woorden *kanaal*, *lorniët*, en *distingeeren*, nu in *waterleiding*, *kijkglaasjen*, en *onderscheiden* — het zal er niet te minder Fransch om zijn, dat zelfs, voor den Hollander, aan de vertaling der genoemde woorden een tint van belachlijkheid te meer zal ontleenen. De welopgevoede man zegt, zonder een doodsteek aan zijn taal toe te brengen: *Toen wij langs het kanaal wandelden, moest hij zijn lorniët gebruiken, om den overkant te kunnen distingeeren.* Dit *distingeeren* is daar nu wel niet noodig; men had beter *onderscheiden* gezegd: maar gesteld, dat de volzin in den gemeenzamen gesprekstijl van roman of komedie (zegge hier *blijspel*, wie op *gesprekstijl* zoekt te rijmen!) gebruikt mocht worden, en dat men, voor en achter, reeds veel van dat *ij*- en *ei*-geblaet had doen hooren — dan is er immers niets in, *distingeeren* op den voet van *intrigeeren* te stellen, dat, helaas! méer in onze dagen gehoord wordt, dan het oude *recht door zee gaan*, en waarvan de verduitsching des niet te min onmogelijk blijft!

Het zelfde geldt ten aanzien der Germanismen. Wat Professor LULOFS deswegends in het midden heeft gebracht, en voornamelijk strekken moet, om te bewijzen, dat men vaak, onder hetgeen voor Germanismen uitgekreten wordt, echt, ouderwetsch, Hollandsche uitdrukkingen vindt, en het bovendien moeilijk is zijn taalhof zoo gestadig gesloten te houden, dat er niet eens een bewoner der naburige erven binnensluipt — is zeer gegrond: maar de Heer LULOFS zal mij toestemmen, dat, zoo die knaap het werk in

onzen boomgaard niet verſtaat, en meer bederft dan gedijen doet, wij dwaas zouden zijn hem de kost te geven, en hij niet onder ons volk geduld behoort te worden. Van al dergelijke ingeſlopen vreemdheden, heb ik geen voorbeelden aan te halen: onze uit den Duitsche *overzétte* romans wemelen er van, en ik zie, met nieuwsgierigheid de werking van het drankjen te gemoet, dat de Heeren Siegenbeek, Clarisse, c. ſ. niet zullen nagelaten hebben, den vertaleren in te geven, om hen, uit die leelijke Germanomanie, tot hun zinnen te rug te brengen. Doch ook Duitsche (d. i. Hoogduitsche) woorden zijn er, die ten onzent zonder gevaar gebruikt kunnen worden. Daar zijn bijv. de woorden *verwandelen*, *begeesteren*; het woord *eigenheid*, of beter alleen in 't meervoud *eigenheden*: wat is er op grond der Neêrduitsche taalregels tegen die woorden in te brengen? *Verwandelen* is (als ieder in 't oog valt) het frequentatief van *verwanden*, andere uitſpraak van *verwenden*, *omwenden*. In de vroege middeleeuwen, was het ook in den bijzonderen zin van ontroeren gebruiklijk; zoo leest men in den ouden roman van *Guérin de Montglaive*:

> Eē menich ridd're ute Vrankerike
> V'wandelde h'te eñ sin/ *

Begeesteren is het frequentatief van *begeesten* †, gevormd als *bezielen*.

* Zie Bilderdijk, *Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden*, 4. d., bl. 130 en 142.

† Vergelijk het *Taalkundig Magazijn*, d. I, bl. 264.

Heid is *hebbing* *, en komt dikwerf in beteekenis over éen met *dom* en *ſchap*; maar gewoonlijk drukt *heid* meer de eigenſchap uit, afgezonderd van de persoon of van het voorwerp, waar het naamwoord, dat aan *heid* verbonden is, op toegepast wordt — en de *christenheid*, de *menschheid*, de *godheid*, van de gezamendlijke *Menschen*, *Christenen*, of van *God-zelven* gezegd, is een rhetoriesch figuur, dat niets gemeens met den eigenlijken omvang der woorden heeft. Met *dom* en *ſchap* is dit minder het geval; offchoon hun kollektieve kracht almede jonger dan hun oorſprong ſchijnt te zijn. Ook beſlist het gebruik, in hoe verre deze drie woorden ſlechts in éen der beteekenisſen, of in beide, aan zeker naamwoord kunnen worden toegevoegd. Zoo heeft dit het woord *eigendom* tot iets objektiefs, iets buiten den eigenaars, bepaald; *eigenſchap* is hetgeen den eigenaar (om hem zoo eens te noemen) ſubjektief, in zich-zelven, eigen is; *eigenheid* heeft, voor mijn gevoel (dat ik er echter verre af ben ten regel te maken) iets meer onbeſtemds, iets dat meer *vague* § is; in de fijner, minder omſchrijſbare nuances der *eigenſchap*, vind ik iemants *eigenheden*. Maar de bepaling van de beteekenis des woords ware onnoodig geweest: het is op de leest van woorden als *vreemdheid*, *aangenaamheid*, *dierbaarheid*, *veelheid*, en duizend

* Zie echter ook Lulofs, *Gronden der Woordafleidkunde*, bl. 122—3.

§ Ik zie in *de Gids*, dat *vague* tot Hollandsch woord is gemaakt, en *vaag* wordt geſchreven; ik heb er niets tegen, mids men de drie andere beteekenisſen van *vaag* er niet om vergete.

andere gefchoeid; en meer vragen wij niet om het in hun midden te dulden.

Eigendommelijkheid daarentegen is een onlijdelijk Germanisme, en zou alleen Hollandsch zijn, zoo men 't gebruikte, om de eigenfchap aan te duiden, die in het voorwerp ligt, en ons daar bezitter van maakt: niet als *eigenfchap* of *eigenaardigheid* in 't algemeen. Prof. SIEGENBEEK verwerpt het woord (*Taalk. Magazijn*, d. 2, bl. 30), omdat het den klemtoon op *dom* heeft, en *dom* het zakelijk deel niet is; maar wat is dat nu voor een reden, Profesfor! Ik kan dat gebral op die fchoone, die onwaardeerbare eigenfchap onzer taal, *welke haar*, zoo het heet, *altoos den klemtoon op het zakelijk deel doet leggen*, niet uitftaan. Want weet gij wel, waar ons die fraaie eigenfchap, als kriterium van de bruikbaarheid eens woords, toe zou kunnen brengen? — Tot niets minder, dan tot het verwerpen van alle woorden, die de terminaties *es*, *in*, *ij*, *ier*, en van vele, die *aar* tot laatste letters hebben. Nu is het wel waar, dat die uitgangen ons van elders fchijnen toegekomen, maar dat is geen reden om de woorden, waarin men ze opmerkt, uit onzen ftijl te verbannen, gelijk de Hoogleeraar met *eigendommelijk* doet. — Zoo bekent gij zelf, zegt de Heer SIEGENBEEK, dat die woorden, welke dan den klemtoon *niet* op het zakelijk deel hebben, toch ook geen echt-Nederlandsche *pur-fang* zijn! — Een oogenblik, Profesfor! ik heb nog niet uitgefproken. Ik wenschte wel eens van U, of van TEN KATE, of van al wie (tusfchen U en TEN KATE) zoo ontzaglijk hoog van dien regel, betreffende *het zakelijk deel*, opgaven, te vernemen, of gij *vríendfchap*, *móedwil*, *líchaam*, *víjand*,

éerbied, *tróuweloos*, en *wréedaard*, voor echt Nederduitsche woorden houdt: zoo ja — dan verzoek ik u mij toe te ſtemmen, dat, in die woorden, *vriend*, *moed*, *lich*, *vij*, *eer*, *trouw*, en *wreed*, de zaaklijke deelen zijn, daar zij den klemtoon ontvangen. Ziet gij hier geen zwarigheid in — weest dan zoo goed mij met de woorden *vriendſchάppelijk*, *moedwíllig*, *lichάamlijk* (noch ook met *ligchάmelijk*), *vijάndelijk*, *eerbíedigen*, *trouwlóosheid*, *wreedάardig*, en een onnoemelijk getal andere, nooit weêr onder de oogen te komen: want het is vreemd geſpuis, dat den klemtoon niet op het zakelijk deel heeft, en dat, even min als het woord *eigendómmelijk*, in onze taal behoort geduld te worden — *welke altoos den klemtoon op het zakelijke deel der woorden legt.*

Maar ſpringen wij te rug op ons onderwerp.

Bij het aanwijzen van de onontbeerbaarheid der uit vreemde talen of dialekten ontleende woorden, kunnen wij ook de oud-Hollandsche en op nieuw ingevoerde uitdrukkingen, als mede dergelijke en andere *persoons-* of *plaatsbenamingen*, niet onvermeld laten, die ons, in hun oorſpronkelijken vorm en dus *onverbasterd* gebezigd, volſtrekt onverſtaanbaar zouden wezen; wij moeten een legio kunsttermen gedachtig zijn, die niet vertaald kunnen worden, zonder in een wanpraat te verkeeren, als waar VAN HAREN in zijn aanteekeningen op *de Geuzen* een ſtaaltjen van geeft. * En zoo mogen wij dan, ter uitdrukking van alle onze gedachten, naar Nederduitsche woorden omzien — wij zullen er de min of meer vreemde niet geheel door

* Zie de Uitgave van FEITH en BILDERDIJK, in kl. 8vo. 1826. Bl. 62 van het 2de d.

kunnen weeren; maar het zijn ook deze niet, ftemt BILDERDIJK toe, * „die een taal of ftijl bederven. De ftijl kan met die, en diens ondanks, zuiver en Hollandsch zijn, als er Hollandsch gedacht, gevoeld, en gefchreven wordt." Men bederft den ftijl ongelijk meer, zegt hij op eene andere plaats, door zekere vertalingen, als men om (quasi) zuiver Neêrduitsch te fpreken fteeds ingevoerd heeft, dan door het gebruik der woorden in hun oorfpronkelijken vorm. Wat is een *kruidkundige tuin*, een *aardrijkskundige ligging van een land*, even of een tuin en een ligging van een land eenige *kunde* bezat? wat een *god- of rechtsgeleerd wanbegrip*, een *godsdienstige vervolging*? en, voeg ik er bij, wát een *taal-* en *dichtkundige verfcheidenheid*, BILDERDIJK? Men ziet, het loopt met dat *kundige* foms in 't *gekke*; en in menig tijdfchrift flaat men, met de hoop er iets uit te leeren, het *dicht-* of *letter*KUNDIG *mengelwerk* op, en vindt — een vaersjen van den Heer ROBIDÉ VAN DER AA, of van den Zuid-Nederlandschen *would-be*-dichter K. J. BOGAERTS, †

* *Nieuwe Taal- en Dichtkundige Verfcheidenheden*, d. III., bl. 168.

† Zie *de Katholiek* van 1842, d. 1, bl. 288. In dit anders zoo goed gefchreven maandwerk berispt men, bladz. 63, den *Evangelische Kerkbode*, wegends de uitdrukking *godgeleerde ftudenten*; maar eigenlijk is de naam van *godsdienstig*, *gefchied-* en *letterkundig maandfchrift*, dien *de Katholiek* zich uitkoos, even ongepast; want ook bij personifikatie van het maandfchrift, en dus bij het mogelijkmaken van zijn *godsdienstigheid* en *kunde*, heeft het iets aanmatigends die aan zichzelven toe te fchrijven; en ik ben er zeker van, dat het de bedoeling van de waardige beftuurders der uitgave niet geweest is, in hun titel een wezenlijken *titel* te vermelden, al komt hij hun ook, in eenige opzichten, van rechts wege toe.

welk laatste, als *dichtkundig* proefjen, den lezer er toe zou kunnen brengen, geheel verkeerde en onjuiste denkbeelden op te vatten, aangaande de Belgische Dicht- en Letterkunde, die in de laatste jaren waarlijk reuzenſchreden gedaan heeft, en aangemoedigd, beſtierd als zij wordt, door de gezonde kritiek van het verdienstelijk tijdſchrift *de Middelaer*, nog een ſchat van voortreffelijke vruchten aan de beide Nederlanden belooft.

Spreken wij dus in het vervolg nimmer meer van *geſchiedkundige blikken*, die wij op de *natuur-* of *zedekundige toeſtanden* van landen en volken werpen; maar maken wij er minder gewetenszaak uit, voor een keer van het *historische* en *fyzische* te gewagen, wanneer wij onzen ſtijl niet genoegzaam meester zijn, om hetgeen op *Geſchiedenis*, *Natuur-* of *Zedeleer* betrekking heeft, met de woorden te beteekenen, die ons verſtand er ons toe verſchaffen zou, zoo wij het niet in Latijnsche keurslijven † geprangd hadden, die er misſchien de ontwikkeling van vervroegd, en ons de ſpoediger aanwending er van geleerd hebben, maar te gelijk de volwasſing, en losheid van alle vooroordeel, er wellicht in verhinderden.

Doch zoo wij ons dan van Bastaartwoorden bedienen zullen, welken weg hebben wij dan bij hun ſpelling in te ſlaan? Velen, die plan hebben gemaakt een weinig van hun beroepsbezigheden in de armen der Melodie te gaan uitrusten, durven wel zeggen, dat zij 's avonds naar 't *koncert* gaan — want *muziekpartij* is iets anders; bovendien, *partij* dan weêr met *gezelſchap* *, en *muziek* met *toonkunst*, of *kunst* der *muzen*, der

† Bilderdijk, *Spraakleer*, bl. XV.
* Zie Bilderdijk, op het woord.

zanggodinnen (bedoel ik), te vertalen, dat klinkt te verwaand: maar zij willen dan ten minste *koncert* — *concert* fchrijven; want het wordt immers in de oorfpronkelijke taal zoo gefpeld! 't Is wel, Mijnheeren; maar zult gij dan ook, van *kaas*, *caas* maken, in over één ftemming met het Latijnsche *caseus*? moet *kaap* dan *caap* worden, om *cabo* in 't Spaansch? fchrijft gij *klander*, *calandre*? *kalk*, *calc*, om *calx* in 't Latijn? *kuif*, *cuif*, als *coiffe*? *kroot*, *croot*, als het Italiaansche *carota*? Moeten wij dan weêr aan *croon*, *colom*, *copij*, *coraal*, *coleur*, *colonie*, *cocarde* of *coquarde*, *coffij*, *coepel*, *coers*, en wat niet al meer? Kom! trekken wij dan de *hofen* en *toetfcoenen* maar weêr aan; drukken wij ons dan de *capronen* maar weêr in de oogen, en roepen wij: leve de middeleeuwen! Ons uiterlijk voorkomen zou er niet bij verliezen: men behoeft niet keurig, geen fchilder of beeldhouwer te zijn, om ons tegenwoordig, met onze hoeden en pantalons, al heel leelijk te vinden. Maar toch, geen gefchrift dan in den naam van God, den Gever alles goeds, en onder inroeping van Diens zegen te beginnen — dit niet zonder dankgebed te voleindigen, zoo als onze goede Van Velthems, en anderen, dat in hun barbaarsche en duistere tijden plachten te doen — dat waar toch wat veel van onzen meer verlichten geest gevergd! wij dulden, op de nieuwmodische vrachtbrieven, niet eens meer „fchipper *naast God* van mijn fchip"; en dan altoos van *fcachten* en *fcilden* te moeten gewagen, en als wij eens over onze *fpelen* willen fpreken, geen woord voor *walsen* noch *galop* te vinden, ja van *chaerten* of *quaerten*, voor *kaarten*, te moeten reppen — dat gaat toch

niet aan! — Maar hoe dan? willends en wetends inkonsequent zijn? *Kaart* en toch *concert* fchrijven? Wel zeker! roept de Heer Siegenbeek ongeduldig uit, *kaart*, zoo het al een vreemd woord is, heeft een volkomen burgerrecht bij ons verkregen; *concert* niet. Men moet alleen op zoodanige Bastaartwoorden de Neêrduitsche fpelling toepasfen, die bij ons ingeburgerd zijn.

Maar waar hebben de zulken dat burgerrecht nu aan te danken?

VAN HET BURGERRECHT DER BASTAART-WOORDEN.

Dat recht hangt af, mijne Lezers, van de onmogelijkheid om het Bastaartwoord met een echt Neêrduitsch te verwisfelen, of ook van het getal fchrijvers, die zulk een Bastaartwoord gebruikt hebben. Zoo zegt Prof. Siegenbeek, op bl. 258 van de meer genoemde Verhandeling, en waar hij het fchrijven der Bastaartwoorden op zijn Neêrduitsch aanprijst: „Men brengt hiertegen misfchien in, dat het burgerregt van vele dezer woorden twijfelachtig is; maar zijn zij niet allen bij de *beste* fchrijvers van vroegeren en lateren tijd in *algemeen* gebruik, en verre de meeften voor geen verwisfeling met een ander gebruikelijk Neêrduitsch woord vatbaar?" — Nu wenschte ik wel te weten, *hoe veel* talent een fchrijver moet hebben, om onder de *beste* fchrijvers gerekend te worden? en dan, *hoe dikwerf* een woord door *beste* fchrijvers gebruikt moet zijn, om er van te kunnen zeggen, dat het in *algemeen* gebruik is? Kan de Heer Sie-

GENBEEK, die trouwens, gelijk uit zijn onderzoek* nopens de *o* en *e* duidelijk blijkt, genoeg boeken met dergelijke inzichten doorlezen heeft, mij hier geen *maat* en *getal* van opgeven, en moet ons instinkt hier uitspraak doen, dan vaarwel o Siegenbekianisme! vaarwel gewenschte eenparigheid! in de Bastaartwoorden, waar de dadelijke voorlichting van den wetgever ontbreekt, zal ieder moeten handelen naar zijn gevoel, naar zijn gewoonte, en gelijk men werkelijk heden ten dage pleegt te doen.

Maar de Heer SIEGENBEEK stelt nog een anderen toetssteen voor het poorterschap! Is een woord voor geen verwisseling met een ander gebruikelijk (en nog wel gebruikelijk — welke zijn wel de ongebruiklijke?) gebruikelijk Neêrduitsch woord vatbaar, dan kan *deszelfs burgerregt* niet meer twijfelachtig zijn. Is het burgerrecht er niet meer twijfelachtig in, dan heeft het aanspraak op de toepasfing der Neêrduitsche spellingwijs, op de samenzetting uit echt Neêrduitsche letterteekens. Ziedaar het gevoelen van den Heer SIEGENBEEK. Nemen wij het eens tot maatstaf bij de spelling van een uit den vreemde overgenomen woord:

De eigennamen moet men zoo veel mogelijk onveranderd laten,* zegt de Hr. SIEGENBEEK. „Deze regel nogtans heeft eenige bepalingen. De eerste dier bepalingen verbiedt het gebruik van zulke zamenvoegingen van klanken, welke aan onze taal geheel vreemd zijn. Deze kent, bij voorbeeld, geenen gemengden klank van *ae*, welke bij de Latijnen aan

* *Verhandeling*, bl. 276, en volgende.
* *Verhandeling*, bl. 265.

den Griekſchen klank *ai* beantwoordde. Van daar ook misſen wij de regte uitſpraak van dezen klank en laten overal, waar dezelve voorkomt, dien der *e* hooren. Billijkerwijze dus wordt deze laatſte voor het gemengde klankteeken *ae* in de plaats geſteld, in de woorden *Egypte*, *Ceſar*, enz."

De Fransche ſtedennamen *poitiers*, *troyes*, *beauvais*, *blois*, *vesoul*, en *le puy* zijn (voor zoo ver ik weet) met geen andere gebruiklijke Neêrduitsche woorden te verwisſelen; *derzelver burgerregt* kan dus niet meer twijfelachtig zijn, te minder daar eenige van hen nog al door knappe menschen gebruikt werden: zij zouden dus aanſpraak op de toepasſing der Nederduitsche ſpelregelen hebben; maar ze zijn eigennamen! — Dat doet er niet toe — daar komen zoodanige ſamenvoegingen van klanken in voor, als aan onze taal geheel vreemd zijn. Wij kennen noch den tweeklank *oi* en *oy* (gelijk die in 't Fransch is), noch den *uy*, noch (volgends S.) den *gemengden* klank *ai*, en wij misſen de rechte (Fransche) uitſpraak van *eau* en *ou*, ja laten overal, waar *dezelve* voorkomen, . . . iets anders hooren. Billijkerwijze wordt dus dat andere voor die vreemde klankteekens in de plaats geſteld, in de woorden *le pwi*, *vezoel*, *bloea*, *bovei*, *troea*, en *poeatiëe*: vooronderſteld, dat de Hr. SIEGENBEEK niet meerder gehechtheid voor de oorſpronklijke medeklinkers dan voor de vokalen zou hebben, zoo hij goedvond zich hieromtrent bepaaldelijk te verklaren.

Nu heb ik nog een grooten voorraad van al dergelijke plaats- en persoonsbenamingen (want de Heer SIEGENBEEK ſtrekt zijn *regel met deszelfs bepalingen* ook tot deze laatsten uit), aan de vertáling waarvan

de Heer SIEGENBEEK zich wel niet zal wagen; en daarom zou ik provizioneel wel gaarne aan *karlsruhe*, *pouillac*, *valenciennes*, *manchester*, *civita vecchia*, *ſouthampton*, *cambridge*, *corneille*, *bayard*, *boccaccio*, *ſchiller*, *olifaunt of glenvarloch*, *ſouthey*, en weinig anderen, het burgerrecht toegekend willen zien, of ze ten minste in ſpelling verhollandscht, daar zij ſamenvoegingen en wijzigingen van klanken bevatten, welke aan onze taal geheel vreemd zijn: zal het dan nu *karrelsroe*, *poeljak*, *korneilje*, en *bajaar* wezen? Dat gaat immers niet, Mijnheer SIEGENBEEK? — En waar blijft nu dat ſchoone burgerrecht, en die grootere of kleinere aanſpraken der woorden op Hollandsche ſpelling? — In den ſchoot uwer onvolledige theorie, die ons er bijna toe gebracht had in 't vervolg *ſjokolaad*, *zjenie*, en *ſjaal* te ſchrijven: want deze woorden zijn (ten zij men den kinderen *kakaodrank* opdring) onvertâalbaar, en worden oorſpronklijk met letters geſchreven, die de Hollander gants anders heeft leeren uitſpreken, of waar hij volſtrekt niets van te maken weet, gelijk van حاكي — hetgeen, naar BILDERDIJK getuigt, het primitivum van ons *chaal*, *schaal* of *shawl* is.

Het ſpreekt van zelf, dat ik, na al het gezegde, met des Heeren SIEGENBEEKS *burgerregt* niet bijster veel op kan hebben, noch van dít de *bruikbaarheid* eens Bastaartwoords afhankelijk kan maken. Deze moet aan den ſchrijver worden overgelaten, en even min als ik dulden zou, dat men mij het recht betwistte, hier *ondanks*, daar *trots*, of ginder *ten ſpijt van*, te gebruiken, om dat ik elders *in weérwil van* gebruikt had wil ik mij *advokaat* laten ontnemen, wijl

ik *pleitbezorger*, noch *filozoof*, wijl ik *wijsgeer* ken. Ook hangt de *bruikbaarheid* van een woord geheel af van de plaats, waar het gebezigd wordt: die het minste greintjen dichterlijk gevoel heeft, moet befeffen, dat wat in een blijfpel, in een burgerlijken roman, in een vriendenbrief, ja in een fatire, of leerdicht, verdraaglijk, gepast, onontbeerlijk, foms vol effekt is — daarom in geen lierzang, in geen kanselreden, even billijk wordt opgenomen: doch némen wij een woord uit den vreemde over, wórdt dit als Hollandsch befchouwd en gebezigd — dán heeft het aanfpraak op de toepasfing der regelen, die wij trachten zullen voor de fpelling der Bastaartwoorden uit de taal-zelve op te maken, en die ons voor de toekomst daarin ter gids kunnen verftrekken.

VAN DE SPELLING IN HET NEDERDUITSCH.

Vooreerst vragen wij: Wat is *fpellen*?

Spellen is de klanken of klankenreeksen, die men woorden noemt, tot hunne enkelvoudige onderdeelen te rug brengen; wederkeerig past men deze benaming toe op het famenftellen der klanken, en wijzigingen van die, tot woorden.

In het Nederduitsch ligt ten eersten grondregel aan de fpelling — dat de faamgevoegde klanken en klankbuigingen, die men ook klinkers en medeklinkers, en, gefchreven zijnde, letters noemt, uitdrukken, of voor het oog zichtbaar maken, wat men hooren doet wanneer men wel fpreekt. De fpelling zal intusfchen altoos flechts eene affchaduwing, een ruwen omtrek, gever van de gefproken taal; om dat wij in de weinige

klankteekens, die ons hierbij ter dienst ſtaan, de talloze ſchakeeringen niet dan onnaauwkeurig uit kunnen drukken, welke een zuivere, en naar den oorſprong der woorden gewijzigde, uitſpraak doet hooren. **Bilderdijk** zegt, dat „de ſpelling in de Grammatica, uit hoofde van eene innige incommenſurabiliteit tusschen klank en klankteeken, de *quadratuur des cirkels* is."

Het valt, daarentegen, mede niet te ontkennen, dat men ook in de ſpelling onderſcheidingen heeft waar te nemen, welke niet in de uitſpraak hoorbaar zijn; en deze bepalen dan eenigermate de afkomst der woorden, de betrekking der lettergrepen of woorden tot elkander, en den zin waarin men elk te verſtaan heeft. Van daar, dat *bade* en *baadde*, *thands* en *tands*, *thuis* en *tuisch*, *vond* en *vont*, *ligt* en *licht*, *aldadig* en *balddadig*, meestal en gedeeltelijk altoos, eensluidend voor 't gehoor zijn. De noodzakelijkheid dezer onderſcheidingen moet men echter, zoo ooit, voornamelijk bij de regeling van de ſpelling der Bastaartwoorden in 't oog houden. Hetgeen ik nader zal aantoonen.

Twee zaken heeft men dus bij 't ſpellen te raadplegen:

De Uitſpraak, en

De Afkomst.

VAN DE SPELLING, TOEGEPAST OP DE BASTAARTWOORDEN.

Om met eenig recht een overgenomen vreemd woord in ons Nederduitsch te ſchrijven, zal wel niemant als eerste vereischte ontkennen, dat dit woord voor

den lezenden Hollander ontcijferbaar zij; en dus zoodanig gespeld, dat hij, toegerust met de kennis van de spelling en uitspraak zijner eigene taal, aan de doode letter des vreemden woords, den levenden klank, dien de schrijver er in heeft willen afbeelden, kan te rug geven, en zich de beteekenis herinneren. Dat de Latijnen en de Hoogduitschers (om van anderen niet te spreken) zich den zelfden regel, ten aanzien der woorden, van elders in hun taal overgebracht, vaststelden — zie men bij den Hr. SIEGENBEEK, *Verh.* bl. 256; en die onze oude schriften ook slechts oppervlakkig doorbladerd heeft, moet er van overtuigd zijn, dat de Maerlanden en Melis Stoken onder den invloed des zelfden regels plachten te schrijven.

Alle woorden dus, die uit vreemde talen in de onze worden overgenomen, moeten volgends de uitspraak, die men er ten onzent aan geeft (het zij dat die meer of minder van de oorspronkelijke afwijke), in zoodanige deelen gescheiden worden, als wij in het Nederduitsche Alfabeth te rug vinden; en bij het weder samenstellen, bij het schrijven dezer woorden, heeft men slechts in zoo verre hun primitieve gedaante indachtig te zijn, als dit met onze Hollandsche uitspraak bestaanbaar is. In de woorden *hazardspel* en *huzaar* bijv. schrijft men, gelijk ze ten onzent gehoord worden, de *d* slechts in het éene, verdubbelt men de *a* in het andere, en voegt men in beiden eene *z*, waar het Fransch *hazard*, ja tegenwoordig zelfs *hasard* en *hussard*, spelt en uitspreekt.

Maar, daar zijn * een aanzienlijk getal Bastaart-

* Lieden, die men voor geleerd hield, heb ik onlangs de

woorden, waar zich klankvormen in opdoen, die met onze Nederduitsche teekens niet aan te wijzen zijn, gelijk ons op bl. 22 genoegzaam gebleken is — hoe daarmeê gehandeld?

Alvorens tot de beandwoording dezer vraag over te gaan, zij het mij vergund, eene ſoort van woorden, die eene aanzienlijke plaats onder de voor ons onſpelbare zouden beſlaan, voor de toepasſing der regelen, die wij omtrent andere zullen trachten te ontdekken, onvatbaar te verklaren:

Onder de Bastaartwoorden, wier ſpelling wij bereneeren zullen, behooren ook Oud-Hollandsche en op nieuw ingevoerde uitdrukkingen, alsmede dergelijke en andere *Plaatsbenamingen;* maar men heeſt, behalven deze, tot op de laatste helſt der vorige eeuw toe, ook de *Geſlachtsnamen*, op gelijken voet, met de

cirkulaire van zeker genootſchap aan de wetenſchap, maar bovenal, aan 't gezellig verkeer gewijd, hooren uitfluiten, om dat zij in dezer voege aanving: „de *kommisſie*, belast enz. *nemen* de vrijheid, of *hebben* de eer": dat is te zeggen, aan het woord *kommisſie*, een werkwoord in het *meervoudige* verbond: mijn *bibliotheek roepen* intusſchen, den bedoelden heeren fluiters toe (al klinkt het hier wat vreemd) dat „die Naamwoorden, die, in 't Eenv. uitgedrukt, echter eene meerderheid van perſonen aanduiden en begrijpen, voegelijk, en zelfs keurlijk, met een Werkwoord in het Meerv. vereenigd worden"; en die geen gevoel genoeg heeft om zulk een *constructio ad ſensum* te bevatten en te billijken, zie bij Huydecoper (*Proeve*, d. I., 480, d. III., bl. 4) hoe men dit taaleigen door alle eeuwen heen heeft bewaard en met welgevallen toegepast. Dit zij hier herinnerd, zonder in het minst te willen beweeren, dat de, volgends Huydecoper, Poëetische volzin van het genootſchap, aan iets anders dan een verſchrijving zijn beſtaan te danken heeft!

Persoons- en *Plaatsbenamingen* gefteld, en het was niet genoeg, dat men, voor *charles*, *tfaerles*, vóór *richard*, *ritfaert*, dat men *lyoen*, *bordeas*, en *valenchijn* fchreef, dat lateren, fints de meer algemeene invoering der *k*, *jakob*, *karel*, *kornelis*, *konstantinopel*, *korbië*, *kadix*, enz. fpelden, men veranderde ook den gebruikelijken vân van den uitvinder der boekdrukkunst in *koster* met een *k*, en fints de *uy* in onbruik is, fchrijft men *de ruiter* voor *de ruyter*, welke eerste fpelling trouwens reeds bij BRANDT, in de Levensbefchrijving van den Vlootvoogd, met groote letters op den titel gevonden wordt. Dat men nu in vroeger tijd aldus te werk ging, toen er geen eigenlijke familienamen beftonden, en men zich bloot naar zijn vader noemde, zoo geen eigendom, afkomst, of toevallig verkregen bijnaam tot nader onderfcheidingsteeken achter den voornaam gefteld werd, is even min te verwonderen, als dat men tegenwoordig geen *Aemstelredamme*, geen *Muyden*, geen *Groeninghen* meer fchrijft: maar in onze dagen, nu ieder, zonder uitzondering, in zijn toenaam de familie aanwijst, waaruit hij gefproten is — nu men dezen méer ten kenmerk neemt dan den doopnaam, en een letter meer of min, tot allerlei verwarring aanleiding zou geven — nu men den naam eer in de *letteren* dan in den *klank* acht te beftaan — nu kan, dunkt mij, niemant den gedragsregel wraken, alle *Geflachtsnamen*, hetzij vreemde of Oud-Hollandsche, in hun oorfpronkelijke gedaante te behouden, en *corneiLLE*, *bayARD*, *boccaccio*, SCH*iller*, *olifAUnt* of GLEN*v*AR*loch*, *fouTHEY*, *fpieGHel*, SHAKE*spe*ARE, *cromwe*LL, *kijfhOUCK*, *bOUCkhorst*, en andere te fchrijven. Dit is te meer raadzaam, daar het mogelijk zou zijn, dat

van eenige oude geslachten nog afkomelingen bestonden, bij wie de oude spelling tot eene veranderde uitspraak aanleiding had gegeven, en men alsdan, van den voorvader sprekende, HUIGENS zou noemen, terwijl men het niet wagen zou den zoon anders dan met HUYGHENS of HUYGENS (hoe schrijft men 't?) te begroeten. Meer aannemelijk acht ik het, om, gelijk de Heer WISELIUS altoos, en BILDERDIJK meestal doet, de Grieksche, Latijnsche of tot Latijn gemaakte namen, die wij als Nederduitsch behandelen in de uitspraak, ook op zijn Neêrduitsch te spellen, en, als deze, alle Aziatische of andere, voor wier charakters wij moeiten zouden hebben, in onze zes en twintig letters, de gelijkwaardigen te bepalen.

Ik weet wel dat de wijziging van *alle* historienamen naar onze hedendaagsche orthografie niet onverdedigbaar is; dat, zoo gezach iets afdeed, men de vroeger hooggeloofde WAGENAARS en STIJLEN zou kunnen bijbrengen om ze te bepleiten: doch *maarlanD*, *van velDhem*, *hoofD* en *Kats* te schrijven, heeft, bij de boven opgenoemde zwarigheden, een wat al te barbaarsch voorkomen: hetgeen ons echter niet noodzaakt, bij de vermeervoudiging, van *maerlanTen* en *hoofTen* te spreken. „*Thands wordt ge 't speeltuig weêr, van de OldenbarneVELDEN*" zegt BILDERDIJK in zijn *Oranjezucht*, en te recht: de *t* in *oldenbarneveldt* of *velt* (daar was de geleerde zich-zelven ongelijk in) bewijst niets voor het meervoud: *tijT* en *hanT* schreef men, maar des niet te min *tijDen* en *hanDen*. Ik zou het niet gewaagd hebben dit hier te herinneren, ware het niet, dat, naar mij herhaaldelijk gebleken is, de schrandere

VAN WIJN wel de laatste man fchijnt te wezen, die *hoofden* * en niet *hooften* fchreef. Dat BILDERDIJK (om hier nog met één woord op te rug te komen) KromweL en KoornhArt fpelde, moge bij anderen navolging vinden, voor mij ik acht het onraadzaam, zoo lang niemant weet, welke *fpier* ik met *fjeekfpier* zou bedoelen.

Thands de vroeger geftelde vraag beandwoord: Vreemde woorden, van welken aard ook, die niet met onze Nederduitsche letterteekens af te beelden zijn, of wel, die men, om redenen, in hun primitieve gefteldheid wil behouden, fchrijft men als in de oorfpronkelijke taal; doch voor het gemak van den lezer, worden ze dan wel *onderfchrapt*, en, in druk, met kursijf gezet: maar (en om u dit *maar* voor te houden, is het mij eigenlijk te doen) het natuurlijk gevoel van de fchrijvenden heeft ons, voor het fpellen der Bastaartwoorden, een aantal teekenen, een aantal wijzen van zekere letters op te vatten, aan de hand gedaan, welke wij in echt Nederduitsche woorden niet behoeven, en die toch, waar wij ze fchrijven, voor iederen Hollander volkomen verftaanbaar, en lichtlijk uit te fpreken zijn: zoo mogen wij bijv. hier *c*, *qu*, *y*, en *x* bij te rug nemen, die wij, ter kwader uur, uit onze letterenreeks verwierpen; voords vinden wij de fmeltende *d* en *t*, in de uitgangen *dje* en *tie*; de *ch*, die een lettergreep aanvangt; de *ie*, waar zij niet, *als overal elders in onze taal*, een tweeklank is; en eenige anderen, die wij ter harer plaats zullen leeren kennen.

Getrouw aan hetgeen ik, onder de vorige afdee-

* *Historische Avondftonden.*

ling, en in den beginne van deze, wegends de ſpelling zeide, willen wij thands den aard der Bastaartwoorden, in hun deelen, in hun letters, gaan onderzoeken, en trachten op te ſporen, met welke teekens in óns Alfabeth die vreemde klanken, met hun verſchillende wijzigingen, over éen komen, en wáar zij dus ten onzent door vervangen behooren te worden.

Wij ſtellen hierbij, intusſchen, op den voorgrond, dat, ofſchoon men in de Hollandsche ſpelling, hoofdzakelijk, ſlechts twee regels te raadplegen heeft, namelijk dien der *Uitſpraak*, en dien der *Afkomst*, er bij het bepalen van het ſpellen der Bastaartwoorden een derde behoort geëerbiedigd te worden: het is die van de *Goede Smaak.* De goede ſmaak verbiedt ons, ook waar uitſpraak en afkomst dit toe mochten laten, een woord zoodanig te ſchrijven, dat het een al te zonderling voorkomen hebbe; niet bepaaldelijk *dewijl* het gebruik er tegen is (want wat heeft dat gebruik, waar men zulk een blinde afgodendienst aan bewijst, op zich-zelf voor gezach?): maar om dat, *wanneer* het gebruik zich blijkbaar ten allen tijde tegen een ſpellingwijs verzet heeft, die ſpelling den lezer vreemd en daarom vaak moeielijk te vatten of belemmerend is, ja, zoo zij er al te onbeſchaafd, al te ertsachtig uitziet, dikwijls het effekt van de gedachte, in zekeren vreemd geſpelden volzin uitgedrukt, op den lezer bederft, en, als in ſtrijd komend met zijne hem ingeroeste vooroordeelen of ook gezonder begrippen, hem onvatbaar maakt, om, over éen komstig het doel des geſchrifts, *onderwezen*, *geſtreeld*, *getroffen*, of althands aangedaan te worden, langs den tegenovergeſtelden kant van de lach- en ſpotlust, waartoe eene

al te ongewone fpelling allicht verleidt. Het is ook om dezen verkeerden indruk voor te komen, dat men er niet te fterk tegen moet ijveren, wanneer het gebruik, in woorden, waar de zelfde klanken in voorkomen, die klanken bij het éene woord zus, bij het andere zóo, wil gefpeld hebben; want even min als men de uitfpraak zou kunnen dwingen *praktiek* voor *praktijk* te zeggen, om dat men *koliek* en *muziek* doet hooren, of gelijk ik, bl. 25, aanvoerde, *hazard* op den voet van *huzaar*, of dit laatste op dien van het eerste te fchoeien, kan men van het fchrift vergen *zjenie* en *sjocolaad* in te voeren, dewijl het *sjerp* en *ansjovis* vertoont. Verftaan, en in den geest, waar we in fchreven, verftaan te worden, is onze eerste wensch, en ook dáar moeten zich dus alle onze pogingen heenftrekken, al komen zij in botsing met de fchoonste analogiën, ja met het gezonde verftand: dit laatste zooveel mogelijk te doen eerbiedigen, behoort intusfchen tot de beftemming van dit ons onderzoek. En hiermede gaan wij over tot de befchouwing der verfchillende klanken, welke wij in de Bastaartwoorden opmerken, en *die niet, als van zelf, hun plaats in ons Alfabeth aanwijzen.* Tot deze laatsten behooren de zoodanigen, die wij onvermeld ter zijde zullen laten.

Ik wil echter, in 't voorbijgaan, nog herinneren, dat men, uit de woorden, die ik als voorbeelden in de fpelling zal opgeven, juist niet befluiten moet, dat ik deze in zonderheid, en in *alle* gevallen, voor gebruikelijk en onvertaalbaar hou; al fchrijft men in een brief, „*uw gedrag kompromitteert mij,*" dat is nog geen reden, om het in een heldendicht te herhalen: het

is genoeg, dat er zich gevallen kunnen opdoën, waarin mijn ten voorbeeld geſtelde woorden gebruikt moeten worden, al ware het door den mond van een verfranschten Hollander.

Ook moet men uit die zelfde voorbeelden niet af willen leiden, dat ik al die bastaartachtige termen voor uit den vreemde genomen houde: in tegendeel, ik geloof, dat er een aantal beſtaan, en meer dan men doorgaands denkt, die oorſpronkelijk Neêrduitsch, en door anderen aan ons ontleend zijn, hoewel het gedurig op elkander invloeien der volken ze bij ons een vreemd voorkomen, en aanſpraak gegeven hebbe op de toepasſing der vast te ſtellen regelen.

Overigens (en of het niet van zelf ſprak!) doe ik hier nog opmerken, dat de ſpelling der bastaartwoorden, voor zoo ver men daarbij op de Afkomst te rug blikt, natuurlijk, op twee verſchillende plaatsen, zich verſchillend kan en mag voordoen, al naar de taal, waar men het woord in het oogenblik des ſchrijvens aan ontleende: zoo kan men *cÆzar* uit het Latijn, maar ook *cEzar* uit het Fransch nemen; even zoo *CHarakter* en *Karakter*; *ſatYre* en *ſatIre*; *CitHEr* en *GitAAr*, dat beide natuurlijk van *κιθάρα* komt; het is bij mij de vraag niet, óf men 't in 't Hollandsch meer malen aan déze of géne taal heeft ontleend, maar hoe ieder, (en die Hollandsch weet te ſchrijven is er gerechtigd toe) wanneer hij een Bastaartwoord gebruiken wil, en daarom een greep doet, het zij in 't naburig Fransch, het zij in 't Latijn, het redelijkst en meest over één komstig den toeſtand zijner eigene taal handelt, met dit zus of zoo te ſpellen. Ik laat hierbij het recht aan SIEGENBEEK

om bladzijden lang over *advokaat* en *fiskaal* te redekavelen, en er in 't oneindige met WAGENAAR raad over te plegen, of men, zoo al *fiskaal* aannemende, dan toch *advocaat* niet liever verwerpen zal (want die *c* is het teeken van verwerping: zie bl. 19 en 21). Het woord *karakter* is den Heer SIEGENBEEK onmisbaar, daarom fchrijft hij 't met *k*: ik weet niet of het onmisbaar is; fomtijds ja, fomtijds neen; en zoo is het met alle: zoo kan het met *kerker* en *kantoor*, die er nog al Hollandsch uitzien, zoo kan het met *inkommensurabiliteit* wezen, dat een vreemd voorkomen heeft, en toch, blijkends den uitgang, een Bastaartwoord is. Dat hangt van den zin, van de plaats af; gelijk het ook van den zin, van de plaats afhangt, of ik een woord geheel in zijn oorfpronklijken vorm behoude, en met *kursief* fchrijf, of er een Bastaartwoord van maak. Die geen gevoel of gezond verftand genoeg heeft om dit te begrijpen, moet niet fchrijven, althands niet in 't Nederduitsch: een fpraak, bij wier behandeling men meerdere en machtiger leidslieden behoeft dan een beperkte grammatika, of famenvatting van regelen, die onmogelijk in alle gevallen voorzien kunnen, en die ons niets anders leeren dan een eentonig ekstergeklap, of het opdreunen van een twaalftal wijsjens, bij de naauwkeurige uitvoering waarvan, het nietigst kanarieorgel ons in het fluiten van de zijnen befchaamd maakte. *

Thands ter zake.

* Zoo iemant bij het lezen van deze woorden zich herinneren mocht, dat hij ze meer dan eens bij BILDERDIJK had aangetroffen, dan moet hij het onaangename, dat hierin voor hem gelegen mocht zijn, niet aan *mij* wijten, maar aan den geest

VAN DE A.

Daar de Spelling niet dan onnaauwkeurig de talloze fchakeeringen weet uit te drukken, die een zuivere en naar den oorfprong der woorden gewijzigde Uitfpraak doet hooren *, zoo heb ik nimmer het ondichterlijk beginsel van fpaarzaamheid en verkeerd begrepen eenvoudigheid kunnen inwilligen, dat de *ij* (gelijk in 't Hoogduitsch) verwerpen zou, om dat, heden ten dage, de *ei* nagenoeg den zelfden klank heeft. Ik ben geen vriend van Mr. Simon van Leewen, die de *ch* uit de taal wierp, om dat de *g* wel voor deze kon gelden, en ten gevolge daarvan, in 1672, zijne (anders niet onbelangrijke) *Befgryving van Leyden* in het licht gaf. Bilderdijk toont in zijn *Woordvorsching* duidelijk aan, dat ook de zelfde letter, in verfchillende woorden, eene verfchillende uitfpraak toekomt, en ik voor mij, acht het een wezendlijke verarming van de taal, wanneer men, of éen van twee zinswendingen, of éen van twee woorden, die nagenoeg het zelfde beteekenen, of éen van twee letterfiguren, die bijna in uitdruk gelijk ftaan, wil mijden en verbannen. Men moge *vaak* vernietigen, dewijl men een *dikwerf* heeft — keurige fchrijvers, die het gehoor en 't gevoel wegends hun opftellen raadplegen, zullen hier niets anders in zien dan een volftrekt gebrek aan den takt, die ons infpreekt, dat *fteeds* en *altoos*, dat *menigmaal* en *dikwijls*, dat *water* en *bronkristal* (hier gaat, dunkt mij, voor de

eener eeuw, die zich alleen voor zekere waarheden vatbaar betoont, wanneer zij haar tot vervelens toe voorgehouden en ingeftampt worden.

* Zie bl. 24.

hardhuidigen een licht op!) ja, dat *ſnoode* en *ſnode*, *ſleepen* en *ſlepen*, dat *des doods* en *der dood*, den gevoeligen auteur niet onverſchillig kunnen zijn; dat allen hun tijd en hun plaats hebben *, voor wie de taal in al den rijkdom en ſmijdigheid kent die haar eigen is, en waar wij dagelijks van hooren moeten.

ae.

Zie op de ***E.***

Fransche ai (die als è klinkt).

Het is een bekrompen begrip, dat men niet alleen, gelijk ik op bl. 32 beſtreed, geen Bastaartwoord op déze plaats in over éen ſtemming met het Latijn, en op gindsche met het Fransch zou mogen ſpellen, maar dat men ook, waar de klank ſlechts als bij toenadering kan afgebeeld worden, gehouden zou zijn,

* De naauwlettende Redakteur van het *Taalkundig Magazijn* vraagt, wat verkieslijk is— „*loftuiting*, een zeer bekend woord, in al onze Woordenboeken en bij onze beste Schrijvers te vinden", of „*loftuiging*, dat in Van Lenneps jongsten Roman, *Ferdinand Huyck*, d. II, bl. 3 en 14, tweemaal gebruikt wordt." De Heer De Jager houde 't mij ten goede, maar het komt mij voor, dat deze vraag gelijkſtaat met eene andere, die luiden zou: wat is verkieselijk — *eerbied* of *hulde*, *jan* of *piet*, ja *tafel* of *stoel*?

Loftuiten (de Heer De J. heeft wél gezien) is *loftoeten* (*loftrompetten*): zoo is het *uitbazuinen* van iemants *lof* de *loftuiting*. Maar waarom zou *loftuiging* geen ander, en even zoo goed woord zijn, dat bijv. de werking der aarde aanduidt, wanneer de dichter zegt: „Heel de aard getuigt zijn lof"? Is *tuigen* en *getuigen* niet het zelfde? waarom zou *dankbetuiging* een geoorloofde, *loftuiging* eene ongeoorloofde ſamenſtelling zijn? Die de verſchillende opvattingen kent, waar het woord *lof* in gebruikt wordt, zal deze vraag niet weten op te losſen.

hem alom op de zelfde wijs voor te ftellen. Bij onze vaderen was het fchrijven een gedurig fcheppen, en met hun gevoel, met eene ingefchapen regelmaat tot geleidster, fpelden zij menig woord hier zus, elders zoo: dewijl zij het nú meer helder deden doorklinken, dán meer effen in den volzin weefden.*

De bijzondere fmaak van iederen fchrijver ftraalde dan ook (om van de geflachtsbepalingen te zwijgen) tot in zijn fpelling door. En waarom zou men dit heden zoo geftrengelijk afkeuren? waarom zou men dit niet gedoogen, in gevallen waar de Afkomst en Uitfpraak ons vrijlaten? — Zoo fchreef CATS veelal *veers* en VONDEL *vaers* (*vaars*), ter zelfder tijd dat HOOFT *veirs* fchreef: men zou in deze verkiezing het Zeeuwsche van CATS, dat aan de fcherp-lange *e* genoeg had, het krachtige van VONDELS trant, en den hoofschen toon van hun-beider vriend, wien zijn verblijf in *Italië* tot zachtheid ftemde, mogen zien doorftralen — de reden van het verfchil-zelf beftond daarin, dat men altoos met den klank, die tusfchen de *a* en *e* in ligt, verlegen zat.

Toen men in *ae* niet, als tegenwoordig, de koppeling van de fcherp-korte *e* en gelijkfoortige *a* zocht, maar er blootelijk de *o*, verlengd door een zachtkorte *e*, in voorftelde, die zich in den overheerschenden *a*-klank verloor, drukte *ae* niet naar wensch en kennelijk genoeg uit, wat men bedoelde, als men het geluid, waar de Franschen *è* of *ai* voor fchrijven, zocht af te beelden; en van daar, dat men, tusfchen

* Een dergelijk doel moet de H[r]. BEETS ook wáarfchijnlijk gehad hebben, met, in zijn bundel *Losfe Opftellen en VERzen, VerjaarvAArzen* op te nemen.

de ſcherp-lange *e*, die er in die tijd meer naar geleek dan heden, de *aa* of (als men ſchreef) *ae*, en de *ei*, dobberen bleef. Bij VONDEL leest men *waerlijck* * (*waereldlijk*) en bij HOOFT *weirlijck* † — afbeeldingen van den zelfden gemengden klank, die reeds MELIS STOKE *warelt* § deed ſchrijven, na dat VAN HELU *werelt* gebruikt had. Het is dus niet te verwonderen, dat zich, bij een dergelijke beſluiteloosheid, ook de *ai* in vele bastaartwoorden gehandhaafd heeft; men hield de *ei* voor meer naar *ej* zweemend, offchoon men de *ai* en *ei* ook door één gebruikte, en zoo wel *kaie* als *keie*, *klaie* als *kleie* ſpelde: maar bij ons, die in het Hollandsch de *ai*, een enkel woord uitgezonderd, geheel hebben afgeſchaft, beſtaat er geen verontſchuldiging meer, om ze ook niet in de Bastaartwoorden door *ei* te doen vervangen, en derhalve

lakei,	*dozein*,	*republikein*,
grein,	*feit*,	*puritein*,
mei,	*plein*,	*romein*,
refrein,	*quintein*,	*ſakristein*,
pleizier,	*masſepein*,	*pleid*,
ſoeverein,	*porselein*,	*fontein*,
kastelein,	*paleis*,	*ukreine*,
kapitein,	*peis*,	*terrein*,
trein,	*ſeizoen*,	*forneis* of *fornuis*, enz.

te ſchrijven. Eenigen zonderen hier *dozein* van uit, om dat WEILAND ⁎ — TEN KATE nazegt, dat men

* Zie ook de Chronijk van GOUTHOEVEN van 1636, op bl. 530.

† *Nederlandſche Historiën* d. III, bl. 221, Uitg. v. SIEGENBEEK.

§ Foliouitgaaf, bl. 255.

⁎ *Nederduitſche Spraakkunst* bl. 30. In de uitgaaf van 1805 ſtaat: *ons gebruike*LELIJKE *dozijn;* als had de Heer W. willen zeggen, ons *in 't gebruik lelijke dozijn*, gelijk men wel op zijn

dit *dozIJn* uitſpreekt; maar waarom ſpreekt men 't *dozIJn* uit? Om dat men 't zoo gewoon is. Maar de IJ wordt alleen voor de Fransche *i*, als in *ſatijn*, *festijn*, *berlijn*, *blondijn*, *parijs*, *radijs*, *profijt*, *appetijt*, *partije* of *poëzije*, nooit voor de *ai*, in de plaats geſteld — ik geef het menig Hollander te doen, zich met de uitſpraak *dozEIn* belachlijk of onverſtaanbaar te maken — met deze ſpelling te volgen handelt men, naar ons gebleken is, in volkomen over één ſtemming met de neiging onzer taal: zal men nog langer *dozIJn* ſchrijven?

Op het ſchrijven van onze hardere *ei*, voor de zachtere fransche *ai*, moeten wij echter eene uitzondering aannemen, en wel in die woorden, waar het konsonantachtige onzer *ei* zich niet wel voor de volgende letter laat uitſpreken; dat is voor de R: even zoo min als wij woorden hebben, waar de *ij* voor de *r*, in de zelfde lettergreep gebruikt wordt — even zoo min, mogen wij er met de *ei* aannemen, waar hier ſpraak van is. En daarom, doen wij de *air*, in de Bastaartwoorden, door geen eigenaardige Hollandsche lettergroep vervangen; maar behouden haar met ſpelling en uitſpraak, in woorden als,

affaire,	*vair*,	*cirkulaire*,	*mercenair*,
kommisſionair,	*arbitrair*,	*diktionair*,	*populair*,
millionair,	*aktionair*,	*ordinair*,	*titulair*,
militair,	*celibatair*,	*honorair*,	*air*, enz.

Op den zelfden grond ſchrijft men ook wel *plAIzier* en *ſAIzoen*, en zoo ook *chAIs*, van welke ſpelling ik

Hoogduitsch *donderzwangere wolk*, of *mosbewasſen boom*, zegt, voor eene *van donder zwangere wolk*, of voor eenen *met mos bewasſen boom.* Zoo handelt ons instinkt ſomtijds wél, in weerwil van ons afgedwaald verſtand.

het verdedigbare niet ontken; want inderdaad hooren wij in de *ai* der genoemde woorden iets anders dan in de *ei* van *PEIs*, *palEIs* enz. Op de tong van ons, Hollanders, ligt deze *ai* tusfchen de *ai* van *air* en de *ei* van *peis* in; een *ordinAAr AArtjen* zegt de minder befchaafde; en de *ei* is bijna *ee*: weshalve ik het vrij onverfchillig oordeel, of men *plEIzier* dan *plAIzier*, ja zelfs met POTGIETER *plEzier* fchrijf. *PlAIzier* loopt het meest gevaar in het walglijk gemeene *plAzier* te ontaarden.

HOOFT fchreef *eir*; maar de *i* werd, ten zijnen tijde, ook nog tot *eenvoudige verlenging* der klinkers gebruikt, en maakte er juist niet altoos een *ftelligen tweeklank* van: vandaar dan ook, dat hij wel *wEIrlijck*, maar voluit, ook *wEreldt* en *wEErelt* fchreef. Zie bijv. *Gedichten*, d. II, bl. 118. Uitg. v. BILDERDIJK; *Nederlandfche Historiën*, Uitg. v. SIEGENBEEK, d. V, bl. 168, en *Henrik de Groote*, bl. 21.

Men vindt tegenwoordig nog wel eens *hairen* en *meiren*, zonder dat men daarom *haj-ren* en *mej-ren* heeft uit te fpreken. Ik heb intusfchen, bij de algemeene verlenging der klinkers door verdubbeling, in ónze dagen nimmer het fchrijven van *hairen* en *meiren* kunnen aanprijzen; te minder daar alsdan het onderfcheid in uitfpraak, tusfchen het zacht-lange *meer* * (*meir*) en hard-lange *heir*, niet in de fpelling zichtbaar blijft. Men kan zich echter met de fpelling van *oir* (erve) en *doir* (of *dojer*), die men niet licht *oor* en *door* zal fchrijven, verdedigen.

Fransche ai (voor de l-mouillée).

Serail behoort *feraï* gefchreven te worden, zegt

* TEN KATE, *Aenleiding* enz. d. I, bl. 166, 238, 258.

Bilderdijk, en dan kunnen wij de uitspraak naar eisch afbeelden; gelijk ook in *Karavanseraï*, dat, schoon eenigen er ook reeds *Caravansérail* van maakten, tot nog toe voor „die vervloekte Fransche overheersching" (Zie Bild.) door den invloed der Akademie bewaard bleef.

Détail, moeten wij in zijn oorspronkelijken * vorm behouden — want niemant zal *detalj* schrijven, en zie voor de overige woorden op de *l*.

αι, en ae.

De *αι*, die in Grieksche, en *æ*, die in Latijnsche woorden voorkomt, beeldt men best in 't Hollandsch met de *æ* af; het zelfde teeken, dat Huygens gebruikte, waar hij de boersche uitspraak der *a* wilde kenteekenen †. Men is immers niet stram genoeg van spraaktuigen, om allen zweem van den tusschenklank, dien men in der Latijnen *cæsar* waarneemt, aan ons

* Ik zeg daar *oorspronkelijke* vorm; en och ja! *détail* is in den zin van *détail* zeker oorspronkelijk. Geen schilder denkt aan *uitsnijdsel*, als hij het *bijwerk* of liever de *onderdeelen* van zijn kunststuk bedoelt: maar zoo gaat het, als men, gelijk de Franschen, bij konventie spreekt, en zonder den zin der woorden te kennen. Men sta mij de volgende verklaring toe: *deelen*, *deilen*, *theilen*, heeft der Franschen *tailler* voortgebracht; hij die het spek niet slechts bij de zij verkocht, maar het, ten gerieve zijner klanten, ook *uitsneed*, als men 't noemt, was een *détailleur*; thands heet hij *détaillant*; een die *en détail* verkoopt. De adverbiale uitdrukking *en détail* ging over op het voorwerp, dat *en détail* behandeld werd, en zoo blijft men aan *deelen*, *onderdeelen*, *bijzonderheden*, den naam van *détails* geven, tot dat er iemant opsta, die den pronkers met dat woord toeroep: *attrape! c'est du lard.*

† Zie bijv., XIV[e] boek, de *Klucht van Trijntje Cornelis*.

cæzar te willen ontzeggen? De Duitschers hebben voor de *æ* hun *ä*, en voor de *œ* hun *ö*. De Heer SIEGENBEEK moge niets dan bot weg *a*, *e*, of *o*, kunnen uitbrengen — geen onderfcheid makende tusfchen den hemel (*cœlum*) en een graveerijzer (*cælum*) — daar zijn er nog, die met BILDERDIJK*, HUYDECOPER †, en NYLOË §, aan de mogelijkheid van het wijzigen der klanken gelooven, en die fchrijven en zeggen:

pygmæ,	*judæer*,	*cæment*,	*prætensie*,
ægæsche zee,	*æneas*,	*æolus*,	*præmie*,
cæzuur,	*cæremonie*,	*æmulatie*,	*præfatie*,
ætna,	*cæzarea*,	*quæstieus*,	*præfekt*,
hebræer,	*trochæen*,	*gallilæa*,	*prælaat*,
præzident,	*æther*,	*prærogatief*,	*præteriet*,
pædagoog,	*æthiopië*,	*præludium*,	*dæmon*,
ægyptenaar,	*matthæus*,	*koryfæus*,	*præpozitie*, enz.

ten zij, dat het woord in zulk een mate van zijn oorfpronkelijken vorm verbasterde, dat die er niet meer aan te eigenen is, zoo als in *hebr*EEUWSCH en *fari*ZEEUWSCH, welker drieklank er zoo Neêrduitsch uitziet, of het *Zeeuwsch* ware. Der Duitscheren *ä* beelden wij ook het getrouwst met *æ* af, en zoo fchrijve men *græts*, *græfrath*, enz. Na het op bl. 32 aangemerkte, acht ik het niet noodig hier te zeggen, dat, wie *pr*E*zident*, *pr*E*tentie*, *matth*E*üs*, en *pr*E*fatie*, gelijk *prezent* (gefchenk) wil fchrijven, zijn grond in het Fransch vindt, gelijk ook voor *c*I*ment*; dat *quæstie* op den voet van *request* te brengen, en *questie* te

* *Beginfels der Woordvorfching*, bl. 52. *Korte aanmerkingen op Huydecopers Proeve van Taal- en Dichtkunde*, bl. 60.

† *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, d. I, bl. 347-8.

§ *Aanleiding tot de Nederduitfche Taal.* 2de dr. bl. 37.

ſpellen, niet berispelijk is; noch ook, dat ik aan *pygmee* de voorkeur zou geven, om den klemtoon ſtellig op de laatste lettergreep te doen vestigen. *Athene* blijft *Athene*; en *Syrakuze* wordt geen *Syrakuzæ*: wij eerbiedigen de uitſpraak in de eerſte plaats. Vergelijk bovendien Bilderdijk op het woord *kalende*.

ao.

Ao drukt bij ons vrij wel den klank uit, dien men er in de Bastaartwoorden aan geeft; en daarom zou ik *kakao* en *kuracao* behouden, offchoon Bilderdijk *kokou* ſchrijft — misſchien om het nader aan *chokolade* te brengen; want op het woord-zelf ſpelt hij 't *kakau*. Zie *Verklarende Geslachtlijst*, d. II, bl. 23.

ard, ardus, zie op de D.

au.

Eenigen doen de Latijnsche en Fransche *au*, door de ſcherp-lange *oo*, of ook wel door de *ou* vervangen; zoo ſchrijft men *pooze* en *poover*, en gebruikt de Heer Van Lennep *herout* voor *heraut*, waarſchijnlijk om dat gelijk *halden* met *houden*, *bald* met *boud*, en *einfalt* (h. d.) met *eenvoud* over één komt, zoo *herald* ook *herout* kan maken; en om bovendien den onaangenamen afgebeten klank van de *au* in 't Hollandsch te vermijden: doch als men nagaat, dat de *au* in *paus*, en *lauweren*, en *dauwen*, en *klauteren*, ook nagenoeg als *ou* wordt uitgeſproken, dan zie ik er niets in, om die *au* in *heraut* en *saus*, en *pauze* te behouden, zoo ook *pauperisme*, en *paulus*, en *kautie* te ſchrijven — onverminderd het recht om de

woorden *pooze* en *poover*, ter hunner plaatse, te gebruiken; en zonder WEILAND in het ongelijk te ftellen, als hij opmerkt *, dat aan *klooster* om *claustrum*, aan *kool* om *caulis*, aan *oor* om *auris*, aan *thezoor* om *thesaurus*, de fcherp-lange *o* toekomt: neen, men mocht zelfs *bookaal* (van *βαυκαλις*) fchrijven, zoo men 't niet nader uit het Fransch nam.

eau, zie E.

VAN DE *C*.

Niet alleen de *c*, welke de kracht der *k* heeft, en nog naar ouder gewoonte voor de geaspireerde *k* (*ch*) gefchreven wordt — maar ook haar, die in het Hollandsch een fcherper *f* is †, hebben wij op de fchool leeren afzweeren: doch in de Bastaartwoorden moeten wij haar in een groot gedeelte van hare rechten herftellen. Ten eerste, om dat *feder*, en *fither*, en *fent*, en *fel*, wellicht niet verftaan zoude worden; ten tweede, om dat haar uitfpraak naauwkeuriger door haar-zelve wordt afgebeeld; ten derde, en voornamelijk, om dat de *k* in haar gedaante een blijkbaar verwantfchap met de *c* vertoont, maar niet met de *f*, en er tusfchen de *c* van *abdiceeren* bijv. en de *k* van *abdikatie* verband beftaat, maar men in *abdiseeren* vruchteloos naar overblijfsels van het *abdicare* der Latijnen zou omzien. Uitfpraak, afkomst, en gewoonte, pleiten er dus voor, de *c*, waar zij als fcherper *s* klinkt, in de Bastaartwoorden te bewaren. Zoo fchrijft men:

* *Ned. Spraakkunst*, bl. 27.
† *Spraakleer*, bl. 53.

citroen,
cæcilia,
ceder,
cent,
cider,
cerneeren,
ceilon,
cijns,
cel,
cier (harpſtift),
cippier,
cither,
centaurus,
cefalonië,
certifikaat,
ciborie,
cichorei,
cenobiet,
cælibaat,
celibatair,
centralizeeren,
cedel (omdat men 't uit het Fransch neemt),
cicero,
cykloop,
censor,
centenaar,
cyprus,
ceres,
citadel,
citadijn,
cinnaber,
cimier,
cink (oud Holl. *trompet*),
civiel,
cylinder,
cymbaal of *cymbel*,
cypres,
ceromancie,
civet,
cælius,
cyklaad,
cizeluur,
cekrops,
cethegus,
cimon (de zoon van Miltiades)
cincinnatus,
cyrus,
cyrillus,
cier (in *goede cier maken.*)

ik voeg hierbij *ciment*, *cirkel*, *ceel*, en *cijfer*, waarvan HOOFT de beide eersten en MOONEN het laatste met *ſ* ſchrijft, benevens de zoodanigen, waarin de *c*, midden in, met den *ſ*-klank voorkomt: als, *decizief*, *discipline*, *publiceeren*, *ratificeeren*, *konceptie*, *recipieeren*, *koncilie*, *reciet*, *reciproceeren*, *recidief*, *ſpaceeren*, *personificeeren*, *indiceeren* of *indikeeren* (naar men 't neemt), *lucius*, *korcyra*, *sicilië*, *glocester*, *besancon*, *murcia*, enz.

Dit neemt echter niet weg, dat, ſedert *ſindel*, *ſingel*, *prinses*, *ons* (uncia), *lanset*, *porselein*, en *ſigaar*, verſtaan worden, men die zeer wel op éenen voet met *ſieren*, *ſieraadje*, en anderen mag ſtellen: het is een zaak zonder gevolgen.

Iets anders is het de woorden, die in 't Latijn of Fransch met *c*, als *k* uitgesproken, voorkomen, mede met *c* te willen schrijven. Daaromtrent moge men het gezegde op bl. 18 overlezen, en al herinnert men zich met de meeste tegenwoordigheid van geest, dat de Hr. SIEGENBEEK het schrijven van K*ommisſie* een zonderlinge en misſelijke wanſpelling noemt * — ik geloof, dat men toch tot het beſluit zal moeten komen in 't vervolg de *k* in *kommisſie* te gebruiken.

Onze voorouders waren konsequent: zij eigenden de ſpelling, bij echt Nederduitsche woorden gebruiklijk, ook aan de overgenomene; dat roemt de Heer SIEGENBEEK hooglijk, hij erkent, dat de Latijnen, ten aanzien van Grieksche woorden het zelfde deden, en dat men ook in het Hoogduitsch aldus te werk gaat †. De ouden nu ſchreven, tot in de zestiende eeuw, *coningh*, *climmen*, *crijten*; dat is — doorgaands de *c*, waar de *k*-klank § voor de *a*, *o*, *u*, of de konsonanten, gehoord wordt, en daarom zouden zij ook C*ommisſie* geſchreven hebben. Maar wij, we ſchrijven *koning*, *klimmen*, *krijten* — wat zegge ik? *kolom*, *kapiteel*, *kanaal*, *kanselier*, en *karakter*... en dus, zegt de Heer SIEGENBEEK, is het een zonderlinge wanſpelling, is het iets misſelijks, K*ommisſie* te ſchrij-

* *Taalkundige Bedenkingen* bl. 28 en 29.

† *Verhandeling*, bl. 256.

§ Ik ſpreek telkens van den *klank* der *konsonanten* — ik vertrouw, dat men deze benaming als technischen term, niet zal wraken: te beweeren, dat de zoogenoemde *medeklinkers klinken*, zonder de hulp eener vokaal, en dat er dus een eigenlijke *k-klank* beſtaan zou, kon wel niet in mij opkomen: 't is genoeg zoo men er uit verſta — den invloed, dien de *k* op den klinker oefent, waar zij aan toegevoegd wordt.

ven: wél een *Kapitein* en een *Kolonel*; maar geen *Kommisſaris* of *direKteur*. Arme burgerlijke betrekkingen, waar het *burgerrecht* aan ontzeid wordt!

Neen! de Heer WISELIUS noemde zich, in de maand *oKtober*, *seKretaris* — en hij deed er wel aan: zoo wij niet onophoudelijk met ons-zelven in ſtrijdigheid willen vallen, moeten wij, waar de vreemde *c* als *k* wordt uitgeſproken, noodzakelijk *k* ſchrijven. Indien ik voorbeelden wilde opgeven zou ik den halven *Dictionnaire de l'Académie*, *Géographique*, en van de beroemde mannen der oudheid, kunnen afſchrijven; men ſtelle zich met de volgende te vrede:

karel,	*kamfer*,	*kandelaber*,
kabinet,	*katafalk*,	*kataloog*,
kabriool,	*kapitaal*,	*konserf*,
kanalje,	*klub*,	*konfijt*,
kanapee,	*kochenilië*,	*konsistorie*,
kanon (ook als kerkwoord),	*kodicil*,	*konsul*,
	kollatie,	*konsult*,
kaprice,	*komma*,	*koplet*,
kargazoen,	*kommercieel*,	*koertaadje*,
karos,	*konkoers*,	*kreion*,
karozel,	*konditie*,	*kredit*,
kas,	*konduktor*,	*krediet*,
klimaat,	*klysteer*,	*kobalt*,
klinkant,	*kokeliko*,	*koloriet*,
koerant of *krant*,	*koket*,	*koluvrijn*,
koncilie,	*kollegie*,	*kontrakt*,
konflikt,	*koloquint*,	*kontrast*,
kongres,	*konsoole*,	*kontrei*,
kuras,	*krucifix*,	*kodrus*,
kadaver,	*kadet*,	*kader*,

kantilië,	*komœdie,*	*kurtius,*
kategoriesch	*kommandeeren,*	*klaudius,*
kabaal,	*koraal,*	*koalitie,*
kabaan,	*kordon,*	*kollekte,*
kabretleêr,	*kornis,*	*kollektie,*
kabriolet,	*kritiek,*	*kompot,*
kadans,	*kalligraaf,*	*koncentreeren,*
kakao,	*karbonizeeren,*	*konkordaat,*
kalabas,	*kato,*	*konventie,*
kalamink,	*katarakt,*	*konsekutief,*
kalangie,	*karikatuur,*	*kontakt,*
kalender,	*katheder,*	*kopten,*
koepel,	*kavalerie,*	*kosmetiek,*
kolonade,	*kazerne,*	*kredentie,*
konvooi,	*kazuifel,*	*krimineel,*
kopij,	*katholijk,*	*kazimier,*
korinthen,	*karthago,*	*klan,*
kalcineeren,	*kadix,*	*klak,*
kantate,	*klavecymbel,*	*klarinet,*
kathedraal,	*kompanjie,*	*klasſe,*
kales,	*kompliment,*	*kaligula,*
kaliber,	*koncert,*	*kobœa,*
kalot,	*korpsen,*	*kolos,*
kampanje,	*kornoelië,*	*kompanion,*
kapittel,	*korset,*	*komplexie,*
karmijn,	*kakofonie,*	*konsergie,* of
karnaval,	*kalif,*	*konciergie,*
kartel,	*kristallizeeren,*	*kompleet,*
kasket,	*koriolanus,*	*konjugatie,*
konstantia,	*krœzus,*	*konsonant,*
katapult,	*kliniek,*	*kontroversie,*
koers,	*kajus,*	*kostuum,*

kothurn,	*kravat*,	*kolikompas*,
kredo,	*kreool*,	*komponeeren*,
kaproen,	*kroatië*,	*katharina*,
kaïn,	*kaleb*,	*klemens*,
kopernikus,	*kalpurnia*,	*kleopatra*,
kodex,	*kallimachus*,	*klitus*,
kombinatie,	*kallikrates*,	*konradijn*,
karakalla,	*kalvijn*,	*korinna*,
komiek,	*kornelis*,	*kalabrië*,
kommensaal,	*konstantijn*,	*kremona*,
kommies,	*kambyzes*,	*komo*.
kommunikatie,	*kamillus*,	*kapri*,
kontant,	*katilina*,	*kolmar*,
kurius,	*klotarius*,	*kastellano*,
konfœderatie,	*klovis*,	*kapua*,
konsekratie,	*kollatinus*,	*kuilenborg*,
konstitutie,	*krazis*,	*kolibri*,
konvulzie,	*krates*,	*kastrikum*,
kosmologie,	*katalonië*,	*kalandsoog*,

en de duizenden, die men goed mocht vinden er nog bij te voegen.

Den ontzettenden voorraad, waar de *k* in 't midden der woorden komt, wil ik niet eens aanroeren; genoeg zij het, zoo men weet, dat hij, die den regel voor geldend houdt, welke, in meerder of minder mate, zoo lang er talen geweest zijn, in alle geëerbiedigd werd — die niet onophoudelijk van de eene onregelmatigheid in de andere wil vervallen — die eenig gezach en navolgenswaardigheid toekent, aan geleerden als **Bilderdijk**, **Kinker**, en **Wiselius** in onze dagen, en verre de meeste van vroeger tijd — dat hij, die de taal voor iets anders houdt, dan een

onbeduidend ſamenraapsel van zonder reden noch verband vastgeſtelde uitdrukkingsmiddelen — dat deze, geen *redactie*, *publicatie*, *manufactuur*, *practijc*, *attica*, *vocaal*, *effect*, *fabricant*, *mercurius*, *musicq*, *lycurgus*, *punctuatie*, *jacob*, *nicolaas*, *theſſalonica*, *courant*, *marcus*, *october*, *borculoo*, en wat dies meer zij ſchrijft, maar de *inconsequentie* vermijdt, en derhalve *redaKtie*, *publiKatie*, *praKtijK*, enz. een *k* geeft; tenzij * (en waarom herhaal ik dit op nieuw?) tenzij men de woorden *als in de taal*, *waaruit ze genomen worden*, wil gebruiken, met kursief ſchrijf, en niet als bastaarts beſchouw.

Door het onderſcheidenlijk bezigen van *k* en *c*, voor de Latijnsche en Fransche *c* met tweërlei kracht, heeft men natuurlijk geene cedilië meer noodig, ter aanwijzing van de ſisſende *c*, waar zij voor de *a*, *o*, of *u*, ſtaat: *kuracao* klinkt bij ons *kurasao*, anders zouden we *kurakao* ſpellen.

Men ziet, dat ik ook niet in gebreke ben gebleven, zoo ſpoedig mogelijk, den armen Grieken hun *κ* waardiger vertegenwoordiger bij ons te geven, dan de magere *c*, die wij er langen tijd voor gebruikten, en terwijl wij eenige Grieksche namen *Karytæna*, *Kalamata*, *Kalavryta*, en *Kastia* ſchrijven, zijn wij niet meer gedwongen *Korinthen* en *Kodrus*, waar de zelfde *κ* in voorkomt, tot *Corinthen* en *Codrus* te maken, gelijk men 't op de nieuwere Fransche landkaarten vindt.

Maar daarom, zoo als MOONEN wilde †, en KLUIT in zijn vroege tijd deed, geen *keder*, *kibori*, *kichorei*,

* Vergelijk bl. 29, en andere.

† *Ned. Spraekkunst*, 2e dr. bl. 6.

kypres, en dan ook *kyklus*, *kither*, en *thukydides*! Neen! wij hebben, voor alles, de uitſpraak leeren raadplegen, en die vordert hier de *c* voor de *k*, gelijk in alle Grieksche woorden, waaraan de Latijnen ons die uitſpraak der *c* doen verbinden.

Zoo ook in *ſcepter*.

De Hr. SIEGENBEEK heeft, in een oogenblik van overhaasting, het leelijke *ſchepter* * ingevoerd; meenende, dat dit woord met *ſcabellum*, en *ſcrinium*, en *ſcorpio* gelijkſtaat, waarvan wij (en te recht!) *ſchabel*, *ſchrijn*, en *ſchorpioen* maken, gelijk wij gerust, en geheel over één komstig den aard onzer taal, in onderſcheiding van de Noordelijker, *ſchalpel*, *ſchelet*, en *ſchandinavië*, mogen zeggen en ſchrijven †: maar de Heer SIEGENBEEK vergeet, dat, in zijn aangetogen voorbeelden, de *c* voor de *a*, de *o*, of den medeklinker *r* komt, en dus als *k* klinkt: bij gevolg ondergaan die woorden bij ons, door de toevoeging der *h*, eene *verzachting*, terwijl *ſcepter* in *ſchepter* een verharding ondergaan zou. Het is de vraag niet, hoe de Romeinen dat woord hebben uitgeſproken, want dan zouden wij een gants ander *prinkipium* moeten aannemen, en, van daar den *kensor* ſpelende, *kirka* drie vierden van des Heeren

* *Verh.* 257, en *Taalkundige Bedenkingen*, 72.

† Ik lees wel *bens*CHOP voor het Utrechtsche plaatsjen; maar de verzachting der *c* door de voorgaande *s* tot ſamenſtellingen uit te ſtrekken, acht ik ongeraden, en Nieuwkoop, Reierskoop, Heikoop, maken het mij duidelijk, dat men, als vroeger, *bens*KOOP behoort te ſchrijven. Het is intusſchen licht te begrijpen, hoe de lezer van MELIS STOKE, bij het overbrengen van *gesciedē* tot *ges*CH*ieden*, en *scepen* tot SCH*epen*, *benscoep* in *bens*CH*op* veranderde.

Siegenbeeks redeneeringen moeten *rejikeeren*; en dat gaat niet! Wij raadplegen de goede uitſpraak ten onzent, en de Heer Siegenbeek weet toch wel, dat men geen *ſkepter* zegt, als of men het Fransche *ſquelette* uitbracht; althands niet in de fatsoenlijke burgerkringen, de voorname plaats, waar men, ſints het diep verval des Schouwtooneels, redelijk goed Hollandsch hoort ſpreken. Ik gewaag van het Schouwtooneel — dáar, ja daar heeft de Hoogleeraar aanleiding tot zijn ſpelling van *ſchepter* kunnen vinden: het is nog niet heel lang geleden, dat ik Scipio, in zeker fraai treurſpel, op het eind van iedere lierzangſtrofe, zich uit hoorde jouwen, met de woorden, „Neen Skipio, dat kunt ge niet!" Zoo de Heer Siegenbeek bij de ſpelling van *ſchepter* blijft, wat zal hij dan wel van *ſchedula* maken? en hoe zal hij *ſchool* en *ſchema* te vrede ſtellen, die altoos iets bij *ſcepter* vooruit hebben gehad? Bilderdijk zegt „een *ſcepter* heeft met een *ſchepter* even veel gemeens als een ***koning*** met een ***kan.***"

cc.

Wat de *cc* betreft, die bijv. in *succes* gebruikt wordt — zie hierover op de **X**.

χ en ch.

De *ch* is, in haar vorming en natuur, gelijk het Bilderdijk, door mij, werd nagezegd, eene geaspireerde *k* (de *h* werd, gelijk men weet, ter uitdrukking van deze wijziging ook achter de *g* en

de *t* gebruikt): zoo behoorde men dan eigenlijk *kh* voor *ch* te ſchrijven: maar *ch* is tot één ondeelbaar letterteeken geworden, en ſtelt een verſcherpte *g* voor. TEN KATE wil er daarom ook éenen naam aan toegekend hebben, en haar *che* of *chi* noemen; maar dan moest zij ten minste *ech* heeten, in over één ſtemming met *ef*, *el*, *em*, *en*, *er*, en *es*: want onze voorvaderen gebruikten de *ch* voornamelijk ter vervanging van de *g*, bij de ſluiting eener lettergreep, waar zij de laatste te zacht toe rekenden; gelijk zij ook geen woorden met *b* of *d*, even min als wij met *v* of *z*, deden eindigen..

Nimmer werd dan ook de *ch* in het Hollandsch bij den aanvang eener ſyllabe gebezigd * — tot dat men, in het laatst der zestiende eeuw, op het ongelukkig denkbeeld kwam, *lacchen* en *pracchen* te ſchrijven, offchoon HOOFT en VONDEL zich met de enkele *ch* te vrede ſtelden. De Bijbelvertalers verbreedden mede de *ch* met een tweede *c*; behalven, waar zij achter de korte *i* ſtaat, daarom ſchreven ze *lichaam*, *wichelaar* enz. Eenigen zijn later tot de uitvinding van *lachchen* gekomen; en LELYVELD, de ſchrandere LELYVELD, was één der invoerders van het wanſtaltige *lagchen*!

De bevestiging van deze ſpelling, behoort onder die dwalingen, waarvan het voorſtaan te gevaarlijker was, naar een ſchijn van waarheid haar grooteren opgang voorſpelde; en ik heb de aanneming van de

* Dat men een plaatsbenaming *chaam* en *chaamdijk* heeft, bewijst hier even min iets tegen, als *alphen* en *zutphen* de welgeplaatstheid der *ph* in ons alfabeth aanduiden. Getuigt *trajectum ad rhenum* tegen de *u* in de bisſchopsſtad?

gch, ten allen tijde, voor éene der grievendste wonden gehouden, welke de Hr. SIEGENBEEK onzer tale kon toebrengen.

La-chen en *li-chaam* voldoet niet aan de uitſpraak, zeide de Hr. SIEGENBEEK, en daarom moet de *g* er tusſchen. Maar wie verplichtte hem *la-chen* en *li-chaam* te lezen? De letterzetters der vijftiende en zestiende eeuw, die, op het einde van de regels, de woorden in dezer voege afbraken? maar die ſpelden ook *vi-ſchen* en *kwa-ſten*, en de Hr. SIEGENBEEK moog *visſchen* ſchrijven — *kwasſten* gaat toch niet aan! Deze autoriteit ontzinkt hem dus. Maar de algemeene regelmaat, zegt Prof. KINKER, * die ons *pa-den* doet uitſpreken, en de *f* in *keffen* en *blaffen* verdubbelen! Die algemeene regelmaat, leert ons de *enkele* middenkonsonant aan de laatste lettergreep verbinden, maar, gelijk de Hr. KINKER, bl. 14, zelf opmerkt, de *ch* is een *dubbelvormige* middenkonsonant, gelijk de *ng*, en daarom deelt zij zich aan de twee vokalen, waartusſchen zij geplaatst is, gelijkelijk mede; even min als men, ten tijde dat de *x* nog in gebruik was, uit het ſchrijven van *blixem* aanleiding nam, om *blieksem* te zeggen, behooren wij, uit *lachen*, *laachen*, of uit *lichaam*, *liechaam* te lezen. Dit moge ook ten andwoord dienen, op hetgeen de laatdunkende BRUINING, wegends de verdubbeling der *ch* in 't midden bracht, toen hij er zich aan waagde „*Ook iets over 'Bilderdijks Spraakleer*" te ſchrijven. Dat een geleerde als de voortreffelijke KINKER zich, voor een keer, met BILDERDIJK en zijne grilligheden vermaakt — daar is niets onaangenaams voor ons

* *Beoordeeling van Bilderdijks Spraakleer*, bl. 12 en 13.

gevoel in gelegen; VOLTAIRE mocht FREDERIK DEN GROOTE wel eens bij de pruik trekken: laat HALBERTSMA, laten mannen van uitſtekende talenten, eenigzins uit de hoogte ſpreken — maar den uitvinder * van het ſamentrekkingsteeken, waar geen ſamentrekking plaats heeft, BRUINING den onbeduidende, voegt dit in geenerlei opzicht. Doorgaands tracht hij met BILDERDIJK te lachen, en zoo men het gezegde van LAROCHEFOUCAULT niet kende „*Rire des gens d'esprit est le privilège des sots*" zou men allicht op het denkbeeld komen, dat iemant, die onzen grooten taalgeleerde als een ſchooljongen durft behandelen, het zelf al vrij ver gebracht moet hebben. Dit te bewijzen ſcheen echter niet in zijn plan te liggen, en tot het „vervelend geharrewar over ellendige kleinigheden" te behooren, waar hij maar liefst ten ſpoedigste af wilde zijn. Genoeg is het, dat hij, BRUINING, de zaak der tusſchenkonsonanten eens bekeken heeft, en getuigen kan, dat „BILDERDIJK er niet genoeg over had nagedacht": want, wat zal er van worden, als de kinderen, naar het voorſchrift van BILDERDIJK en andere kwakzalvers, of nog minder, in 't vak (bl. 9), *lachen* in hun ſpelboek vinden? Dan zullen zij indachtig zijn, Heer BRUINING, wat de ſcherpzinnige ABRAHAM DE VRIES nog pas in 1805 † herinnerd

* bl. 44, en in zijn *Synonymen*, voorr. bl. XIX.

† *Vad. Letteroefeningen*, bl. 307. Later ook in het *Taalkundig Magazijn* opgenomen; offchoon de ſteller aldaar, vreemd genoeg, zijn gegronde redeneeringen in een ſpelling voordraagt, welke met die redeneeringen den ſpot ſchijnt te drijven. Juist het omgekeerde van wat PLATO deed, toen hij in poëetiſche bewoordingen op het verdrijven der poëeten aandrong.

heeft, dat, zoo gij in 't Hollandsch een *ng*, *nk* en zoo ook *ch* ontmoet, deze u als van-zelf toeroept: „Hang mij achter aan de lettergreep!" *

Weet ge wel, hoe het woord *loochenen* aan zijn dubbele *o* komt? Zeker niet zoo als *goochelen*, waar zij fcherp-lang, waar zij tweeklank is, gelijk de *ui* in *guichelen*; die *oo* is eenvoudig de zelfde *zácht-lange*, die wij in *troosten* en *moorden* en *loosden* met *oo*, in *fchoten*, *genoten*, *boden*, *zoden*, *vlogen*, *roken*, ja in *kloven* en *komen* met éene *o*, fchrijven. De acht laatsten zijn præterieten van werkwoorden met *ie*, en daarom hebben zij de zacht-lange *o*, en die heeft *loochenen* om de zelfde reden: het is de verleden tijd van *liegen*, tot frequentatief gemaakt †. Dat de konsonant van het *imperfectum* niet altoos aan die van het *præsens* gelijk is, blijkt uit: wij *heFFen* wij *hieVen*, wij *laCHen* wij *loeGen*, wij *pleGen* wij *plaCHTen*, wij *brenGen* wij *braCHTen*, wij *moGen* wij *moCHTen*, wij *raKen* wij *roCHTen*; en zoo is het ook met *looCHenen*. Die geen *trosten* en *morden*, en ik *fchot*, ik *bod*, en ik *zod* fchrijft, kan ook met geen *loCH-enen* volftaan; zóo begrepen de fchrijvers het, die de Heer SIEGENBEEK, bl. 322 en 23 van zijn Verhandeling, aanhaalt, om te bewijzen, dat *loochenen*, *in ftrijd met de uitfpraak*, de hard-lange *o* heeft!

Waar de *ch* een lettergreep opent, kunt gij er altoos zeker van zijn, dat die lettergreep tot een Bastaartwoord behoort. Zou er ook in 't Hollandsch wel iets onge-

* Zie dit, voor honderdtwintig jaar, reeds aangewezen bij MOONEN, in zijn *Spraekkunst*, bl. 186 van den tweeden druk.

† Zie M[r]. L. PH. C. VAN DEN BERGHS *Leer der Enkele en Dubbele Vokaalspelling*, bl. 63.

rijmders gevonden kunnen worden dan dat *g-chen*, in *lag-chen* en *pog-chen*? Vooreerst dient men in 't oog te houden, gelijk de Hr. KINKER, in zijn geestig *Affcheid aan het IJ en den Amstel*, van het Siegenbeeksche *jaGt* zegt, dat

„. . . . . . . die G. voor de oogen
Moet C. H. zijn voor 't gehoor:
Want de nieuwste fpelling teekent
Juist niet alles voor het oor. *

In de tweede plaats vraag ik: Hoe fpreekt men de *c* voor de *e* uit? Als fcherper *s*, niet waar? daarom fchreef men, ook toen elders de *c* nog gebruikt werd, voor de *e* en de *i* ten allen tijde *k*: maar ga nu heen, en leg een aspiratie midden in de uitgang *cen*: wat komt er dan voor den dag? Iets dat naar de eerste lettergreep van *fchenden* zweemt, als zij door een Engelschman uitgefproken, èn tot *fhen* gemaakt wordt; en ziedaar nu toch een halve eeuw, dat wij dat *lagshen*, en *pogshen*, en *kugshen* fchrijven en drukken. Neen, Nederlanders! *lach-en*, en *poch-en*, en *kuch-en* in de toekomst voorgeftaan! op dat we, met een vrij gemoed, ook *echel*, en *echo*, en *lochem*, en *vechel*, *jochem*, *michel*, en *mechelen* mogen fpellen: want wij hebben verleerd *aemstelredam*, *alckmaer*, en *muyden* te fchrijven; wij pasfen op die ftedennamen onze tegenwoordige fpelling toe; en het is alleen met geen afzichtlijke *gch* in onze tegenwoordige fpelling te dulden, dat wij het leelijke *log-chem*, *meg-chelen*, *veg-chel*, en *grevenmag-cheren* ontgaan kunnen.

Men kòn mij echter, als ik de *ch*, voor de *e* of *i*, bij den aanvang eener lettergreep in 't Hollandsch

* *Gedichten*, 3e D. bl. 189.

eene ongerijmdheid verklaar, tegenwerpen, dat zij, met de *s* vereenigd, geſtadig zoo voorkomt, en dat ik toch geen *ſkhenden*, *ſkhipper*, *ſkheiden*, noch ook *visch-en*, *wensch-en*, *zeesch-elp*, of dergelijken, zal invoeren. Mijn andwoord hierop zou nagenoeg op het volgende nederkomen: Waar de *s* de lettergreep opent, opent de *ch* haar niet: dit voor de driftigste tegenwerpers. Den bedaarderen moet ik opmerken, dat ik, bij het aan onze taal oneigen verklaren van de *che*, niet in 't algemeen heb geſproken, en alleen het oog kon hebben (gelijk ook werkelijk 't geval was,) op de taal gelijk zij zich ſints den Latijnschen invloed der middeleeuwen heeft voorgedaan. Bij de oude Duitschers heeft men, waarſchijnlijk, geen onderſcheid in de uitſpraak der *c* voor de *a*, *o*, *u*, en de *e* of *i*, waargenomen; dat, ten gevolge hiervan, *ſChenden*, *ſChipper*, en *ſCheiden*, ook toen men in *Kennen*, *Keeren*, en *Ketenen* de *k* ſchreef, zich wisten te handhaven, is inderdaad eene inkonsequentie * van onze middeleeuwsche auteuren: maar het bewijst geenszins, dat, wijl men hier de verkeerdheid niet uit kan roeien, men haar ook elders wortel moet doen vatten; dat men om *ſCHEnden* en *vis-ſCHEn*, *lag-CHEn* en *log-CHEm* moet aannemen. Die zijn korenveld niet zuiver van onkruid kan houden, behoort die er de varkens juist in te jagen? heeft iemant eens gevraagd.

* Eene inkonsequentie, waar echter wel uitzonderingen op waren: De Klerk uit de lage landen, die juist voor mij ligt, ſchrijft op pag. 1, dat hij zijn geduchten en genadigen landsheer zegen en zaligheid „*wensKet*." Zie ook bij HOOFT *ontlasKt* voor *ontlascut* (ontbonden), *Gedichten*, d. 1. bl. 43.

De *ch*, die de lettergreep opent, dan in 't vervolg alleen aan de Bastaartwoorden toegekend! en nog niet eens aan de zulken, wier uitſpraak dit niet toelaat: zoo behooren wij van den Hebreeuwschen naam רחל noodzakelijk *raach-el* te maken, daar men anders, gelijk onder de mindere klasſen niet ongewoon is, *rach-el* zou zeggen. Men heeft zich wel met een *accent-aigu* op de *a* beholpen; maar vergat dan, dat dit ſtreepjen in 't Nederduitsch niets met de uitſpraak gemeens heeft, en alleen den *nadruk* aanwijst, dien men op een woord gelegd wil hebben. (Zie hierover nader onder de *Æ*.)

Die vreemde *Ch* heeft drierlei kracht. Vooreerst klinkt zij als in 't Fransch, en wordt dan wel eens door *sj* vervangen; zoo ſchrijft men *ansjovis*, *ſjerp* en *ſjalot*; maar zij wordt hier, gelijk ieder hooren kan, alles behalven keurig door afgebeeld. Onze vaderen ſchreven, op zijn Friesch, voor die geadspireerde *k* (*ch*) *ts*, en zoo *tsaerter*, *tsarles*, en *ritsaert*, voor *charter*, *charles* en *richart*. Zoo zegt Dr. Halbertsma * ook, dat vele eigennamen, openende met *tj*, of zoo als wij eigenlijk ſpreken *tsj*, oorſpronkelijk eene *k* vooraan hebben. „De Angelsaxische eigennaam *Ceal-win*, kiel-bestuurder, *Ceal-ling*, schepeling, wordt bij ons *Tjalling; Tjerne* is op dezelfde wijze van *kerne*, IJsl. *kiör*, de uitverkorene; *Tjerk* van den Angels. eigennaam *Cerdic* [*kiarkr* bij de IJsl. kracht en dapperheid] zoodat de Franschen door *Tjerk Hiddes*, uit te spreken *Kierkides*, het woord tot zijne oorspronkelijke consonant terug bragten." Maar de Fransche *ch* door *tj* of *tsj*

* *Letterkundige Naoogst*, bl. 134.

af te beelden, zou er bij ons te vreemd, te onbegrijpelijk uitzien, al ſchrijven we dagelijks ROTS voor der Franschen *roCHe*, en *kales*-voor *calèCHe*. De Duitschers hebben er hun *ſch* voor, en ſchrijven: *depeſche* *, *ſcharmant*, *maſchine*, *ſchabracke*, *ſchakal* enz.: wij moeten ons anders behelpen; dewijl bij ons de *sch* weinig naar de Fransche *ch* gelijkt, en daarom behouden wij laatstgenoemde, en ſpellen:

chokolade,	*chais*,	*manchet*,
champanje,	*cheribon*,	*neuchatel*,
machine,	*chambertijn*,	*charter*,
richart,	*charade*,	*chambellan*,
charlotte,	*chenilië*,	*chits*, of *ſits*,
charaban,	*chikane*,	*manchester*, eigenlijk *tch*, gelijk ook
chincila,	*china* (waar men ook *sina* van maakt.)	*chaprak*, en
chamade,	*chirurgijn*,	*chakal*.
charivari,		
champinion,		

Ik zou wel geneigd zijn hier *chaal* en *cherif* bij te voegen: want *ſhawl*, gelijk BILDERDIJK opmerkt, is Engelsch, en *ch* kennen wij nu eenmaal als *sje*, *ſh* niet.

Wat de *ch* in *punch* betreft, BILDERDIJK geeft beiden op, *punch* en *pons*; ik zou voor de meer Hollandsche ſpelling zijn, en *ponsch* ſchrijven, gelijk men ſpreekt.

De tweede uitſpraak van de vreemde *ch* en *χ* is gelijk aan de ſcherpe *g* ten onzent; zoo hoort en bewaart men haar in

chaos, *chryzopraas*, *chirologie*,

* Vroeger ſchreef men ook in 't Fransch op eenige plaatsen *ſch* voor *ch*.

chemie,	*chronologie*,	*charybdis*,
cherub,	*mechaniesch*,	*chirurg*,
chryzalide,	*melancholisch*,	*plutarchus*,
ischia,	*chijl*,	*michaël.*

Ten derde fpreekt men de *ch* ook op zijn Italiaansch uit, in

christen,	*chanaän*,	befchouwt men
choor,	*civita vecchia*,	ze als uit het
chronijk,	*chianka*,	Fransch geno-
chamæleon,	*mechaniek*, en	men, van daar
orchest,	*melancholiek*	de uitfpraak
cham,	(met den klem-	met *k*),
charakter,	toon op de laat-	*christoffel*,
cichorei,	ste lettergreep,	*chromatiek.*

Eenigen doen, in deze en dergelijke woorden, de *ch* wel door *k* vervangen; maar wie *kristen* fchrijft, dient ook *kristus* en *krisma*, wie *kronijk*, *kronologie*, wie *orkest*, *orkezis* te fchrijven; en kan geen onderfcheid maken tusfchen *filotechnie* en *filoteknie.*

Niemant heeft echter, om den wille dezer bedenking, *kaart* of *kapiteel*, met *ch* te fchrijven, men kan *kaart* en zoo ook *koord* uit het nieuwere Fransch nemen; *kapiteel* uit het Middeleeuwsch Latijn, dat *capitellum* zei, anders *capitulum*; en zoo ook de anderen. Men zegt *almanaK* — men fchrijve ook *almanaK*; de afkomst is vergeten, anders zou men niet van DEN AL*manak* fpreken.

Karikatuur vórdert de *k*; men heeft er het woord *charakter* wel eens in weêrgezocht — maar het is van *caricare*, *overdrijven.* Dit belet echter geenszins dat *χαρακτηρ* (Gr.), CAR*ato* (It.), CAR*icare* in alle beteekenisfen, CARCO, CAR*ica*, CAR*ico*, (It.), CAR*ga*,

CAR*gazon* (Sp.), CAR*ry* (Eng.), CHAR*ge* bij den heraut, krijgsman, kunstenaar, beambte, geweermaker, en landman, KAR*avel*, CAR*aca* (Sp.), KR*aak*, CAR*acca*, CAR*ozzo*, CAR*occio* (It.), KAR, CHAR*iot* (Fr.), ja, *χάραξ* (Gr.), CAR*rucola* (It.), KAR*beel*, en vele anderen, in den grond den zelfden oorfprong kunnen hebben; gelijk ten onzent *ge*DR*ag*, *in*DR*uk*, *uit*DR*uk*, TR*onie*, DR*acht*, *over*DR*ijven*, *over*DR*achtelijk*, DR*ay* (Eng.), bierkar, DR*ag* (Eng.), een foort van handkar, TR*ay*, TR*ough* (Eng.), TR*og* (N.D.), *to* DR*ag*, iets zwaars DR*agen*; waarna men van DR*ags*, vervoervlot, TR*agen*, TR*ekken*, DR*egge* (N.D.), DR*æg* (Deensch), DR*echt*, TR*icht* (N. D.), TR*ajectum* (L.), TR*ahere*, het voorvoegsel TR*a*, TR*ans* (L.), THR*ough*, THR*ow*, TRA*vel*, DR*aw* (Eng.), DR*aven*, TR*appen* (N. D.), DR*ain* (Eng.), TR*ainer*, TR*ace* (Fr.), TR*ack* (Eng.), TR*atta*, TR*ottare* (It.), *in*TR*are* (L.), TR*eden*, en wat niet al meer zou kunnen fpreken.

CZ.

Wij plegen den titel der Muskovische vorsten uit het Fransch te nemen, dat *czar* of ook *tzar* fchrijft. De Heer VAN LENNEP is vóor 't laatste, en fchrijft * Tsaar; BILDERDIJK geeft *ſaar* op: doch dit ziet er mij wat al te Hollandsche-vrouwenvoornaamachtig uit, en offchoon velen de *t* voor ieder anderen medeklinker dan *h*, *r* en *w* verwerpen — offchoon zij *ſagen*, *ſidderen*, *ſedert*, *ſommige*, *negentig*, ja zelfs voor *tjilpen* — *ſjilpen*, en voor *tzamen*, *tzestig*, *tzeventig* — *zamen*, *zestig*, *zeventig* fchrijven (welke laatsten onge-

* In *Ferdinand Huyck*.

lijk beter *festig* en *feventig* gefpeld worden) — zoo zou ik, in weêrwil van de Oostersche etymologie, die BILDERDIJK tot ftaving zijner fpelling fchijnt te baat te nemen, aan *tsaar*, boven *faar* en het oneigene *czaar*, de voorkeur geven. Onze overgrootouders, die, in den naam *zaardam* (*zanerdam*) of, als zij veel fchreven, *fardam*, nog een herinnering van den *czar* wilden vinden, kunnen er zich toch niet meer aan ergeren, dat ons *tsaar* niet meer in ons *zaar*- of (wat nog erger is) *zaandam*, thuis gebracht kan worden.

VAN DE *D*.

De *d*, in de Middeleeuwsche terminatie *ardus*, komt over één met de *t* in ons *aart* of *ert*, in *grijzaart*, *ftandaart*, *veinzaart*, *rijkaart*, *laffaart*, *trotsaart*, *dronkaart*, enz. Men weet — die *t* wordt ter verfterking achter de uitgang *er* of *aar* gevoegd; en wie de volksfpraak waargenomen heeft, kunnen *fnoepert*, *lievert*, *gaauwert*, *gluipert*, *ftakkert*, *lompert*, *linkert*, *ftumpert*, *zoetert*, *bluffert*, en anderen, niet vreemd zijn: hij weet, dat wie *grijst* of *grijs* is, wie *veinst*, een *grijzaart* en *veinzaart*, of, gelijk meermalen bij VONDEL, een *grijz*ERT heet, en zoo wie *dik* is, een *dikkert*; hij zoekt geen *aard* (indoles) meer in dat *aart* of *ert*, als of iemant *rijk*, *grijs*, *veins*, en *dronk* van *aard* kon zijn, noch fpreekt meer van *grijs-aarden*. De onnadenkende menigte die geen aanleiding vindt, om het oude en eigenaardige te verwerpen, is meestal nog de beste keurmeester van dergelijke uitdrukkingen, en voor

haar zou *grijs-aarden* even vreemd klinken als *ſnoep-aarden*, *laf-aarden*, of *dik-aarden*. Dat men meest, en vroeger altoos, *grijzaarts*, *veinzaarts*, en *wreedaarts* hoorde, bewijst op zich-zelf reeds dat dit *aart* iets anders is dan *aard* (indoles); daar dit laatste geen meervoud in *s* toelaat, en men, zoo *aart*—*aard*, *geaardheid* was, even min *grijs-aards* als *lucht-harts*, *vrij-geests* of *dom-kops* zou kunnen zeggen. Waarom ook, vraagt de Heer De Jager (*Taalk. Mag.* IVe. d. bl. 534), zoo *veinzaart* en *grijzaart* zoo veel te zeggen is als *aard, die veinst, aard, die grijs is*, zegt men dan ook niet van een vrouw „zij is een *veinsaard*, een *grijsaard*"? „Of is het *aard hebben* iets, uitsluitend aan mannen eigen?" *Luchthart*, *loshoofd*, *langtong*, *wijsneus*, wordt immers, beide, op mannen en op vrouwen toegepast! Die vragen mocht, waarom, zoo *grijzaart* beteekent hetgeen wij er door verſtaan, men geen *grijzaartin*, *grijzaartes*, of *grijzaartster*, even als *bakkerin*, *minnares*, *babbelaarster*, enz. kent — andwoord ik met de weêrvraag: waarom de woorden *knaap*, *jongeling*, *stier*, *hengst*, *ſoldaat*, *heer*, *knecht*, en duizend andere, mede door geen toevoegsel te vervrouwelijken zijn.

Wil men intusſchen, na al het aangevoerde, *grijzaar*D en *veinzaar*D, en *gaauwer*D en *liever*D, en *gluiper*D ſchrijven, en zoo dan ook de vreemde woorden: *bastaard*, *luipaard*, *liebaard*, *bernard*, *geeraard*, *eduard*, *richard* — ik wil het gedoogen, als men er ſlechts geen *aard* (indoles) in zoekt. De *d* is hier echter ſtrijdig met éen onzer voorname taalregels: wáar doet men de oude ſluit-*t* door de zachter *d* vervangen? In woorden, die, voor ver-

buiging of verlenging vatbaar, in die verlenging de *d* doen hooren: zoo fchrijft men *gebrand*, *gebrande*, *doorleefd*, *doorleefde*, *gevreesd*, *gevreesde*; maar niet *geweesd* (offchoon de zachte *s* [*z*] van *wezen*, even als van *vreezen*, de *d*, niet de *t*, fcheen uit te lokken)*:

* De Heer Mr. L. Ph. C. van den Bergh heeft den waren grond voor de *d* of *t* der verleden deelwoorden bevat. De meesten toetsen het *participium* aan het *imperfectum*; maar bij *wezen* was hun dit van geenerlei hulp, en daarom fchreven zij uit gewoonte *geweest*: de fchrandere auteur van de *Befpiegeling over den Aard en de Ontwikkeling onzer Taal* wist, dat geen zachte en fcherpe medeklinkers bij elkaâr willen ftaan, en daarom fchrijft hij *geweesd*; maar het viel hem niet op, dat het gebruik van die fluitende *d* eigenlijk flechts een vrijheid is, die wij nemen, om de uitfpraak en fpelling, bij de verlenging, aan te wijzen, en dat, waar geen verlenging plaats heeft, geen *d* de *t* behoeft te vervangen — te minder daar *geweesd* ook nog de beteekenis van *verweesd* heeft. Het behoeft den H^r^. v. d. B. dus niet te verwonderen, dat Bilderdijk *geweest* fchreef.

Maar in het algemeen fchijnt men tegenwoordig uit het oog te verliezen, dat, waar onze woorden niet op de zachte *e* uitgaan, zij een *harde* flotkonsonant hebben: en niets is toch wezendlijker dan deze eigenfchap onzer taal. Van daar, dat de mindere rededeelen, die nooit of zeldzaam met *e* of *en* verlengd worden, ook meerendeels nog met de fcherpste fpraaktuigftelling worden uitgebracht; als: *daT*, *wanT*, *omtrenT*, *voorT*, *uiT*, *meT*, *docH*, *nocH*, *nooiT*, *federT*, *oP*, *acH*, *ocH*, *hacH*, *wacH*, *waT*, *oF*, *ten onzenT*, *zicH*, *sinT*, (nu *sinTS*,) *tocH*, *dus*, *vaaK*. Men ziet, dat er ook onder deze zijn, waar de etymologie voor de zachte konsonant zou pleiten, en die bedenking deed *Mezzo-Fanti med* fchrijven: de man is geen Hollander, hij wist niet hoe vreemd *medéén* of *med één* ons klinken zou. In de vorige eeuw fpelde men, op den zelfden verleidelijken grond, *omtrenD*, *federD*, *voorD*, ja zelfs *voorDäan*, en *herwaarD*, *derwaarD*, *te hemel-* en *huiswaarD* — omtrent welke laatsten op te merken valt, dat men vroeger, en onder anderen in de bijbelvertaling, het woord verlengd, en *derwaerder* gefchreven vindt; hetgeen, nevens de

want *geweest* wordt nimmer tot adjektief gemaakt, wordt nimmer verlengd: zoo dan ook fchrijve men *hand* en *tijd* en *baard* en *paard*, maar geen *grijzaard* en *gluipaard* en *lieverd* of *lomperd*; want die woorden zijn voor geen verlenging vatbaar — zij maken eenzelvigheid van het woord met *waard, oord,* (op grond waarvan de ouden *nae huys waert, ter zee waert,* en *ten lant waert,* fchreven,) of het verwantfchap met *wederwaardigheid* (T. K. 2e D. bl. 500), de zachte konsonant fchijnt aan te prijzen; even als men haar, in *vroeg*, *weg*, *genoeg*, *naderhand*, *altijd*, *uitgezonderd*, *terftond*, en andere thands nimmer verlengde *bij-* en *voegwoorden* gebruikt, om dat zij, op andere plaatsen, met de zelfde lettergreep *onveranderd* als naamwoord voorkomende, voor verlenging vatbaar wordt.

De eenige woorden, die ten onzent *nimmer* voor verlenging vatbaar zijn, en toch door velen met den zachten medeklinker gefloten worden, zijn, voor zoo ver ik 't mij herinner, *iemant*, *niemant*, *buskruit*, en *nog*; om van het *geweesd* des Heeren Van den Bergh, als van eene uitzondering, niet te gewagen. Voor *iemand* en *niemand* weet ik geene reden op te fporen; en de meesten, die zoo fchrijven, kennen haar waarfchijnlijk ook niet. Voor mij, ik behoud die woorden, gelijk men ze, doorgaands, in de zeventiende eeuw fchreef, en ze ten onzen tijde door Witsen Geysbeek (zie zijn puntdichten) nog gebezigd werden: met *t*. Wanneer wij onze ouden opflaan, vinden wij bij Melis Stoke altoos *niement* of *-mant*, of *nyement* en *yement* (zie foliouitg. bl. 56, 116, 168, 169, 218, 235, 255, 258); bij Maerlant *niemant*, bij Van Velthem en anderen (*Roman van Reinolt*, *van Parthenopéus*, *Leeckenfpieghel* enz.) doorgaands *niemen*, en in den gebogen naamval *niemene* of *niemenne*: maar nergends (gelijk in 't Hoogduitsch) *iemanden* of *niemande*, dat de d zou wettigen. Hij, die uit het Deensch of Hoogduitsch een grond vindt om *iemand* en *niemand* te fchrijven, verandere voor de toekomst ook *jacht* of *jagt* in *jagd*, en fpreke van *jagden*. *Buskruit*, fchrijf ik altoos met *t*, gelijk Bilderdijk en De Jager. *Nog* voor *noch*, in onderfcheiding van *noch* (*neque*) is federt festig jaar bij ons ingedrongen, heeft zich aannemelijk voorgedaan, en daar wij, vóor alles, beoogen, verftaan te worden, acht ik best het te behouden.

hun meervoud in *s*. Dat men *luipaarden* en dus ook *liebaarden* zei, komt daar van daan, dat men er het woord *paard* (ros) in meende te vinden, en dit niet met *s* vermeervoudigd kan worden. *Hellebaard* hier bij in te trekken zou even ongepast zijn, als 't aan *bakkenbaard* te doen.

Dat het later Latijn *leopardus*, en *bastardus*, en *bernardus* zei, pleit voor haar zachtheid, maar kan zoo min tot bewijs voor het meer raadzame van de *d* verſtrekken, als dat, uit *alb*ERT*us* en *rob*ERT*us*, het verwerpelijke van *alb*RECHT en *rob*RECHT zichtbaar is, of dat men, voor *ſtrengelen*, *ſtrangelen* zou moeten zeggen — om dat de Franschen er *estrangler* (thands *étrangler*) van gemaakt hebben.

Ook het woord *bastaar*D*ij* kan geen aanleiding geven tot het ſchrijven van *bastaar*D, eer men, uit *proos*D*ij* en *ab*D*ij*, tot *proos*D en *ab*D, en uit *zee-vaar*D*ij* tot *zeevaar*D besluit; hetgeen eene ongerijmdheid is, zoolang het meervoud *proos*T*en*, *ab*T*en*, en *vaar*T*en* blijft zeggen.

De eenige ſpelling, die, na al het aangevoerde, voor de Bastaartwoorden met *aart*, of *art*, of *ert*, te volgen is, zou, dunkt mij, als in de navolgende zijn:

De ſcherpte aan ſlotkonsonanten in zulke woorden eigen, als die uit hun aard geen verbuiging of verlenging toelaten, zou ook wel de adjektivale uitgang *ig* of (onverbogen) *ich*, tot de *ick* of *yk* der bijwoorden kunnen overgebracht hebben, hetgeen de eenzelvigheid van *lig* en *lijk*, in de woorden *heilig* en *adelijk*, of *korrelig* en *kortelijk*, die Bilderdijk met hand en tand vasthoudt, zou aantoonen. Ik weet wel, dat de adverbiën in de middeleeuwen, en later, meermalen in verlengden vorm gebruikt werden, en men er *e* of *en* aan toevoegde, maar ik geloof niet, dat men hieruit tot de oneigenaardigheid van het gebruik van *lijk*, zonder toevoegsel, zal beſluiten.

bastaarT,	*vastaarT*,	*abelaarT*,	*tabbaarT*,
ſpanjaarT,	*bernarT*,	*olferT*,	*ſigaarT*,
ponjaarT,	*geeraarT*,	*mooierT*,	*reinaarT*,
banjaarT,	*wolvaarT*,	*drosſaarT*,	*volkerT*,
richarT,	*wiaarT*,	*roeterT*,	*meinaarT*,
allarT,	*everaarT*,	*leonarT*,	*ſnellarT*,
eduwaarT, of	*wigaarT*,	*luipaarT*,	*eggerT*,
eduarT,	*liebaarT*,	*lubberT*,	*alberT* (?),

men mag er ook *mostaarT* toe betrekken, offchoon, zoo men 't uit het Fransch acht af te ſtammen, de ſpelling *mostard* (en het gebruik in 't vrouwelijke) al zoo natuurlijk is.

VAN DE E.

De zuivere *e*, die in zoo menige Bastaartuitgang bij ons voorkomt, is óf ſcherp-kort, óf zacht-lang; behalven in *eel* waar zij ſcherp-lang is. Scherp-kort behoeft zij geen bepaalde aanwijzing:

portrEt,	*bankEt*,	*viniët*,	*pergamEnt*,
palEt,	*antoinEtte*,	*kartEl*,	*ſakramEnt*,
trompEt,	*kadEt*,	*perkEl*,	*talEnt*,
profetEs,	*kotelEt*,	*burEl*,	*kolonEl*,
godEs,	*ſtylEt*,	*appEl*,	*pieternEl*,
prinsEs,	*lizEtte*,	*dreigemEnt*,	*morEl*,
ſerrEt,	*ſiloët*,	*patEnt*,	*muskadEl*,
nanEtte,	*toilEt*,	*korEnt*,	*pastEl*,
pakEt,	*ſonnEt*,	*testamEnt*,	*ſtudEnt*,

enz. bepalen hun ſpelling in de uitſpraak. Het eenige wat ik er opmerkelijk bij acht, is, dat men, bij het verkleinen van de woorden in *et*, weldoet met de *t* te verdubbelen, en zoo *palettjen*, *trompettjen*, *lizettjen*,

ſonnettjen, *pakkettjen*, of *pakettjen*, te ſchrijven; daar wij Hollanders anders-al ſpoedig geneigd zijn *pale-tjen*, *trompe-tjen*, *lize-tjen*, *ſonne-tjen*, en *pakke-tjen* te lezen.

Om de ſcherp-langheid der uitſpraak van *eel*, behouden wij natuurlijk de dubbele *e* in 't meervoud; en zoo kunnen wij *kanteelen* van *kantelen*, *krakeeling* van *krakeling* in de ſpelling onderſcheiden — offchoon TEN KATE wel *kasteel* met de ſcherp-lange, maar *reëel* (D. I. bl. 242) met de zacht-lange *e* opgeeft; hetgeen een verloop in de uitſpraak vermoeden doet: want *reëel* komt met *reël*, gelijk *kasteel* met *castel* overeen, en behoort bovendien tot die woorden, waar de *a* en *e* elkaâr in vervangen kunnen, en die ſtellig den ſcherp-langen klank hebben. Doch wij zouden, over één komstig den aard onzer taal, ook allicht *waardEren* even als *gáarderen*, *razEren* even als *rázeren* (frequentatief van *razen*), *mankEren* als *kánkeren* gaan uitſpreken, zoo het ons niet expresſelijk werd aangewezen, dat wij den klemtoon op de ſtaart moeten leggen — het is daarom, dat reeds onze bijbelvertalers te rade zijn geworden, ook in dergelijke woorden de dubbele *e* te gebruiken: welk voorbeeld door VONDEL en zijn tijdgenoten, door BILDERDIJK, en anderen, gevolgd is. En met grond: Wat kan het tegen zich hebben, in woorden, wier toonverdeeling geheel met den aard van ons Hollandsch in ſtrijd is, een hulpmiddel bij de hand te nemen, dat ons het ongewone rythmus dier woorden indachtig doet zijn, zonder der uitſpraak te ſchaden? Daar komt bij, dat dergelijke vrijheden geheel in den aard onzer taal liggen: wat doet de tweede klinker (*hier*,

even als in EEREN, *op het einde der lettergreep*) in *kaa-tjen*, *kee-tjen*, *naa-ste*, *bloo-ste*, in *meé* en *ſteé*, bij ſchrijvers die *ſtá* en *ſpá* en *bó* met éene vokaal ſpellen? Wat doet hij in *haa-sten* en *troo-sten* (zoo het waar is, 'tgeen BILDERDIJK beweert, dat men die woorden aldus behoort af te breken*)? Van waar komt hij in *jakoba*AS, *paganini*ES, *paladio*OS, *peru*US, *maria*AS? (Of vindt iemant goed *Maria's*, en dan ook *de's vader's*, en *de vader's*, dat wil zeggen, een *uitlatingsteeken* te ſchrijven, waar geen uitlating plaats behoort te hebben, even als anderen, gelijk later wordt aangetoond, ſamentrekkings- en deelteekens?) Wat, en van waar? Hij vergemakkelijkt de uitſpraak; en doet deze dadelijk in 't oog ſpringen: gelijk de tweede *e* in *eeren*. Hij komt voort uit den ons ingeſchapen trek om verſtaanbaar te wezen: en ziedaar ook den oorſprong van de tweede *e* in *eeren*. Al deelt men dus ook het gevoelen van den Heer VAN DEN BERGH †, dat de woorden *kasteel*, *penseel*, en dergelijke, zacht-lang van *e*-klank zijn, zoo is het niet oneigen aan onze taal, ook deze in het meervoud de dubbele *e* te doen behouden.

Daar zijn er geweest, en onder hen de Hoogleeraar VAN KAMPEN, die den nadruk, welken de uitgang *eren* vordert, door een *accent-aigu* aanwezen: hiertegen valt echter in te brengen, dat het (´) bij ons minder de uitſpraak aanduidt, dan den klemtoon, en offchoon het ieder in 't oog valt, dat de *e*, die den klemtoon ontvangt, in de woorden *pasſeren*, *brageren*,

* Vergelijk SIEGENBEEK, *Taalk. Mag.*, bl. 471 van het 2e deel.
† Zie zijne *Leer der Enkele en Dubbele Vokaalſpelling*, bl. 59.

redeneren, enz., van zelf lang wordt in de uitſpraak, zoo kan men echter niet zeggen, dat het (´) die *e* tot zacht-lange *e* maakt, gelijk ze in die woorden gevergd wordt. Zoo *é* zacht-lange *e* beteekent, dan ſpreke men *én een* uit, en waarom dan ook niet *óf oof*? Het (´) komt alleen dáar te pas, waar men, *onafhankelijk van de gewone uitſpraak en toonverdeeling der woorden*, zekere lettergreep een bijzonderen nadruk wil toegevoegd hebben: zoo kan de onderwijzer zijn leerling opmerken, dat *vacáre*, bij ons *vacéeren* heet; dat *compónere* in *komponéeren* verandert; dat *ſchapen-ſchéren* en *ſchapen-ſcháren* twee verſchillende handelingen zijn; dat hij, bij déze gelegenheid, om het den leerling recht duidelijk te maken, den ſterksten klemtoon op de voorláatste lettergreep legt, maar dat, in alle andere gevallen, de taal *ſchápen-ſcheren*, en *ſchápen-ſcharen* vordert, ook waar geen klemtoonteeken dit aanwijst.

Zoo zij ons dan de ſpelling van *bravEEren*, *graVEEren*, *hantEEring* (en niet *hanDTeering*, als of het in betrekking tot *borsTTeering* en *keeLTeering* stond), *lavEEren*, *ſchakEEren*, *ſchoffEEren*, *ſpionEEren*, *ſtoffEEren*, *trotsEEren*, *redenEEren*, *waardEEren*, en dan ook *attakeeren*, *marcheeren*, *pikeeren*, *rezolveeren*, *disponeeren*, *valideeren*, *karamboleeren*, en anderen, toegeſtaan, zonder, dat de Groningsche dialekt, die *eiren* zegt, hetgeen voor *eeren* (ſcherp-lang) ſchijnt te pleiten, ons juist in deze *ee* gelijke kracht en dubbelklank doet erkennen, als in de ſcherp-lange van *kasteelen*, *gareelen*, *bekkeneelen*, *geheelen*, *ſteelen*, en *ſtreelen*. Maar hoe ze dan onderſcheiden? Gelijk men ze buiten 't meervoud, en met afgekapte ſluit-*e*,

onderscheidt, gelijk men 't in *peer* en *beer*, in *keel* en *deel*, in *deed* en *kleed*, gelijk men 't in *reeds* en *zweedsch*, in *geest* en *leest*, in *streelt* en *beeld*, of in *beet* en *beet*, *steen* en *steen*, *heel* en *heel*, *leen* en *leen*, *sleep* en *sleep*, *greep* en *greep*, *leed* en *leed*, *zweem* en *zweem*, *reet* en *reet*, *reep* en *reep*, *leep* en *leep*, en in alle anderen doet, waarbij de zachtheid of scherpte der *e* niet door de verdubbeling wordt aangewezen.

Schrijft men *murmur*EE*ren*, *emalië*E*ren*, *patent*EE*ren* — waarom zou men dan, in al die andere Bastaartstaarten, den klemtoon, dien de zacht-lange *e* ontvangt, minder duidelijk aanwijzen? Voor mij, ik spel BILDERDIJK na:

*poë*E*ten*, *prof*EE*ten*, *poë*E*tiesch*, *chin*EE*zen*, *genu*EE*zen*, *europ*EE*sche*, *syst*EE*men*, *ar*EE*nen*, *tap*EE*ten*, *massag*EE*ten*, *fænom*EE*nen*, enz.

Maar wordt de onnatuurlijke klemtoon op een andere syllabe overgebracht, dan heeft men de tweede *e*, die alleen ten steun aan de eerste is toegevoegd, daar niet bij te houden; men brengt de letter tot haar eenvoudigheid te rug, en schrijft: *prof*E*tie*, *poëtesse*, *europ*E*aansche*, *syst*E*matiesch*.

Men schrijft *trof*EE * en *mosk*EE, maar, bij de vermeervoudiging, hier *moskeeën* en *trofeeën* van te willen maken, is even verkeerd als *zeeën* en *knieën* voor elk blijkt te wezen, die begrijpt, dat de tweede klinker

* Behalven om het op het woord *pygmæ* (bl. 42) gezegde, schrijf ik hier te liever *trof*EE, daar het Latijn toch eigenlijk, en bij de goede schrijvers, *tropæum* heeft, en men gerust den Franschen de eer mag gunnen, daar *trophée* van gemaakt te hebben.

met de zachte *e* in *hoogte* en *gedachte* gelijk ſtaat, en dat men, zoo min als *gedachteën* voor *gedachten*, of *hoogteën* voor *hoogten*, te ſchrijven, geen dubbele *e* in *kniën*, geen trits van *ees* in *zeën*, *trofeën*, noch *moskeën*, behoort te dulden: dat de *e* lang is, blijkt genoegzaam dáaruit, dat men haar niet bij de ſluitende *n* doet inſmelten.

ée.

De Fransche *ée* wordt, in Bastaartwoorden, door onze *ei* (niet *ij*) vervangen, en men ſchrijft *hakkenei*, en *livrei*, gelijk *entrei*, *kontrei*, *gelei*, en *vallei*, offchoon BILDERDIJK ook *hakkeny* en *lievery* opgeeft— maar dan houdt hij ze voor oorſpronklijk Nederduitsche woorden. *

è.

De klank, die tusſchen de *a* en *e* in ligt (ik heb het, bl. 36, reeds opgemerkt) heeft onzen taalbeoefenaars altoos handen vol werks gegeven; men beeldde haar af met *a* of *ae*, met *ei*, met de *e*, zacht-, maar beter ſcherp-lang — en ſchreef de uit het Fransch overgenomen woorden *perle* en *vers*, nu eens zus dan zoo. Twee aardige ſtaaltjens van de wonderlijke hulpmiddelen, die zelfs menschen van eenige vermaardheid, waar de nood aan den man komt, te baat nemen, vinden wij in de teekens, die de meer gemelde Heer BRUINING, en, wat minder te verwachten was, het vernuftig lid der Fransche Akademie,

* Zie ook HOOFT, *Gedichten*, d. II, bl. 184. Uitg. van BILDERDIJK.

CHARLES NODIER *, gebruikten, om de uitſpraak van dat zelfde woord *perle* duidelijk voor 't oog te maken. De Heer BRUINING, wiens uitvinding ik reeds met een enkel woord (bl. 54) gedachtig was, kwam op het denkbeeld, om boven de *e* der woorden „*bleeten*, *heer* (leger) *peerle*, *wereld*," enz. een ſamentrekkingsteeken te ſtellen. Een SAMENTREKKINGSTEEKEN? Ja, een ſamentrekkingsteeken! daar heeft wel (voor zoo ver ik weet) in die woorden geen ſamentrekking, neen, veeleer een verbreeding plaats: maar wat doet er dat toe? Niets, Heer BRUINING; doch gij hadt even zoo wel, en misſchien met nog minder kans van aanleiding tot verwarring te geven, kunnen voorſlaan in 't vervolg, die *e* bijv. het onderste boven te drukken, en *blǝten*, *hǝr*, *pǝrle*, en *wǝreld* te ſchrijven. CHARLES NODIER heeft het oorbaar geacht, ter kenteekening van de zelfde uitſpraak der *e*, die letter een *ſylbeſcheitceken*, een *trema*, op de kruin te drukken: zoo roept het *doorgeſneden lijntjen*, het beeld der *geſcheidenheid*, de *tweeſtip*, ons van het voorhoofd der *e*, en waar niets te ſcheiden valt, tegen: „ſnij door, maak een *Τρῆμα*, eene opening"; en daar wil CHARLES NODIER nu hebben, dat men uit lezen zal: „ſpreek mij iets korter uit, dan gij gewoonlijk de *è* en *ai* doet". En hoe kwam hij daartoe zal men zeggen? Gelijk de Hoogleeraar VAN KAMPEN tot zijn *é*, en Heer BRUINING tot zijn *ê* kwam: Het is wel waar, dat, zoo de klemtoon, in woorden die op *eren* uitgaan, op de eerste *e* valt (hetgeen het (') klemtoonteeken aanwijst), het alsdan in den aard onzer taal ligt die *e* de lange

* Zie *Vocabulaire de la Langue Française*, page X et 793.

uitſpraak te geven; doch het neemt niet weg, dat die uitſpraak *niet* door dat ſtreepjen wordt afgebeeld of uitgedrukt. De lange uitſpraak is onafſcheidelijk van den klemtoondruk; maar dit is bloot toeval: het is, even zoo, iets bijkomstigs, dat men een verkorten *è*-klank in het Fransch doet hooren, dáar waar eene *s* bij de voorgaande vokaal wordt ingetrokken, en twee lettergrepen nader tot elkaâr worden gebracht. Het famentrekkingsteeken in *même*, *château*, *maître*, enz. wil niet zeggen, „ſpreek die letters zus of zoo uit!" maar „bedenk dat er famentrekking (^) plaats heeft!" — en dan kan men zich, zoo men dit verkiest, de uitſpraak herinneren, die hierbij voegt. Zoo ook met de *ë* in *poëme*, het oude *boëte* en anderen; het heeft met de tweeſtip niets gemeens, dat men aan de *e*, waar zij op voorkomt, een korteren klank geeft dan aan de *è*: dit blijkt uit *coïncider* bijv. waar de *ï* volstrekt niet anders luidt dan de *i* van *incident*. NODIER heeft dus, voor den verſtandigen taalbeoefenaar, zich aan eene ongerijmdheid ſchuldig gemaakt, met, in zijn *prononciation figurée*, de uitſpraak van *perle* te willen verklaren, door te zeggen, dat men 't *përle* uitſpreekt. *Përle*? vraagt men zich bij de lezing; o, dat is *p-erle*; of, als men de tweeſtip begrijpt gelijk de Heer VAN LENNEP (bij wien ik dikwijls *pöetisch* en *gëopend* of dergelijken vond), *pe-rle*: hoe komt die Franschman aan zulk eene afbrekingsmethode! Men heeft wel eens gemeesmuild bij der Britten *operat-ing*, *preced-ing*, *observ-ed*, maar die halen nog niet in zonderlingheid bij dat andere. Zie, zoo ſpreekt de eerste aanmerking, die ons bij het lezen van *përle*, ter verduidelijking van *perle*,

ontvalt. NODIER zeide in zich-zelven: als de *e* achter een vokaal komt en een nieuwe lettergreep aanvangt, dan heeft zij twee dingen — 1o. de uitſpraak eener korte *è*, 2o. een tweeſtip boven zich; het eerste van die twee dingen is onzichtbaar, het tweede niet: offchoon nu die twee dingen in geenerlei verband tot elkaâr ſtaan, zoo hou ik het zichtbare voor de uitdrukking, de voorſtelling, van het onzichtbare. Het is als of hij gezegd had: kleine kinderen hebben geen verſtand en geen baard; daar nu later het verſtand zich ontwikkelt, en ook de baard begint te groeien — zoo zullen wij den baard voor de manifestatie des verſtands houden!

Dat is alles nu wel, roept men mij ongeduldig toe; maar hoe dan die *ai*, *è*, *é*, of *ë* bij ons in *vers* en *perle*, (even als in de woorden, die de Heer SIEGENBEEK *blAten*, *kArel* en *kErel*, *pAArs*, *wEreld*, en *blAren* ſchrijft) afgebeeld? WEILAND ſchrijft *bepAArlen*, *bepEErlen* en *bepErlen*, SIEGENBEEK *pArel* en *pAArl*; BILDERDIJK neemt van 't een en van 't ander, maar zegt, dat het „eigenlijk *pEErel*" moet zijn. BILDERDIJK drijft, in wat SIEGENBEEK *wereld* noemt, ſtijf en ſterk de *a* door: wat zullen wij nu van die blatende of bleetende *a*, van die naar *ei* trekkende *e* maken?

Een geestig man overwoog het zelfde punt, en ſprak:

Spel „wEreld!" eischt de wet door Siegenbeek gegeven;
En „wAreld" wordt door Bilderdijk
Als de echte ſpelling voorgeſchreven:
Wie ongelyk hebbe of gelyk

Is me onverſchillig. 'k Wil met beiden vrinden blyven:
'k Neem beider letters aan, en zal dus „wAEreld" ſchryven. *

En wij, Lezers, ſchamèn we er ons niet voor! wij komen tot het zelfde rezultaat; maar langs een andren weg.

Niemant zal, denk ik, ontkennen, dat, wil men niet gemaakt en toch ook niet plat zijn, men noch met de *a*, noch met de *ee*, zoo als die heden ten dage wordt uitgeſproken, den klank der woorden *paerel*, *vaers*, *baeën*, *waereld*, *kaerel*, *blaeten*, *blaeren*, *paersch*, naar behooren kan uitdrukken. Zij vereischen de tusſchenvokaal, waar de *æ*, gelijk ik die, in woorden van Grieksche afkomst, de *αι*, deed vervangen, een zweem van heeft; en die door Huydecoper, Nyloë, en Bilderdijk ook gereedelijk erkend wordt. (Bl. 41) Met een woord ſprak ik reeds van de verſchillende ſpellingen, die ten aanzien van *vaers* en *waereld* plaats grepen, en ik moet, helaas! bekennen, het *wereld* en *vers* van den Heer Siegenbeek niet onder de gelukkigste te mogen rangſchikken. Vooral dat *vers*, dat op *kers* rijmt, of, als men er het tegenovergeſtelde van *oudbakken* door verſtaat, zoo dikwerf zich-zelf wederſpreekt! En toch heeft die ſpelling de uitſpraak reeds in zoo verre bedorven, dat ik een goed dichter en uitmuntend deklamateur herhaaldelijk van de katheder over zijn *verzen* hebben hooren ſpreken, ofſchoon hij ze niet tegen de *prikkels* behoefde te ſlaan, en zonder dat er *Perzen* in den volgenden regel optraden, die deze uitſpraak raadzaam maakten; gelijk het *marmer* wel eens een *beſcharmer* uit het niet hervoorroept.

* Witsen Geysbeek. *Puntdichten*, d. I, bl. 85. Uitg. 1834.

Doch hoe zullen wij dien η-klank dan ten onzent verbeelden? Hij ligt tusſchen de korte *a* en ſcherp-korte *e*, maar is langer dan deze: wat is nu eenvoudiger dan er *ae* voor te ſchrijven? Ik zie niet, waarom *ae* minder goed zou zijn dan *eu*, *ou*, *au*, *ei*. De *oe* is van een anderen aard; de *e* in deze is oorſpronkelijk zacht-kort, gelijk zij 't in *ue* en *het oude ae* ook was. In het oude *ae verlengde* de *e* blootelijk de *a*, en daarom kon men geen *ae* ſchrijven, zonder tot de uitſpraak van *aa* aanleiding te geven; maar van het oogenblik af, dat men, voor *ae*, *aa* heeft beginnen te gebruiken, is de invoering van de *ae*, gelijk ik die voorſla, doorgezet, in alle woorden, welke eigenlijk de ſcherp-lange *e* hebben, maar voor de ſpelling waarvan, ſedert de verzachting van uitſpraak dier *e*, men gemeend heeft een ſterker teeken te moeten bezigen. Zoo ſchreven dan ook de meeste auteuren der vorige eeuw (waarin de dubbele *a* veld won) de *ae*, in *paerel*, *waereld*, *vaers*, ja zelfs in *paard*; onder deze noem ik alleen LANGENDIJK en HOOGVLIET, en in onze tijd, Mr. J. VAN LENNEP. POOT, SMITS, en alle anderen, die de *ae* nog voor *aa* ſchreven, behielpen zich voor de η-klank, POOT, met de enkele, SMITS, met de dubbele *e*; ofſchoon men bij laatstgemelden meestal *vAErzen* en *pAErlen* aantreft. (Zie bijv. zijn *Gedichten*, bl. 167.)

Het eenige middel dus, om *vaerzen* en *paerlen*, en zoo ook de oorſpronkelijk Hollandsche woorden *waereld*, *kaerel*, *paersch* enz., over één komstig hunne uitſpraak te ſpellen, geloof ik in het gebruik der *ae* gelegen te zijn; voor de verdediging van dit gebruik, ook op etymologische gronden, is het hier de plaats

niet — men mag zich echter de verklaring, die BILDERDIJK van *begeeren* geeft *, ten dien einde herinneren.

Men zou thands ook *maerlen* voor *meerlen* mogen fchrijven, zoo men 't niet om den wille van 't Latijnsche *merula*, en wijl de uitfpraak niet ftellig voor *maerlen* is, met de *e* fpelde.

Reverbère, wordt bij ons *reverbaere* †, *barrière*, *barriaere*; en zoo ontmoeten wij de woorden: *voliaere*, *roturiaere*, *doariaere*, *limonadiaere*, ja, des noods *bohemiaene* en andere; welke fpelling ons te minder zal ftuiten, als wij *familière* zelfs in *familiAAr* hebben zien overgaan, en wij ons herinneren, dat in menige taal de *a* én *e* ter zélfder plaatse geduld worden, terwijl meer het overwicht van deze of gene dialekt, dan de etymologie, de keuze van *a* of *e* voor vele woorden bepaald heeft.

e (zacht-korte).

Waar de zacht-korte *e*, op het einde eens woords, het *us* of *um* der Latijnen vervangt, wordt zij, voornamelijk in plaatsbenamingen, door de *n* opgefloten §. Bijv. in *ægypteN* (dat aldus met de gewone fpelling van *ægypteNland* over één komt), *korintheN*, *tarenteN*, *belgiëN*, *leideN*, *dixmuideN*; en zoo zei men ook *filippeN*, *cypreN*, en *delfeN*, omdat men die woorden, bij de

* *Woordvorfching*, o. h. w. bl. 32.

† Ingeval de *ae* niet voor een lettergroep werd gehouden, waarvan de deelen, bij de uitfpraak, in elkander vloeien — zou men geen tweeftip op de *e* van *israël* fchrijven.

§ Zie BILDERDIJK, op *kosten*.

verhollandsching, enkelvoudig gebruikt, als of ze *philippus* en *delphos* heetten.

Anders schrijven we

italië, *venetië*, *azië*, *florentië*, enz.

Eén woord, dat in de taal, waar we 't aan ontleenen, met de zachte *e* gesloten wordt, schoon men ze niet doet hooren, werpt, bij de verbastering, die zachte *e* wel af. Men kan dit bij de woorden op *air* of *aire* waarnemen, alsmede bij die op *ein*, *et*, en duizenden andere.

eau.

De Fransche terminatie *eau*, die in de middeleeuwen *el* was, wordt bij ons nog meestal door *el* of *eel* vervangen: zoo is *château*, *kasteel*; *plateau*, *plateel* (in de volksspraak *platiel*); *joyau*, *juweel*; *maquereau*, *makreel*; *pinceau*, *penseel*; *torqueau*, *torkeel*; *panneau*, *paneel*; *marteau*; *marteel*; *carreau*, *kareel*; *chapiteau*, *kapiteel*; *chameau*, *kameel*; *fardeau*, *fardeel*; en die *e* is dan, gelijk ik bl. 67 opmerkte, scherplang: hetgeen hier bloot ter herinnering sta. *Eau* werd echter, als ik zeide, ook *el*, zoo: *lambeau*, *lambel*; *escabeau*, *schabel*; *marteau*, ook *martel*; en *manteau* zelfs *mantel*, met den klemtoon op de eerste greep. Men bedenke alweêr, dat men 't recht niet heeft uit deze regelen af te leiden, dat ik den Duitschen oorsprong van vele dezer woorden ontkenne; men herlees bl. 32.

ei.

De Hoogduitsche *ei*, die, beide, onze *ij* en *ei* voorstelt, wordt natuurlijkerwijze soms door onze *ij*

vervangen; zoo is *weichsel*, *wijsel* ten onzent, dat met *vistula* over één komt.

Het moge niet ongepast gerekend worden, dat ik, ter dezer plaatse, een woord, door velen als Bastaartachtig befchouwd, en dien ten gevolge zeldzaam naar behooren gefpeld, uit den rei der vreemden verbanne, en, als echt-Hollandsch, met den Heer SIEGENBEEK, *komenij* fchrijve; in weèrwil van BILDERDIJK, die het, gelijk ook in 't boekjen over de „Vreemde Woorden" van den Heer LOOMAN, getrouwelijk wordt opgegeven, voor het Engelsche *common-aid* aanziet, en derhalve met *ei* verlangt gefpeld te hebben *. Wat is echter eenvoudiger, dan *tapper*, *tapperij*, *kruidenier*, *kruidenierij*, *minnaar*, *minnarij* — *komen*, *komenij*? *komen* was, gelijk men weet †, eertijds *koopman*, *kramer*, te zeggen. Daar zijn geen grover en belachlijker misflagen begaan, dan met het famenkoppeling zoeken, in woorden, die van de eenvoudigste vorming zijn. (Men denke aan *Kom-en-eisch-waren*!)

eu.

Daar deze lettergroep bij ons een tweeklank is, zoo fchrijft men een tweeftip op de *u*, in geval de *e* en *u* afzonderlijk gehoord moeten worden: *muzeüm*, *alceüs*, *tyrteüs*, in onderfcheiding van *morfEUS*, *protEUS*, *thezEÜS*, enz. Het zelfde geldt van de *au*, *ou*, en andere

* Zie zijn *Verklarende Geflachtlijst*, op het woord, en zijn *Gefchiedenis des Vaderlands*, in de Aanteekeningen op het IVde deel.

† Zie bijv. HOOFT, *Ware-nar*, 5de bed. Toon. 1.

tweeklanken: doch, waarvan ik de bijzondere aanwijzing onnoodig heb geacht, daar ze minder voorkomen, en volledigheid, in een werk als dit, weinig meer dan een hersenfchim kan zijn.

VAN DE *G*.

g (*Fransche smeltende*).

Voor deze *g* fchrijft men, in de Bastaartuitgang *age*, ten onzent *dj*, zoo:

paadje,	*pasſaadje*,	*pakkaadje*,	*korsaadje*,
pelgrimaadje,	*lekkaadje*,	*vrijaadje*,	*koertaadje*,
plantaadje,	*ſtellaadje*,	*pluimaadje*,	*equipaadje*,
bagaadje,	*gaadje*,	*arbitraadje*,	*hermitaadje*,
ſpinaadje,	*kwellaadje*,	*ballotaadje*,	*lambrisaadje*,
ſieraadje,	*personaadje*,	*kordaadje*,	*bosſchaadje*,

Ten opzichte van het laatste woord, meen ik te moeten afkeuren, dat men het fomtijds, in navolging der ouden, met de enkele *ſch** fpelt. Die dit doet, moet ook *ſtofaadje*, *lekaadje*, en *ſtelaadje*, fchrijven; en, met die zelfde ouden (bij wie de *ſch* voor eene zich aan weêrszijde meêdeelende middenkonsonant gold), *biſchop* en *viſcher*.

Zoo de Fransche uitgang *ge* elders dan achter de *a* gehoord wordt, doet men haar, alweêr naar het voorbeeld der vaderen, door *gie* vervangen; het is ons eigen, dergelijke terminaties eenig gewicht bij te zetten, en ze aldus vaak nader aan den oorfprong te brengen: *douaire* wordt *doarie*; in *ſalaire* wordt de

* Zie bijv. Lulofs, *Gronden der Woorafleidkunde*, bl. 141.

i weêr op haar plaats gezet, wij zeggen *ſalaris*; *victuaille* wordt weêr *viktualie*; *écaille*, *ſchalie* (vooronderſteld, dat *ſquaglia*, niet *ſchalie*, het primitivum zij); *pair*, *parie*; *mouiller* maakt het bakkerswoord *moelie*; *famille* wordt weêr *familie*; *mémoire*, *memorie*, en zoo ſchrijven wij:

kollegie,	*sortilegie*,	*horlogie*,	*konciërgie*,
aspergie,	*kleregie* (of	*albergie*,	*ſpongie*,
manegie,	*klerezie*),	*refugie*,	*religie*,

Het behoeft geene aanwijzing, dat er vele woorden zijn, die het gebruik niet vatbaar voor deze ſchrijfwijs verklaart te zijn, en die behoudt men dan (om den wille van de goede ſmaak) in hun oorſpronkelijken vorm; zoo: *doge*, *loge*, *logement*, enz. en andere waar de *ge* juist geen terminatie is, als *genre*, *gelei*, *genie*, enz. Daarentegen zijn er ook, waar wij eene andere uitſpraak, en daarom, andere ſpelling aan geven: zoo wordt *frange*, *franje*, en *oxange*, *oranje*. De ouden echter ſchreven *orangie* en *ſpangiaert*, en zoo men in die woorden de *ng* en *ie* op zijn echt Neêrduitsch uitbrengt, dan wijken zij inderdaad zoo ver niet van onze tegenwoordige uitſpraak af. *Seriant* was ons tegenwoordig *ſergeant*, ſchoon eenigzins anders van beteekenis; *cajant* ſchijnt het Fransche *changeant* afgebeeld te hebben, en was wat wij heden *weêrſchijn* noemen.

Wat de vermeervoudiging der vroeger genoemde betreft — de Bastaartuitgang *aadje* neemt, als in 't Fransch, de *s* aan; hetgeen zelfs eenigen, gedachtig, dat de zachte *e* in 't Neêrduitsch alleen met de *n* vermeervoudigd wordt, en het meervoud van *aadje* evenwel de *s* doet hooren, er toe gebracht heeft,

even als men *blaadtjeN*, *paadtjeN*, *bruidtjeN*, en *goodtjeN* fchrijft, ook *pasfaadje*, *paadje*, en *hermitaadje*, in 't enkelvoud met *n* te fpellen; maar dit is geheel oneigen, zoo wel aan het Fransche *age*, als aan 't Italiaansche *agio*; en wij behoeven die *n* ook niet ter vergoêlijking van de *s*: want wij kunnen de woorden immers in hun meervoud uit de vreemde taal nemen. Zoo handelt men ook met de uitgang *gie*, en fchrijft *aspergies*, *kollegies*, enz.; offchoon men ook de vrijheid heeft, op die woorden den algemeenen regel van die op *ie* uitgaan toe te pasfen, en *kollegiëN* zelfs deftiger klinkt dan het andere.

g (Fransche, voor de a, o, of u).

Deze *g*, waar men de echt Hollandsche, in de uitfpraak der Bastaartwoorden, voor in de plaats ftelt, wordt door eene eenvoudige *g* afgebeeld; maar gelijk de Franschen haar, voor de *a*, reeds fints lang niet meer van de tusfchengevoegde *u* doen volgen, en *garant*, *garde*, *garnison*, *langage*, enz. fchrijven, zoo kunnen wij die *u*, zeer wel, ook voor de *i* en *e* misfen: waar de Franschen haar, om de uitfpaaak *je* en *ji* voor te komen, behouden.

Intrige, *intrigant*, *garandeeren*, *girlande*, *gaskonje*, *geridon*, *begijn*, *garnizoen*, *gidon*, *giliotine*, *gienje*, *gitaar*, *borginioen* (als men oudtijds veel voor *borgondiër* fchreef), klinken ten onzent *gutturaal* genoeg zonder *u*.

gn (n-mouillée).

De *gn*, die de kracht heeft van de Neêrduitsche *nie* of *nj*, wordt daarmeê voorgefteld; als in: *ponjaart*,

ſpanje, *brittanje*, *bolonje*, *kokanje*, *germanje*, *kampanje*, *kompanjie*, *borgonje* (ook, uit het Latijn, *borgondië*), *karonje*, enz. Voor velen dezer blijve de *nj* bewaard; maar in eenigen komt de *nië* mij gepaster voor, om dat zij de *gn* kiescher te rug geeft, en bovendien op den voorgang onzer oudere ſchrijven, die *linie* voor *ligne* invoerden, gegrond is: zoo acht ik *brittannië* en (althands voor de Italiaanſche ſtad) *bolonië*, verkieslijk boven *brittanje* en *bolonje*. Eenvormig hiermeê, zou ik het modewoord *lorgnet* tot *lorniët* maken, en *karmaniool* ſchrijven; voor den dans echter liet ik het liever onverbasterd — *carmagnole*. *Kastanje* is gebruikelijk, en men kan er *kastanjet* meê ſamen doen ſtemmen. *Champignon*, zou *champinion* worden, als men *paddeſtoel* te walglijk, voor 't gehoor (hoe ſtreelend ook voor de ſmaak!) vond, of dat men de *champinionſoort* van den *moeseron* wilde onderſcheiden. *Champienjon* zal men niet licht ſchrijven, en in 't algemeen, acht ik het gebruik van de *nj*, waar zij de ſchijnbare vertweeklanking van de voorgaande *i* noodzakelijk maakt, verwerplijk: zoo zou ik, *konsinië*, *ſinialement*, *viniët*, ſchrijven.

Op de *l-mouillée* wijs ik nader aan, dat het ſchrijven eener *ië* achter dergelijke konsonant in den aard onzer taal ligt: wien dit niet genoeg mocht zijn, en die te veel aan de etymologie van *ſinialement* en *viniët* gehecht is, om die woorden, door het weglaten der *g*, zoodanig te ſchrijven, dat de Nederlander ze weet uit te ſpreken, bedenke, dat wij ons hierbij geen grooter vrijheid veroorloven, dan de Italianen, die ter verlichting der uitſpraak in *fisonomia*, behalven eene *i*, mede de *g* achterwege laten; dan de Franschen

die het zelfde doen, als zij het Italiaansche *medaglia* voor zich in *medaille* hervormen; dan de Engelschen, die in hun *ſurgeon* een geheele lettergreep vergeten: en dat wij, bij de invoeging der *i*, de vrijheid der Franschen, met de tweede *l* van *medaille*, der Duitschers, met de *s* van *maschine* nemen, en der Italianen met de *g* in *carogna* en *famiglia*. Zie ook, bij den Hr. VAN DEN BERGH, in zijne *Bespiegeling*, bl. 153, dat mede de Spaansche *ll*, en de Portugeesche *lh*, met onze *lj* over één komen.

Op de *g* valt mij nog aan te merken, dat wij voor het oud-Hollandsche woord *hylickmaker* verkeerdelijk *heiligmaker* ſchrijven: de oplettende Heer LOOMAN* heeft wél gelezen — in het *Taalkundig Magazijn*, 2de deel, bl. 430, ſtaat: *hijlickmaker* (huwlijkmaker).

VAN DE *H*.

Dit letterteeken, dat een ſoort van vokaal is, kan, bij de verhollandsching van vreemde woorden, dikwijls, wat de uitſpraak betreft, ontbeerd worden; maar wij hebben ook de afkomst leeren eerbiedigen, en om den wille van die, behoude men het, bijv. in:

theorie,	*pathetiesch*,	*thyrs*,	*thucydides*,
ſympathie,	*theodorus*,	*thermometer*,	*thema*,
apotheker,	*katheder*,	*lethargiesch*,	*theater*,
cither,	*pantheon*,	*ithaka*,	*thee*,
gothiesch,	*themis*,	*ethika*,	*bath*,
rhetorika,	*thalia*,	*thezeus*,	*theriakel*,
matthæus,	*thijm*,	*thezaurier*,	*thezis*,

* In zijn *Verklaring van Vreemde Woorden*, enz. bl. 73.

en honderd duizend anderen, nog al meer uit één loopend van beteekenis.

In het woord *troon* echter, ben ik gewoon geen *h* te gebruiken, daar het, dunkt mij, eer verkieslijk is, *troon* als oorſpronklijk Neêrduitsch te beſchouwen, dan het van *thronus* en *θρόνος* af te leiden. Het ſtaat in zichtbaar verband met vele andere, en komt blijkbaar van het zelfde thema *tr*, waar *traag*, *trek*, *trein*, *traan*, *trans*, *treil*, *trant*, enz. uit zijn. Men heeft het echter reeds vroeger, als zoo veel dergelijke, voor uit den vreemde herkomstig gehouden, en dit heeft er de enkele *o* aan doen eigenen; hoezeer men in eenige ſtreken ook *troonen* doet hooren; gelijk men *kroonen* zegt en ſchrijft: doch dit laatste met meer grond: zie op de *O*.

Ook onze hoofdrivier heet ik *den Rijn*, daar zij ontegenzeglijk aldus genoemd is naar het echt Duitsche *rinnen*, waar tegenwoordig geen *h* bij te pas komt.

Wat de Hebreeuwsche namen betreft — men vindt goed, *jona*TH*an*, *judi*TH, *na*TH*aniël* en *es*TH*er* te ſchrijven; doch waar de aspiratie, op het einde des woords, achter een vokaal gehoord wordt, drukt men haar ten onzent niet uit, en offchoon eenigen *jehovah* ſpellen, vindt men beſtendig *jona*, *jechonia*, *jeremia*, *jezaia*, *juda*, enz. — hetgeen ook het afkappen der *h* aan *jehovah* ſchijnt uit te lokken. *Habel*, ſchrijft niemant — de uitſpraak gaat voor, en die leert in het Nederduitsch, *abel*.

In plaatsbenamingen, waar het woord *heim* een deel van uitmaakt, ben ik er voor de *h* zoo veel mogelijk te bewaren, en offchoon *harelheim* voor *haarlem* niet

in te voeren is, toch *beuzic*HEM, *gornichem*, *deutichem*, doorgaands op den voet van *kinheim*, *ſasſenheim*, *arnhem*, enz. te ſtellen.

VAN DE *I* EN *Y*.

Bij het bepalen van de ſpelling der Bastaartwoorden, is er geen punt moeielijker te vereffenen, dan het verſchil in meening van vele taalgeleerden betrekkelijk den aard, de kracht, en het gebruik der letter *i*.

BILDERDIJK noemt haar * „in alle hare takken volſtrekt kort, en de kortſte van alle vokalen, 'zoo zelfs, dat waar de korte *i* nog te lang zou zijn, zy te hulp koomt."

Hij is hier echter te onbepaald in zijne uitdrukking; of heeft alleen willen ſpreken van de *enkele i*, zoo als zij, *op dit oogenblik*, in echt Hollandsche woorden voorkomt: want bij de ouden was immers de *i* een klinker als ieder andere; kwam zij immers *kort* voor, en *lang* voor; ſchreef men haar in het laatste geval onverdubbeld, zoo ze op het einde van een lettergreep ſtond, en daarom *hi*, *ghi*, *mi*, *rike*, *heerſcapie*, *paertie*, *ſine*, *bliven*, *tiden* — maar anders *hij't*, *ghij's*, *ſijn*, *blijf*, *tijt*, enz. — gelijk men *mate*, *rede*, *node*, maar, bij opſluiting van de hoofdvokaal, en afkapping der *e*, eerstgenoemde verdubbeld (of beter verlengd), en *maet*, *reet*, *noet*, ſchreef †. Ik weet wel, dat wij die lange *i* niet meer gebruiken — dat wij er thands iets hetwelk naar *ei* zweemt in de uitſpraak van maken,

* *Taal- en Dichtkundige Verſcheidenheden*, d. IV, bl. 152.

† Men zie MELIS STOKE, foliouitgaaf, bl. 116, en 113.

en daarentegen den tweeklank *ie* (welke de ouden altijd zoo zorgvuldig van de lange *i* onderfcheiden hebben) het geluid der zuiver verlengde *i* toekennen — maar dit geeft ons geen recht, de *i* in onze tale (zonder eenig voorbehoud) volftrekt, en *in al hare takken*, kort te noemen: want al fpreken wij de beide *iis* in *machtiging*, *vereeniging* enz. kort uit, om dat *machtig* en *eenig* de zelfde, of nog doffer, *i* hebben als de uitgang *ing* — zoo belijden wij echter dagelijks, dat eene lange *i*, met het enkele *i*-teeken afgebeeld, volftrekt niet onbeftaanbaar noch vreemd in het Neêrduitsch zou zijn. Waarom toch zouden we, bij het in vermeervoudigden of verlengden toeftand fchrijven van woorden, waar de korte *i* hoofdvokaal is, en deze flechts door eene enkele konsonant wordt opgefloten — waarom zouden wij dan die konsonant verdubbelen, zoo wij niet, bij gebreke dier verdubbeling, vreesden, dat de lezer aan de *i* haren langen klank zou toekennen? Waarom fchreven we *pitten*, *visfchen*, en *zinnen*, zoo wij er niet van overtuigd waren, dat de lezer, die *piten*, *vifchen* en *zinen* las, deze woorden met de zelfde *i* zou uitfpreken, die hij in MELIS STOKES *biten*, *wighe*, en *fine* laat hooren? Of heeft men vergeten, dat de verdubbeling der konsonanten (zoo zij niet op etymologische gronden, als in *heiLLoos*, *lommeRRijk*, *fchaapSStal*, *fcherMMeester*, enz. gevorderd wordt) nergends toe dient, dan om de kortheid der voorgaande vokaal aan te wijzen? — Het fchijnt zoo: van waar anders bij onze dichters de fchrijfwijs van *jammren*, *herinnren* en vooral van dat leelijke en en oneigene *godd'lijk*, offchoon er niemant geboren is, die de dubbele konsonant in *jam-mren*, *herin-nren*,

godd-lijk, kan uitſpreken? Men moet dan der Hoogduitscheren **fallladen** en **ſperrriegel** al heel mooi vinden, en een geheime tooverkracht in die tweede letter zoeken, dat men geen *jamren*, *herinren* en *godlijk* durft ſchrijven, gelijk in de goede oude tijd, toen men, om een trekjen uit te winnen, dat inderdaad ook weinig ter zake deed, zelfs *alRelieſste*, *donRedaghes*, *maRNe* (*marren*), *verſpeLNe* (*voorſpellen*), *volre* (*voller*), *tolne* (*tollen*), *kenlic* (*kennelijk*) enz., ieder oogenblik bezigde. Wil men leeren inzien, dat de oorzaak, die ons van *fluit*, *fluiten*, van *ruisch*, *ruischen*, van *zoen*, *zoenen*, maar daarentegen van *piT*, *piTTen*, van *visCH*, *visSCHen*, van *ziN*, *ziNNen*, doet maken, niets anders of aanzienlijkers is, dan de eenvoudige regel der pluralizeering, die geen verdubbeling van medeklinkers vordert, dan voor zoo ver de korte klank der voorgaande vokaal, zonder deze, bij de vermeervoudiging eene onnatuurlijke lengte bekomen zou — dan leze men de Verhandeling van Prof. SIEGENBEEK, van bl. 192 tot 198 *; mids niet bij de onmanlijke bedenking ſtilſtaande, van ooit, om den wille van wat het ook zij, te „aarzelen” in de keuze tusſchen het *voegzame* en het *ongerijmde*.

Die door mijne redenen, en door hetgeen hij bij den Heer SIEGENBEEK gelezen heeft, tot de overtuiging gekomen is, dat, onafhankelijk van hetgeen wij bij de ouden aantreffen, onze verdubbeling der konsonant achter de letter *i* het bewijs levert, dat de Hollander, buiten die verdubbeling, aan de gezegde vokaal eenen langen klank toeëigent, erkent van zelf

* Zie ook de *Gronden der Woordafleidkunde* van Prof. LULOFS, bl. 12 in de noot.

(hetgeen ik beweer), dat de *i* in het Nederduitsch niet alom en volstrekt kort van uitspraak is.

Tot dit rezultaat gekomen, vraag ik, wat wij in Bastaartwoorden, die oorspronkelijk, met een lange *i* geschreven en uitgesproken worden, voegzamer kunnen gebruiken, dan die zelfde lange *i* ten onzent; en belijde ik den grond niet te kennen, waarop men nog langer, zoo als eenigen met BILDERDIJK doen, *tytel*, *artykel*, en *cyther* zou schrijven, daar niemant, in *titel*, *tittel* zal lezen, noch *artikel* of *cither* een verkeerde uitspraak zal geven. Daarom schrijve men ook, over één komstig den tegenwoordigen stand onzer taal, *mei*, *muiden*, *leiden*, *heiloo*, *beieren*, *meierij*. (Geen *meijerij*: die in *bloeien*, *kruien*, *draaien*, *vleien*, en daarom ook in *meierij*, den overgang van de *i* op de *e* wil afteekenen, moet, wil hij zich-zelven gelijk blijven, ook *kni-jen* en *dri-jen*, en *zeejen* schrijven; ik weet niet waarom zij, die *bloei-ing* niet uit kunnen spreken of er moet een *j* tusschen, voor *groei ik* en *vlei ik*, niet *groei jik* en *vlei jik* schrijven: zoo zij beweeren, dat er meer afstand tusschen 't werk- en 't voornaamwoord, dan tusschen den werkwoords-wortel en den uitgang *ing*, wordt waargenomen, dat ze, in de meeste gevallen, niet even zeer behooren saam te vloeien — dan kunnen zij geen Hollandsch lezen.) Aldus handele men ook met het woord *koffi*, en de namen der maanden *januari*, *februari*, *juni*, *juli*; in welke laatsten de Heer WISELIUS en eenige anderen reeds te recht de *y* plegen te verbannen. Maar hoe kwamen onze vaderen er dan toe, eeuwen lang die *y* daar te gebruiken? — Gelijk zij er toe kwamen (toen in vele gevallen de *i*, *y*, en *ij*, nog eenerlei

uitſpraak hadden), *hy*, *wy*, *ghy*, *sy*, *raserny*, *kleedy*, *foely*, *oly*, en *lely* te ſchrijven; maar in ónze tijd, nu wij, in eigen woorden, alleen de *i*, het zij dan op zich-zelve of verdubbeld (*ij*), gebruiken, behooren wij, ook voor de Bastaarts, die *i* te bezigen, en *onverdubbeld* te bezigen, zoo zij op het eind eener lettergreep voorkomt, en men haar niet als *ij* wenscht uitgeſproken te zien — met verwerping der *y*; uitgezonderd een enkel geval, waarvan lager.

Men leide hier echter niet uit af, dat ik de *y* in 't Hollandsch voor iets anders of iets ſterkers houde dan de *i*, waaraan men ſierlijkheidshalve, nu en dan, een ſtaartjen ſchreef. Dat andere en ſterkere is een vond van Prof. KINKER, waarmeê wij, naar 't mij voorkomt, geen reden hebbenZ.H.G. geluk te wenschen. Hij beweert, dat „de *y* den ouden diende, om het tusſchen *i* en *j* in luidende gewijzigde geluid der tweeklanken af te teekenen" *; en zoo ſchreef MAERLANT, zegt hij, *keyser* in onderſcheiding van *hi* en *ſinen*, en *ſijn* en *gelijc*. Ik heb zeker geen recht er aan te twijfelen, dat de Heer KINKER hier ter goeder trouw redeneert; maar hij duide 't mij toch niet euvel, zoo ik hem mijne bevreemding te kennen geef, dat hij, om ons bij MAERLANT te bepalen, het *rom*EI*ne*, *germ*EI*ne*, *charlem*EI*ne*, *h*EI*mskindre*, *h*EI*legen*, *no*I*nt* (ſchoon men elders ook *no*Y*nt* leest), EI*st*, *verl*EI*den* (dat zelfs op *ſubtylh*EY*de* rijmen moet), *gheſ*EI*t*, en honderd andere woorden, waar de *i* in tweeklanken gebruikt wordt †, over het hoofd heeft gezien. Indien ook der *y* we-

* *Beoordeeling van Bilderdijks Spraakleer*, bl. 24.

† Zie bijv. het tweede deel van den *Spiegel Historiael*, bl. 1, 2, 5, 6, 8, 9, 10, enz.

zendlijk het konsonantachtige eigen is, dat de Heer KINKER er in onderſtelt, hoe ſpreekt Z.H.G. dan het Y*ſtoriën*, *hel*Y*as*, *c*Y*ſere*, Y*sraël*, Y*del*, *t*Y*en*, en andere lettergrepen van den zelfden MAERLANT uit, waar de *y* grilliglijk voor de eenvoudige *i* geſchreven ſtaat, om dat de afſchrijver daar ſmaak in vond *? Neen, de *y*, die ten tijde van MAERLANT weinig, doch later veel, en bijna overal waar men met de *i* had kunnen volſtaan, geſchreven werd, heeft volſtrekt de zelfde kracht en eigenſchappen dier *i*, en zoo ik haar in de bovengenoemde Bastaartwoorden afkeur, dan is het —

1o. dewijl men er haar niet in noodig heeft, en de *i* oudere en betere rechten kan doen gelden; en

2o. dewijl men, bij haar gebruik in de genoemde woorden, geen teeken meer overhoudt, om in Bastaartwoorden de Grieksche *υ* te kenmerken, en aldus de *ci* van *cither* volſtrekt met die van *cypres* gelijk zou ſtaan.

Van die *υ* geſproken! Wij kennen reeds voor deze de *y* der Latijnen — bij ons de *i*, waar ſlechts ſierlijkheidshalve een ſtaartjen aan geſchreven werd,

* Men ziet hieruit hoe verkeerd de Heer SIEGENBEEK doet, met, uit der ouden *bloeyen*, *reyen* en *drayen*, aanleiding te nemen tot de invoering van het overladene *bloeijen*, *reijen* en *draaijen*: ſints wij in echt Hollandsche woorden de *y* door *i* doen vervangen, behoort men *bloeien*, *reien* en *draaien* te ſchrijven. Alleen zoo de ouden een *bloeyyen*, *reyyen*, of *drayyen*, gekend hadden, zou de Heer SIEGENBEEK bij hen voor zijn zonderlinge ſpelling grond kunnen vinden. Ondertusſchen heeft Z. H. G. de voldoening geſmaakt, dat een breede raad van ik weet niet hoe veel Andwerpsche Taalleeraars onlangs eene uitſpraak heeft gedaan, nagenoeg gelijk aan de zijne: *bloeijen*, *plooijen* en *draeijen* heet het ook dáar nu! (*Middelaer*, IIde Deel, bl. 54.)

maar welk ſtaartjen ons intusſchen uitmuntend te pas komt, om eene onderſcheiding te maken, die der etymologie van dienst is. Daar ik de *y* nu tot de voorſtelling der Grieksche *υ* bepaal, kan hare uitſpraak ook nimmer twijfelachtig zijn, en zij klinkt als onze oude lange *i* *, in de woorden :

tYran,	*cYpres*,	*tYpe*,	*dYnastie*,
ſatYre,	*hYmen*,	*cYlinder*,	*mYzië*,
asſYrië,	*hYpotheek*,	*polYhymnia*,	*mYcene*,
abYdus,	*hYperbool*,	*pYroop*,	*fYlakterie*,
thucYdides,	*metonYmia*,	*bYzantium*,	*fYzika*,
cYrus,	*hYacinth*,	*cYklaad*,	*ſYrakuze*,
frYgië,	*lYcië*,	*cYkloop*,	*tYrus*,
libYë,	*bithYnië*,	*cYprus* of	*hYzop*,
lYdië,	*pYthagoras*,	*cY-pren*,	*labYrinth*,
asſYrië,	*chrYzostomus*,	*cYrene*,	*ſcYthië*,
ſYnode,	*mYthologie*,	*daktYlus*,	*lYriesch*,

als onze tegenwoordige korte, in

ægYpten,	*charYbdis*,	*pYgmee*,	*ſYllogisme*,
thYrs,	*ſcYlla*,	*ſYllabe*,	*ſYmbool*,
mYrth,	*abYsſinië*,	*amethYst*,	*ſYmpathie*,
lYnx,	— v	*polYmnia*,	*ſYsteem*,
cYmbaal,	*zefYr*,	*mYsterie*,	*ſYndikaat*,
ſYmmetrie,	*nYmf*,	*mYrrhe*,	*agathYrzijn*,
tYmpaan,	*pYrrhus*,	*rhYthmus*,	*ſYmfonie*, enz.

In de beteekenis, waar men dit laatste woord gewoonlijk in opvat, neemt men het echter al zoo wel uit het Italiaansch, als waaraan vele muzikale benamingen ontleend zijn, en ſchrijft dan natuurlijk *ſinfonie*.

Ziedaar dan het gebruik der *y* bepaald. In an-

* Zie Kluit op *Hoogſtraten*, bl. 637.

[illegible]

[illegible] de Belgische [illegible] in over [illegible] die onlangs belast [illegible] met de regeling der Vlaamsche spelling, zich ver- [illegible] gehouden, waar wij de ij schrij- [illegible] heeft ons toegezegd bij gelegenheid eens [illegible] hoe dwaas en verwerpelijk het besluit der

altijd den klank van de lange *i*", althands waar zij op het eind eener lettergreep ſtaat, „hebben zal" *.

In andere woorden, dan die oorſpronklijk de *v* of *y* hebben, zij de laatste niet geduld! 't Is wel; maar ſtelt die *y*, gelijk wij haar uitſpreken, nu altoos en overal den klank voor, dien wij bij het gebruiken der Bastaartwoorden, aan het Grieksch ontleend, waar zij in voorkomt, doen hooren? Is die bepaling voldoende, om de *v* door *y* te doen vervangen? Men heeft zulks voor zeker gehouden: maar — men heeft mis gehad. Welke Hollander, die het Bastaartwoord *ſynonym* uitbrengt, geeft niet aan de beide *yy*-s den zelfden klank, en toch, zoo wij, gelijk boven met voorbeelden aangewezen is, de *y* juist als onze *i* behandelen — haar *lang* uitſpreken, waar zij op het eind eener lettergreep voorkomt, als in de eerste reeksen voorbeelden, en *kort*, waar zij, in éene ſyllabe, tusſchen twee konsonanten ſtaat, of ten minste door een konsonant wordt opgeſloten — dan kunnen wij, als wij *ſynonym* lezen, dit woord niet anders uitſpreken dan of er *si-no*-NIM ſtond — dat verkeerd is; een bewoner van *Scythië* heet dan een *ſcyth*, die op *pit* rijmt. Het vaersjen

Mij niet van 't lot beklagende,
Mijn leed geduldig dragende,
Leef ik altijd te vreên,
En ſpreid, mijn plicht betrachtende,
Verdienste en braafheid achtende,

Kommisſie in dit opzicht, te achten is, en ik vertrouw, dat zijne opmerkingen, voor de zelfſtandigen onder de Belgische literatoren, niet vruchteloos zullen zijn

* BILDERDIJK, *Taal- en Dichtk. Verſcheidenheden*, D. IV, bl. 164 a 65.

geeft een proefjen van *daktylische* rijmwoorden — maar noem nu eens één zoo'n rijm: *dakt*.., ja wel, ik weet, wat gij bedoelt; maar *schrijf* het woord!..... *daktyl*?.... Dat klinkt *daktil*, of gij van een duivenplat spraakt. Zoo gij, uit *daktyl*, *synonym*, en *zefyr* — *daktiel*, *synoniem*, en *zefier* leest, gelijk het behoort — dan hoor ik u morgen van *mierten*, *ciembalen*, *niemfen*, *ægieptens*, en al dergelijke niet bestaande zaken spreken. Hoe zullen wij dan? — Eenvoudig voor de *ij*, als zij niet op het eind eener lettergreep voorkomt, en toch *lang* moet uitgesproken worden, een ander teeken aannemen. Dus alweêr een nieuwigheid? — Neen! Lezer, verontrust u niet: geen onderstebovenkeering van letters; geen samentrekkings- of scheiteekens, waar niets te verbinden of te verdeelen valt: iets, door het gebruik, door het eerbiedwaardig gebruik, sints lang gewettigd. Hoe verhollandscht gij *lyra*? — Wel, door de afkapping van de uitgang! — Goed; hoe schrijft gij 't dan? *Lyr*? — Wel neen: *Lier*! — Zie zoo, nu hebben we 't gevonden. De verdere toepassing stellen we nog eenige oogenblikken uit.

Ook zijn er gevallen, waarin de *v* bij ons niet als *i*, het zij dan kort of lang, maar als onze tegenwoordige *ij* wordt uitgesproken, en zoo wij aan willen wijzen, dat *thym* anders dan *thyrs* luidt, kunnen we alleen, voor het eerste, de hulp der *ij* inroepen, en *thijm* schrijven. Ook *syndikus* hoort men gewoonlijk *sijndikus*, en dan vereischt het almede de *ij*.

Maar wij hebben nóg een letterteeken uit te vinden.

Op bl. 90 bepaalden wij, dat in Bastaartwoorden, die oorſpronkelijk met den langen *i*-klank uitgeſproken, en met de *i* geſpeld werden, ten onzent niets voegzamers kon gebruikt worden, dan dat zelfde *i*-teeken. Ik verlang nimmer over eenigen regel meer te vrede te zijn dan over dezen, althands in toepaſing op het geval, waarvan ik als voorbeelden *titel*, *artikel*, *cither*, de namen van eenige maanden, het woord *koffi* bijbracht, en waaraan ik er nog, zoo veel men zelf wilde, had kunnen toevoegen; bijv:

kapitein,	*qualificeeren*,	*finaal*,	*praktikaal*,
grammatika,	*amiraal*,	*filozoof*,	*loïze* of
papiliot,	*gwi*,	*konditie*,	*louize*,
ritueel,	*notitie*,	*authenticiteit*,	*profileeren*,
nikolaas of	*citadel*,	*filips*,	*briliant*,
niklaas,	*lias*,	*mizanthroop*,	*marine*,
ſigaar,	*liquideeren*,	*ſolide*,	*machine*,
harmonie,	*gallicië*,	*muzikus*,	*intrige*,
kolonie,	*ſiwaart*,	*politie*,	enz.

Maar wij hebben niet in de omſtandigheden voorzien, waarbij de vreemde *i*, tusſchen twee medeklinkers, die er éene ſyllabe meê uitmaken, voorkomt, of althands in haar lettergreep door een konsonant wordt opgeſloten, en waarbij die vreemde *i*, des niet te min, den langen klank heeft. Het Fransch ſchrijft bijv. *subtil*, *civil*, *public*, en ſpreekt de *i* niet uit, gelijk wij 't daar doen zouden; zij geeft er den langen (men noemt dat *langen* — eigenlijker was misſchien *ſpitschen*) klank aan, die nagenoeg luidt als onze *ie*, ſints deze haren dubbelklank verloren heeft. Behalven de genoemde ſoort hebben wij nog een menigte uit het Latijn en Grieksch overgenomen woorden,

die aldaar, met *i* geschreven, als met de lange *i* worden uitgebracht, wijl zij er op het einde der lettergreep staat; maar die bij ons, door afkapping van de vreemde uitgang (even als *lyra* tot *ly-r* werd), de konsonant dier uitgang aan de voorlaatste lettergreep verbinden, en alzoo de *i* tot middenklinker maken, als wanneer zij bij ons den korten klank heeft der beide *ii*-s in *middenklinker*, en er verre af is van aan die in *musica*, ῾υποκριτὴς, *intimus*, *virgilius*, *albinus*, ῾ιστορικὸς, enz. gelijk te zijn. Beproeven wij het slechts! — *Muzik*, *hypokrit*, *intim*, *virgil*, *albin*, *historik*: men ziet de *i* voldoet daar niet. De nooit volprezen BRUINING, sloeg voor, de genoemde *i* met een (') te kroonen; hij vergat, dat dat ding in 't Fransch, ja, *accent-aigu* heet, maar in 't Hollandsch tot een gants verschillend einde gebruikt, en daarom klemtoonteeken genoemd wordt: schrijf nu eens *historík*, dan wijst gij aan, dat *rik* den klemtoon ontvangt, even als in *verstrik*; doch zoo min als gij *verstriek* zegt, kan de verstandige hier *historiek* uit lezen.

BILDERDIJK, die voorschrijft de *y* als „eene zuivere, door zich-zelfs lange, en niet anders dan *lange i**", te beschouwen, was gewoon, er, voor 't minst in eenige gevallen, de laatste meê af te beelden, en zoo schreef hij *virgyl* en *albyn*, *muzyk*, *katholyk*, en, wat het vreemdst is, *lybië*. *Lybië*, waar het Grieksch, juist het omgekeerde, Λιβύη had! maar hij vond het zelf dan ook wel wat kras; bekende, dat men geen *subtyl* en *civyl* meer zou durven schrijven; gaf ten raad de bepaling dezer spellingen aan 't gebruik over te laten, en ging tot aan zijn dood toe voort, met voor de *v*

* *Taal en Dichtk. Verscheidenheden*, d. IV bl. 154.

altoos en overal (en dus waar wij de *y* kort uitſpreken, als in *nymf* en *myrt*) *y*, en óok *y* of ſoms *ie* voor de lange *i*, te ſchrijven.

Na al wat ik wegends dit punt in 't midden heb gebracht, zal men waarſchijnlijk met mij de moeilijkheid inzien, om een teeken vast te ſtellen, dat in 't Hollandsch, vóor een konsonant ſtaande, waarmeê het in de zelfde lettergreep beſloten is, den langen *i*-klank naar eisch afbeeldt! Vraagt men, welk het zijn moest? hoe wij naar den aard onzer taal, en zoo wij dien in alles getrouw gebleven waren, de woorden, die in 't Fransch *public*, *avis*, *subtil*, *civil*, *virgile* enz. zijn, behoorden te ſpellen? — Dan zeg ik volmondig, met *ij*; de *ij* is de rechte lange *i*, en meer dan ooit zouden wij thands, nu we *maten* en *maat*, *noten* en *noot*, *muren* en *muur* ſchrijven, met *publike* en *publiik* (of *-blijk*, dat er éen meê is), *advizen* en *advijs*, *subtile* en *subtijl*, te ſpellen konsequent zijn: maar waar bleef dan het onderſcheid in uitſpraak tusſchen *kritijk* en *praktijk*? een onderſcheid, dat, hoe oneigen, ja, zoowel reden- als volſtrekt redeloos het wezen moog, tóch moet waargenomen worden, zoo lang de taal een eigendom is des volks, en zoo lang het niemant ter wereld betaamt of in zijn macht is, ons eene andere, hoe veel beter dan ook, op te dringen. Móet men nu de uitſpraak van de *ij* en lange *i* blijven onderſcheiden, dan kunnen wij ons in 't ſchrijven niet met het zelfde letterteeken, voor *ſubstantijf*, *bandijt*, *fabrijk* en *ſtijf*, *tijd*, *rijk*, behelpen; dat zou aanleiding tot al te veel verwarring geven, of met het reeds veel te overvloedig geblaet en gebae der *ij* onzen ſtijl zoodanig doorweeken, dat heel

Nederland welhaast éene groote fchaapskooi gelijken zou.

Hoe is het mogelijk! roept een lezer, die zijn geeuwlust geen meester is; daar houdt gij ons nu ettelijke bladzijden aan den praat, daar ftaat gij in angstigen, eindelozen, tweeftrijd, over een punt, waaromtrent het eerste het beste *Handelsblad* u in kon lichten. Zie daar — *advies*, *politiek*, *publiek*, *intiem*, *civiel*, *fubliem*, *decizief*, ... Wat verlangt gij meer? daar hebt gij uw letter, *ie*!

Heb dank, Lezer! Hoe is het mogelijk, (niet waar?) dat mij déze niet eerder in 't oog viel. Ik zal 't u verklaren: Als ik fchrijf, en voornamelijk als ik over taal fchrijf, dan tracht ik mijn woorden, en de klanken en letters van die, te befchouwen, zoo als zij werkelijk zijn, en niet in de kleurvervalschende *camera obscura* van het dagelijksch gebruik. De *ie* is, en blijft dus voor mij, wat zij, zoo lang onze taal beftaat, geweest is; namelijk — een tweeklank; en dit in fpijt van Ten Kate (*Aenl.*, d. I, bl. 147), van Kinker (*Beoord. v. Bilderdijks Spraakleer*, bl. 291), van Bomhoff (*Taalk. Mag.* d. I, bl. 238), en van ieder, die in den hedendaagschen klank der *ie* iets beters dan een bevallige, maar niet te min wezendlijke, afwijking van de eigenaardige orthoëpie onzer taal meent te huldigen. Onze vaderen waren er zoo van overtuigd, dat de lange *i* niet door den tweeklank *ie* kon uitgedrukt worden, dat zij, tegen hun eigen ftelsel aan, hetwelk de klinkers met *e* verlengde, *ii* of *ij* in hun *Riim-chroniicke* fchreven; doch, daar nu de verlenging der vokalen met *e* volftrekt niet ftrijdig is met den aard onzer taal — daar wij de *ij* niet anders dan nagenoeg als

ei uitſpreken — daar *bandeit*, *fabreik*, en *kriteik* onverdraaglijk leelijk zou klinken — daar onze beſchaafde uitſpraak, ook waar zij den tweeklank *ie* ontmoet, de lange *i* doet hooren, en er dus geen verwarring in de uitſpraak dezer beiden meer te duchten blijft: zoo ſla ik voor — over éen komstig het gebruik, het letterteeken *ie* alom te bezigen, waar men de lange *i*, door een konsonant in de lettergreep opgeſloten, haar langen klank doet behouden, en zoo te ſchrijven: *gothiek* versiersel, **Corellies muziek* (die *muzeik* zegt, ſchrijve *muzijk*), *Tivolies* gloeiende hemel, de *Grisies* en *Persianies* doen de *Catalanies* herleven, enz. Deze verlengde *i*, op het eind der ſyllabe vallende, zou haar *e* kunnen afwerpen, en, even als *ſlaep* (of dan nu *ſlaap*), *muer* of *muur*, in 't meervoud *ſlapen* en *muren* wordt, zou *fabriken* als meervoud van *fabriek* voldoende zijn: maar de genoemde *ie*, dikwerf, met een daar achtergevoegde konsonant, de ſtaart van zekere naamwoorden uitmakende, welke ſtaart ook in het meervoudige den klemtoon in het woord vordert — en de Hollander geneigd zijnde, om den wille van het zakelijk deel des woords, den uitgang kort van duur te maken — zoo komt het mij niet verwerpelijk voor, door dubbelſchrijving, aan te toonen, dat men den klemtoon op de uitgang des woords wenscht gelegd te zien, en alzoo, gelijk wij* *bravEEren*, *ſchoſſEEren*, en *validEEren* aannamen, ook *katholIEke*, *klasſIEke*, *gothIEke*, *fabrIEken*, te dulden; te meer daar wij bij het verduitschen van de uitgang dezer woorden den klemtoon gants anders leggen, en het niets dan

* Bl. 70.

goed kan, aan te wijzen, hoe het rhythmus van *katholische*, *klasſische*, en *gothische*, van dat der bovengenoemde verſchilt.

Ook in deze woorden met *ische* echter, offchoon zij den klemtoon op het zakelijk deel hebben, acht ik het noodig, zoo haast zij onverbogen of onverlengd voorkomen, de *e* achter de *i* te voegen; daar niemant *historisch* of *praktisch*, maar ieder *historIEsch* en *praktIEsch* zegt. Doch de reden, die ons, ook in 't meervoud, *fabrIEken*, *devIEzen*, *ſubſtantIEven*, *civIEle*, en *intIEme*, doet ſpellen, beſtaat voor de woorden met *iesch* niet, en daarom volgen zij hierin de gewone regelmaat onzer taal, die geen verdubbeling van klinkers op het eind eener lettergreep toeſtaat, dan waar tweeklank plaats heeft: *historische* en *praktische*, is dus, zoo wel als *nEmen*, *mAken*, *loten*, en *mUren*, voldoende.

Men moet echter, in weêrwil der ſchijnbare over éen komst, in 't oog blijven houden, dat deze *ie* eene andere dan de tweeklank is, die in *echt Hollandsche* woorden, als *niet*, *bied*, *viel*, *kiel*, enz. geſchreven wordt*; en die in de Bastaartwoorden een oorſpronklijken dubbelklank of overgang van den eenen in den anderen voorſtelt, als bijv. in *banier* en *barbier*, uit der Franschen *bannIÈre* en *barbI-ER*. Bij dezen tweeklank *ie* kon nimmer ſprake van afkapping der *e* wezen; daar hij zonder die *e* ophield te beſtaan: *schie* en *drie* bijv. blijven *ſchie* en *drie*; al ontvangen ze in *ſchiedam* en *driehoornig* den klemtoon niet.

* Ook de geleerde ſchrijver van het meergenoemd onderzoek naar den oorſprong onzer vokaalverdubbeling, de Heer VAN DEN BERGH, ſtemt dit toe: Zie zijn geſchrift bl. 79. Van BILDERDIJK behoef ik dit niet eens te vermelden.

De verlengde *i* daarentegen blijft verlengde *i*, al werpt zij, waar de klemtoon op een andere lettergreep overgaat, de behulpzame *e*-letter af; en wij behooren, om *muziek* en *publiek*, geen *muziekaal* noch *publiekatie* te schrijven: wij kunnen met *muzikaal* en *publikatie* volstaan.

En even zoo, wat de *ij* betreft. Het gebruik heeft een aantal Bastaartwoorden, waar de lange *i*-klank in voorkomt, op den voet der zoodanige gesteld, die, oorspronkelijk Hollandsch, met *ij* geschreven, en thands als met *ei* uitgesproken worden. Waarom wij *Virgiel* en echter *Konstantijn*, waarom eenigen *katholiek* en anderen *katholijk*, eenigen *poëzie* en anderen *poëzij*, velen *muziek* en allen *praktijk*, zeggen — weet ik niet op te lossen: maar zoo veel is zeker, en daar is 't ons hier om te doen, dat *praktijk*, zoo wel *praktikaal* — als *muziek*, *muzikaal*, maakt; en beiden, *katholiek* en *katholijk*, *katholiciteit* voortbrengen.

Zoo vindt men ook in den statenbijbel *Roomen*, maar niet te min *romein*; „mooglijk uit aanmerking," zegt TEN KATE, „dat de *o* hier zagt en kort word, vermits de klemtoon op de agterste bastaerd-silbe overgaet"; en bij schrijvers van naam vond ik *juwelier*, *kastelenij*, *volteriaansch*, enz. offchoon zij werkelijk *juweelen*, *kastelein*, en *Voltaire*, schreven. Gij hebt mij voor eenige oogenblikken gezegd, Lezer, dat *lyra* - *lier* in 't Hollandsch werd, en ik heb daar genoegen meê genomen; maar moet een bewoner van *scythië* dan een *scieth*, een *polypus* een *poliep*, een *daktylus* een *daktiel* worden, als of er van gants andere dingen spraak was, dan die men bedoelt? Die er belang in stelt hoe de *Po liep* en nog *loopt*, zal *poliep* een

drukfout noemen, gelijk er wel meer begaan worden, door wie *aantewenden* en *intenemen*, maar nimmer *tewenden* of *tenemen*, te boek ſtellen; een *daktiel* beteekent (dewijl de klemtoon niet zichtbaar is) niets meer of niets minder dan een *dakpan* — *tiel* of *teil* en *pan* zijn ſynonyemen; *ſcieth* heeft zoo wat een zeemanstermachtig voorkomen, uit de tijd van MAERLANT: en woorden, die tweërlei geheel uit één loopende beteekenis hebben, of niet dadelijk met de ware in 't oog ſpringen, gelijk deze, en het zoo even gebruikte adjéktief, zijn oneigen aan 't Hollandsch. Wat zou er u dus van dunken, zoo wij eens voor de *y* deden, wat wij voor de *i* hebben gedaan, en wij voegden ook haar eene *e* toe, waar de konsonant, die haar opvolgt, de duidelijke aanwijzing harer lengte noodzaaklijk maakt? — Hoe! wildet gij *lyer*, *daktyel*, *synonyem*, *ſtereotyep*, *zefyer* *, *polyep*, en *ſcyeth* ſchrijven? Wie geeft u het recht tot al dergelijke nieuwigheden? YE! wie heeft er ooit van gehoord? — Van *gehoord* niet, Lezer! maar van *gelezen*; zoo het een *nieuwigheid* was, zou men er van *gehoord* hebben — want nieuwigheden vinden nog al verkondigers: maar het is iets ouds, iets zeer ouds, en hoort toch bij velen nog niet tot het vergetene. Ga zelf maar eens na: Van MELIS STOKES YE*ment* en *n*YE*ment* zouden wij het eerst kunnen ſpreken; maar bij een vluchtige doorbladering van *de Klerk uit de lage landen*, vind ik bovendien de volgende woorden met

* Als men dit woord niet uit het Fransch neemt, ſpreekt men 't *Zéſyr* uit, en dan is de verlenging der *y* natuurlijk onnoodig, en zoo is 't opgegeven onder de tweede woordenreeks op bl. 93.

ye: *nyet*, *nye*, *yerlant*, *vernyelt*, *knyelde*, *knyen*, *nyemant*, *gecyert*, *tryer*, en *bannyeren**. In het zelfde boek vindt men eenige van deze ook met *ie* geschreven, doch de bedoelde zijn genoeg om er ons van te overtuigen, dat *ye* volstrekt geen vreemde samenstelling is, en wij, tweërlei *ie*, een tweeklank en een verlengde *i*, aannemende, volstrekt analogiesch handelen, met, bij den verouderden tweeklank *ye*, (die ons immers uit het *yeder*, *yet* en *yewers* van CATS en HUYGENS ook nog wel in 't hoofd hangt!) eene met *e* verlengde *y* aan te nemen: daar ten onzent de *y*, van MAERLANTS tijd af, bloot als een fierlijker *i* beschouwd en, naar de gewoonte of zinlijkheid des schrijvers, in minder of meerder gevallen voor deze heeft moeten optreden. Dit verplicht echter niemant, om *lyer* te schrijven, gelijk HUYDECOPER getuigt, dat men ten zijnen tijde nog te doen placht †; *lier* is een echt Neêrduitsch woord: het is de werker van het zelfde verbum, dat *lied* tot verleden deelwoord heeft, en offchoon ik geenszins ontkennen wil, dat er een blijkbaar verwantschap tusschen ons *luit* en het *laud* der Spanjaarts bestaat, houde ik ook *luit* voor Nederduitsch, en acht het, naar eene affiliatie, hier niet te ontwikkelen, met, vele anderen, afkomstig te zijn van een zelfden grondklank. En al nemen wij *lier* voor oorspronklijk Neêrduitsch aan — wij behoeven daarom van onze *lyrische poëzij* geen afstand te doen: waarom zou er

* De Heer VAN DEN BERGH had dus misgezien, toen hij, op bl. 505 van het derde deel des *Taalkundigen Magazijns*, beweerde, dat de *y* nimmer in den tweeklank *ie* gebruikt werd.

† *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, d. II, bl. 189.

geen *lyer* uit *lyra*, en geen *lier* uit *liën*, in de taal kunnen wezen, die beiden gelijk van beteekenis zijn?

Maar om ten einde te geraken, zij hier gezegd, dat ik geen *apokrYf - apokrief*, geen *ſcyth - ſcieth*, noch al die anderen met de *y*, als met *ie*, kan uitſpreken, zoo lang *nYmf* en *cYmbel* geen *nIEmf* en *cIEmbel* mogen luiden; dat ik geen *apokrIEf* ſchrijve, om dat het mij van belang ſchijnt, de *y* van de *i*, *cYrene* van *ſIrene*, *cYklus* van *ſIklus*, ook in de vokaal, te onderſcheiden; en ik, derhalve, ter uitdrukking der lange *y*, waar zij in de lettergreep door een konsonant wordt opgeſloten, een ander teeken noodzaaklijk acht, dan de enkele *y* of *ie*. Voor dit teeken komt mij voegzaamst, en in over één ſtemming met de verlenging der *i* in het zelfde geval, voor, de oude *ye* op nieuw aan te nemen: die in *muzIEk* geen tweeklank hoort, zal ook

ſcyeth, *ſtereotyep*, *daktyel*, *prozelyet*,
apokryef, *ſynonyem*, *polyep*, *akolyeth*,

naar eisch weten uit te ſpreken. Even als met de woorden, waar de *e* en *i* van verlengd werd, * zou ik in deze den verlengenden klinker uitwerpen, wanneer de klemtoon op eene andere lettergreep overga, gelijk in het *roomen* en *romein* der Bijbelvertalers. Zoo ſchrijft men zeer wel *ſtereotypeeren*; ook kan men bijv. het Fr. woord *ſtereotype* in zijn geheel overnemen, als wanneer, gelijk bij 't gebruik der Hollandsche woorden *ſprake*, *ure*, *weke*, of *note*, de verdubbeling of verlenging der hoofdvokaal noodeloos is.

* Bl. 71, 102 en 103.



in, ine enz.

De *in* der Franschen, ik heb het bl. 38 reeds opgemerkt, als een flaauwer *ijn* klinkende, wordt ten onzent door deze vervangen, en zoo ſchrijft men:

ſatijn,
festijn,
blondijn,
berlijn,
venijn,
velijn,
mannekijn,
maraskijn,
arlekijn,
baldakijn,
chambertijn,
gibelijn,
razijn,
valentijn,
konstantijn,
mandarijn,
magazijn,
augustijn,
brigantijn,
dolfijn,
florentijn,
jupijn,
kristallijn,
robijn,
ſchrijn,
termijn,
paladijn,
palankijn,
domenikijn, (mansnaam), in onderſcheiding van *dominikein* of *dominikaan*, een monnik naar de orde van Sint Dominikus.
abysijn,
alexandrijn,
antonijn,
ormozijn,
kapucijn,
bedoijn,
burijn,
karabijn,
karmijn,
cherubijn,
citadijn,
krispijn,
urzijn,
ſantasijn,
florijn,
iniórantijn,
jasmijn,
lambrekijn, eigenl. en oorſpronkelijk *lamferkijn*,
marokijn,
meskijn,
rabbijn,
ſaladijn,
ſarrazijn,
ſerafijn,
ſpadasijn,
tamboerijn,
tarquijn,
turijn,
viktorijn,
enz.

Zoo ook de vrouwelijke terminatie *ine*, als in *medicijn*, *willemijn*, *prozerpijn*, *terpentijn*, enz. In 't algemeen ſtippe ik hier uitdrukkelijk aan, ofſchoon het op bl. 38 reeds in 't voorbijgaan gezegd is, dat,

waar de Latijnsche of Fransche *i* in 't Hollandsch een breeder uitſpraak ontvangt, deze met *ij*, nimmer met *ei*, wordt geſchreven.

vreemde y, konsonant.

In de vreemde woorden waar *y* als medeklinker voorkomt, zie ik geen reden haar door onze *j* te doen vervangen; SIMON STIJL en ook WAGENAAR (meen ik) ſchreven *jork*, maar het komt mij voor, dat in *york*, *yard*, *yeoman* (dat ik, volgends JOHNSTON, PERRY, GARRICK, en WALKER, *yoman* pleeg uit te ſpreken, en, als Bastaartwoord, *yoman*, zou ſchrijven), *yarmouth*, en anderen, de *y* volſtrekt geen minder goed figuur maakt, dan wanneer zij bloot als klinker optreedt.

Of men het aan 't Chineesch ontleende *jonk*-*yonk* behoort te ſchrijven, durf ik niet beſlisſen, daar ik het in deze taal nog niet bijster ver gebracht heb.

VAN DE *J*.

Om den klank der Fransche of Engelsche af te beelden, hebben wij even min een teeken, als voor de ſmeltende *g*: *jury*, *jockey*, *dijon*, kunnen wij dus niet anders dan *jury*, *jockey* en *dijon* ſchrijven; van dit laatste uit eene allerbelachlijkste praalzucht met de *y*, *dyon* te maken, is even zot als het *byou*, dat men wel eens in Fransche boeken, die hier te lande uitgegeven zijn, voor *bijou* leest. Het is, dat men bij de Franschen geen *ij* zoekt, dewijl zij zich (in onderſcheiding van vele Hollanders, die *vlei-jen* en *groei-*

jen [waarom ook niet *vrij-jen*?] ſchrijven) te vrede ſtellen met de enkele *i* of *y*, zonder den eenvoudigen overgang van deze op de volgende vokaal aan te wijzen, en derhalve *abaïe*, *pay-er*, *joy-au* enz., zonder ſlingerſlag tusſchen de *i* of *y*, en volgenden klinker, ſpellen: maar men bedenkt niet, dat in *di-jon* en *bi-jou*, de *j* een wezenlijke en onontbeerbare medeklinker is, even als bij ons in *leijonker*, *roeijol*, *hooijaartij*, *livreijas*, enz. — in welke-alleen de *i- j-* op haar plaats zijn. Waarom ſpellen zij, die *groeijen* en *broeijing* en *broeijig* ſchrijven, ook geen *heijachtig* en *bemoeijal*? — in deze woorden moet hun het aanwijzen van den overgang der *i* op de *a* even noodzakelijk ſchijnen, en ik weet niet waarom *achtig* méer een woord op zich-zelf is dan *ig* (hetgeen zij mij misschien tegen zouden werpen). Hoe het zij — ze mogen voor de toekomst, in *dijon* en andere *dergelijke* Bastaartwoorden of overgenomen termen, hun lust, aan de *ij*, in volle vrijheid koelen.

VAN DE K.

In de woorden, waar de Grieksche *k* (κ) in voorkomt, doet men die niet door de Latijnsche *c* vervangen, tenzij er de uitſpraak der laatste, zoo als die voor de *æ*, *e*, *i*, *œ*, en *y* luidt, aan geëigend is. Zie dit alles duidelijk gemaakt op de *C*.

Zoo ſchrijft men ook regelmatigst, waar het Hebreeuwsch ק heeft, bij ons *k*; en zoo geen *isaäC* in onderſcheiding van *habaKuK* of *eliaKim* maar, beide, *izaäk* en *habaKuK* of *eliaKim*.

VAN DE *L*.

De Fransche *l-mouillée* is men gewoon in 't Hollandsch *lj* te fchrijven — een plompe tongflingering, die voor woorden als *batalje*, *kanalje*, *kavalje*, en andere gepast moog zijn, maar die ik, over het algemeen, liever door de kiescher *lie* of *lië* vervangen zag, voornamelijk bij die woorden, waarin de Italiaansche of Fransche fcherp en vluchtig klinkende *i* de terminatie voorafgaat, en waarin het fchrijven van *lj* de verdubbeling dier *i* vorderen zou, om dat van de *lj*, de eerste konsonant noodzaaklijk bij de voorgaande lettergreep moet ingetrokken worden: *familie* ftelt, voor mijn oog en oor, ongelijk fijner het vreemde *famiglia* of *famille* voor, dan het platte *famielje*. Zoo fchreven onze ouden ook *talie* voor *taille*, *malie* voor *maille*, en *fchalie* waar de Franschen *escaille* (nu *écaille*) hebben. Ook wij fpellen nog dagelijks *fa*LIE (van *voile*), *tra*LIE (éen met *treille*), en *viktua*LIE; en ik geloof, dat wij weldoen in over éen ftemming met *moelië* en *medalië*, die in Vlaanderen niet opgehouden hebben *moelie* en *medalie* te heeten,

*bastil*lië,	*kadril*lië,	*kantil*lië,	*tiral*lïeeren,
*cedil*lië,	*fpadil*lië,	*portefeul*lië,	*patroel*lië,
*banil*lië,	*chenil*lië,	*kornoel*lië,	*mantil*lië,
*pastil*lië,	*moril*lië,	*kamperfoel*lië,	*kastil*lië,

ja, hoe onooglijk ook, *des noods* zelfs, *broel*lïeeren, *akkeul*lïeeren en *rekeul*lïeeren, te fchrijven. BILDERDIJK getuigt, dat de uitgang *alie* een „trisfyllabum" is, „fchoon men 't in de uitfpraak gewoon is in te

krimpen". Naauwkeuriger had hij gefproken met aan te ftippen, dat de *ie* hier een tweeklank is, gelijk in 't Hollandsch (buiten de Bastaartwoorden) *overal*; maar dat men, om verftaan te worden, den overgang hier zeer fterk doet hooren, zoo dat de *i* er gewoonlijk bij infchiet. De thands heerschende fmaak gedachtig, die geen tweeklanken gedoogt (want ook *aai*, *ooi*, *oei*, en *ieuw*, klinken als *aaj*, *ooj*, *uj*, en *iiw*) heb ik, om der uitfpraak wille, gemeend door een tweeftip op de *e* te moeten aanwijzen, dat zij, dit maal, niet voor niet, achter de *i* aan de ftaartgreep is toegevoegd.

Baljuw is nu eenmaal aangenomen; *bouillon* en *bouilli* zou ik liefst in hun geheel en onverhollandscht laten. Het andere *bouillon* fpelden onze ouders op hun wijs: *gotfried van bulyoen* of *bulgioen.*

Biliët, *biliard*, en *briliant*, zijn voor de zulken, die het ver genoeg in de orthoëpie gebracht hebben, om te kunnen hooren, dat de *billen* en *brillen*, in *bil-jet*, *bil-jàrd*, en *bril-jant*, daar niet op hun plaats zijn.

Vermilioen, *millioen*, *milliaart*, *petiliëeren*, *pavilioen*, *pointiliëeren*, *emaliëeren*, *detaliëeren* enz., wijzen zich van zelf aan.

Wanneer de *l-mouillée* van geen klinker wordt opgevolgd, kunnen wij haar in 't Hollandsch niet afbeelden. *Corail* en *portail* komt men wel over één met *koraal* en *portaal*, maar *fàtuil* voor *fauteuil* zou, als BILDERDIJK opmerkt, voor half Fransch en half Hollandsch verftaan, en als een Hollandschen *Lion* opgenomen kunnen worden.

VAN DE N.

Onder de plaatsbenamingen, waar men in de oude taal een zekere fpelling aan heeft geëigend, die met onze tegenwoordige regelen niet wel beftaanbaar fchijnt, moeten wij ook fpreken van de zoodanigen, welke met een mannelijk lidwoord, in den 3den en 4den naamval, zijn famengefteld. De oorfprong van dien gebogen *casus* moet natuurlijk in het voorzetsel worden gezocht, dat gewoonlijk, bij het noemen der plaats, er bij gebruikt werd: men fprak van het hof *in den hage*, de ftad *in den bosch*, het verblijf *aan den helder*, de tocht *naar den burg*, de wallen *van den briel*, enz. Nu later, tot één beteekeningloos woord geworden, zie ik er niets in, *den haag*, *den bosch*, *den hoorn*, te blijven zeggen en fchrijven, dat, hoe emfatiesch het voor den denkenden lezer er uit moog zien, toch nog ver verkieslijk is boven het afzichtelijke *'s hage*, en *'s bosch*, waar wij misfchien eerstdaags, door de betrachters van de wet der fpaarzaamheid*, *'s land* en *'s zande*, voor *'s gravenland* en *'s gravenzande* aan zullen toegevoegd zien. Men moet intusfchen, door het fchrijven van *Den Haag*, niet uit het oog verliezen, dat ons gewone woord *haag* van MELIS STOKES tijd af vrouwelijk geweest is, en de *n* er hier alleen om den wille der vloeiender uitfpraak aan verbonden wordt.

BILDERDIJK fchrijft, in ftrijd met de prononciatie, *de Haag*: ik keur het goed, als hij ook *de Briel*, en *het Bosch* gebruikt.

* Zie haar beftreden bij den Hr. SIEGENBEEK, *Verh.*, bl. 53.

VAN DE O.

„De Bastaerd-woorden of Bastaerd-gelijkenden," zegt Ten Kate *, „welken in 't Latijn of Fransch (al na ze ontleent zijn) op o of u, en bij ons op de lange o den klemtoon ontfangen, hebben die o zacht;" en te recht: *choren*, *choraal*, *noten*, *personen*, *mode*, *rome*, *rozen*, *ſcholen*, *tonen*, *tronen*, *zolen*, zegt en ſchrijft men: *kroonen* regelt zich naar 't Grieksch, dat *ω* heeft; hetgeen men te eerder mag toegeven, daar het zich, aldus, beter van *kronen*, *kreunen* (*kermen*) onderſcheidt, en de over één komst met *kruin* voor de ſcherp-lange *o* (Rotterdamsche dialekt) ſchijnt te pleiten — immers vindt men *zuigen* en *zoogen*, *buigen* en *boogen* (T. K. 269, 294), *huigen* (ook in den zin van *hugen*, *heugen*, in *verheugen*) en *hoogen*, *betuigen* en *betoogen*, *guichelen* en *goochelen*, *ſtuiten* en *ſtooten*, *kluiten* en *klooten*, *ſchuiven* en *ſchooven* (T. K. 319), *ſluiten* en *ſlooten*, *zuipe* en *zoope* † (T. K. 278).

Kan het iemant genoegen doen bij deze gelegenheid

* *Aenleiding* enz., d. I, bl. 289.

† De reden, waarom deze woorden de ſcherp-lange *o* hebben is niet moeielijk te gisſen: *betuigen* en *betoogen* is eenvoudig een dialektverſchil; *ui* en *oo* zijn hier tweeklanken, die, toen men ze nog naar eisch uitſprak, veel over één komst met elkander hadden. Ik houde *ie*, *zie-en*, *zie-g-en*, *biegen*, *ſchieven*, *ſlieten*, *betiegen* of *betiigen* (betijgen), voor het primitief dezer woorden, die hun verledene in *o* maken, welk verledene (even als met de *e*, zie Ten Kate, *Aenleiding* I, bl. 174), als naamwoord gebruikt en aldus verdadelijkt, den ſcherp-langen klank verkreeg, die met den tweeklank *ui* (mede uit het eenvoudige *uu*, toen *ue* of *uy*) in één liep. *Ui* en *oo* zijn, beide, in het Hoogduitsch dikwerf *au*: *ruim* — *raum*, *droom* — *traum*, *bruid* — *braut*, *boom* — *baum*, *luid* — *laut*, *koop* — *kauf*, enz.

eens na te gaan, wat de verschillende spellingen van *kroone* in de waereld bracht, die ik, op bl. 4, aanstipte? hij duide 't mij dan niet euvel, dat ik een paar bladzijden toewijd-, aan wat niet in onmiddelijk verband staat met de spelling der Bastaartwoorden, volgends den tegenwoordigen toestand onzer taal.

In MAERLANTS tijd schreef men, gelijk ik op bl. 18 en 45 reeds opmerkte, overal de *c* waar wij thands de *k* gebruiken, behalven voor de *e* en de *i*; men kende geen onderscheid in het schrijven der scherp- en zacht-lange *e* of *o* — slechts in enkele gevallen verdubbelde men de *e*: van daar, dat men bij MAERLANT *crone* leest.

Toen in het midden der Veertiende Eeuw *De Klerk uit de lage landen* zijn belangrijke chronijk schreef, begon men reeds meer, dan ten tijde van eerstgenoemde, de korte *e* achter de woorden weg te kappen, en veeltijds bij de hoofdsyllabe in te voegen; aan het kiesch onderscheiden der scherp-lange *oo*-s werd echter, in geschrifte, nog niet gedacht, in tegendeel had er grooter verwarring dan ooit plaats in het afbeelden van deze en gene geluiden: de *uy*, *u*, *ue*, *eu*, *oe*, *oo*, *oi*, en *o* liepen allerwonderlijkst door elkaâr; in het schrijven van *kroon* echter, waarbij hem het Latijnsche gedurig voor den geest zweefde, bleef *De Klerk* zich vrij gelijk, en ik heb alleen *crone*, *croen*, en *croon*, bij hem gevonden.

SPIEGHEL, wien men de eer niet ontzeggen kan het regelmatiger Hollandschschrijven bevorderlijk te zijn geweest, offchoon zijn pedanterie, en gebrek aan muzikaal gehoor, in vele opzichten de taal verplompt en verhard heeft, stond het algemeen gebruik

der *k* voor, met uitzondering der gevallen, waarin zij door een *s*, of waar wij tegenwoordig *w* voor schrijven, werd opgevolgd — als wanneer hij de *x* en *q* bleef gebruiken. De verdubbeling der *o* op het eind eener lettergreep stond hij tegen, offchoon het verschil in uitspraak tusschen de zachte en scherpe vokalen zijner aandacht niet ontslipt was; maar hij onderscheidde ze, door de zulken, die hij voor scherp-kort en scherp-lang hield, met een *accent-aigu* te teekenen. De *o* in kroon hield hij voor zacht-lang, en schreef daarom *kronen*.

De Bijbelvertalers trachteden overal de Grieksche benamingen zoo getrouw mogelijk af te beelden; dit deed hen *roome*, en derhalve ook *kroone* spellen.

Hooft meende, dat waar de *o* een anderen klank heeft dan in *hof*, en in *dom*, zij verdubbeld behoort te worden; dit gevoelen bracht *kroone* voort, gelijk het *kooker*, *hooveeren*, *gebooren*, *tooren*, en *besprooken* had voortgebracht, offchoon hij er zich-zelf bij lange na niet gelijk in was.

Ten Kate schreef in zijn verhandeling over de „*Critique Spélkunde*" *króóne*, om dat hij daar, voor ieder ander geluid, een andere letter schreef, en zoo bijv. *bol* (adjektief), *ból* (subst.), *kool* (*carbo*), en *kóól* (*caulis*) spelde. Men weet, dat hij het is, die het meest heeft toegebracht tot de kennis der onderscheidenlijke toepassing van de zacht- en hard-lange *e* en *o*.

Bilderdijk eindelijk, ziet *kroon* voor een præteriet van *kruin* * aan; want anders zou de eenzelvigheid † met *kruin* voor de *dubbele o* pleiten, waarvan hij 't

* *Woordvorsching*, bl. 61.
† *Woordvorsching*, „ 63.

moeilijk acht de gepastheid in *kroonen* aan te wijzen. Het woord *kroon* beſtaat eigenlijk niet, zegt hij; 't is *krone* — Ja Bilderdijk! net als gij *Bilderdike* heet, en als ook uw *ſchroome* en *ſmeere* niet beſtond, zoo lang men *ſchrome* en *ſmere* ſchreef; waar ik zelfs nú nog geen kwaad in zou zien. Maar het is hier de quæstie niet meer hoe men behóort te ſchrijven: Bilderdijk ſchreef *kroonen* (offchoon ook wel *kronen*) maar achtte dit een vrijheid, die hij nam, en niet in de taal gegrond.

De Heer Siegenbeek, die zich zoo uiterst weinig met de beſchouwing der Bastaartwoorden of Bastaart-gelijkenden bezighoudt, geeſt, in het lijstjen achter zijn *Verhandeling*, alsmede in zijn *Woordenboek*, *kroonen* op, doch ontwikkelt, voor zoo ver ik weet, den grond dier ſpelling nergends. Intusſchen is zij in volkomene harmonie met zijne algemeene begrippen wegends de taal, en als het niet moeielijker viel uit die begrippen gevolgtrekkingen te maken, wegends de ſpelling van vele ándere Bastaartwoorden, dan te beſeffen, dat de Hr. Siegenbeek konsequent is met *kroonen* te ſchrijven, zou er in dit ſtuk geene zoo groote verwarring heerschen, als die mij aanleiding gaf, dit boek te ſchrijven.

Van de bovengenoemde woorden, welke bij ons de zacht-lange *o* hebben, zondere men de nieuwelings ingevoerde Fransche benamingen uit, welke ten onzent hunne Fransche uitſpraak van *o*, gelijk zij in *le vôtre*, onderſcheiden van *votre*, luidt, behouden. Met de *o* van *vôtre* en ándere woorden, komt onze ſchérp-lange *o*, gelijk de Zeeuwen haar bijv. in *beloonen* (*beloanen*) uitſpreken, nagenoeg over één:

Ik ben er dus voor, *kommoode*, *rhoone*, *matroone*, *ſaoone*, *konsoole*, te ſpellen.

De *o* in het oude *komen* of *koomen* (gelijk de Hr. Van Lennep het te recht in 't vierde deel van zijn *Voorouders* ſchrijft) is hardlang; daar het woord éen is met *koopman*: doch in de ſamenſtelling *komenij* (volgends de verklaring op bl. 80 gegeven) heeft men aan éen *o* genoeg, om dat de *ij* te ſterk van toon is, om den langen duur der *oo* in de eerste lettergreep toe te ſtaan. Vergelijk bl. 103.

De *o* in de terminatie *lo* geeft Ten Kate op als hard-lang *, en daarom ſchrijft men *waterloo*, *eekloo*, en behoort men ook *venloo*, *borkuloo*, *heiloo*, *ſchoonderloo*, *almeloo*, *ermeloo*, *hengeloo*, enz. te ſchrijven.

In *hugenoten*, als éen met *eedgenoten*, kunnen de zoodanigen, die *eedgenooten* ſchrijven, mede de ſcherp-lange *o* opnemen, doch daar het woord laatstelijk uit het Fransch wordt genomen, is dit niet noodzakelijk. Bij hen, die, met mij, in aanmerking nemen, dat *genoot* een præteriet van *geniet* is, met *genot* in een naauw verwantſchap ſtaat, en daarom, even als *vloot* van *vliet*, dat met *vlot* ſamenhangt, aan éene *o* in 't meervoud genoeg heeft, kan geen ſpraak van verdubbeling in *hugenoten* zijn, en ze ſchrijven het als *echtgenoten*, *landgenoten*, *ſpeelgenoten*, en als de terminatie *loze* van *lieze*, verwant met *losſe*, aan verſchillende bijvoeglijke - naam- en werkwoorden eigen.

* *Aenleiding* enz., d. I, bl. 299.

oa.

Offchoon ik eens, in een zoogenaamden *feestdronk*, *toast* op *gast* gerijmd zag, hecht ik nog al aan de uitfpraak *toost*, en weet niet, waarom men (ook fchrijvende), in dit veel voorkomend Bastaartwoord de Engelsche *oa*, niet door de echt-Hollandsche fcherp-lange *o* zou doen vervangen. *Chámbercloak* fpreekt men bij ons *chamberlóek* uit, en daarom fchrijve men 't *chamberloek*.

oe.

Even als ik op het behouden der *æ* aandrong, ben ik er voor, om den wille van den rijkdom der nuanceeringen, de *œ* te handhaven, en daarmede te fpellen:

fœbus,	*pœnitentie*,	*mœzogothiesch*,
fœnix,	*œkonomie*,	*pœne*,
œdipus,	*konfœderatie*,	*tragœdie*,
krœzus,	*cœlibaat*,	*komœdie*, * enz.

waar bij men

kœnigsberg, *gœttingen*, *gœrlits*, *fœhn* (*sirokko*), en anderen zou mogen voegen.

* Is het noodig bij de woorden *tragœdia* en *komœdia* te herhalen, dat men ze ook uit het Fransch nemen, en dan *tragedie* of *komedie* fchrijven kan? Ik vertrouw van neen; maar tevens, dat geen man van fmaak het in mij laken zal, dat ik ze ook naar de Latijnsche fpelling hier opgeef; hij gevoelt, dat het iets anders is te zeggen: de Fransche Tragœdie, in zich-zelve zoo fchoon, heeft meêgewerkt tot den ondergang van het Hollandsch Tooneel; dan: ik was gisteren in de komedie, en 't was waarlijk een komedie, om te zien, op welk een ergerlijke wijze de kunst er met voeten werd getreden.

Ik ſchrijf de *oe* in deze woorden als éene letter, op dat men ze niet met de uitſpraak verwarre, die men ſints drie eeuwen gewoon is aan onze *oe* toe te kennen. (Zie echter nog BILDERDIJK op HOOFT, bl. 40).

Ook ter vorming van den Franschen tusſchenklank *oeu* moge men zich van de gekoppelde *o* en *e*, met daarneven voeging eener *u* bedienen; voor het woord *manœuver* bij voorbeeld.

oi.

De vreemde *oi* wordt bij ons zacht-lange *o*: als *dresſoir*, *dresſoor*, *comptoir*, *kantoor*, *chauffoir*, *komfoor*, *ivoire*, *ivoor*, *gregoire*, *gregoor*, *territoire*, *territoor*, enz. Wil iemant de laatsten voor uit het Latijn genomen aanzien, hij zal er een reden te meer in vinden, om ze met de zacht-lange *o* te ſchrijven. Zoo zijn er ook Bastaartwoorden, waar de Franschen de *oi* in bezigen, en die we ten onzent liefst in hun geheel aan het Latijn ontleenen; zoo *auditorium*, *refektorium*, en met een verzachting in den uitgang, niet oneigen aan 't Hollandsch, *glorie*, *historie*, *memorie*, *ciborie*, *viktorie*, die eenigen (ik weet niet om welke reden) * goedvinden *glory* en *history* te ſchrijven. Daar zijn vele Bastaartwoorden, waarin men den klank der Fransche *oi* behoudt; en daar onze taal ſlechts twee woorden bezit (het oude *oir* [erve] en daaruit gevormde *doir* [of *dojer*]), waar de *oi* met de Hollandsche uitſpraak in voorkomt, zoo zie ik er niets in, vast

* Zie het verworpen bij HUYDECOPER, in zijn *Proeve*, d. II l. 153.

te ftellen, dat, waar men buiten deze de *oi* in den Neêrduitschen ftijl aantreft, zij de Fransche uitfpraak heeft, die NODIER bij ons *toealet* zou doen fchrijven: in

toilet,	*dortoir*,	*iluzoir*,
repertoir,	*deklamatoir*,	*parloir*,
trottoir,	*notoir*,	*roiaal*,
ſautoir,	*konservatoir*(ſubst.),	*ſavoiaar*,

kan de uitfpraak dus niet twijfelachtig zijn.

't Goy als onze ouden fchreven, wordt in onze dagen, naar den regel, dien wij voor dergelijke oude plaatsbenamingen gedachtig zijn — *het Gooi.*

Engelsche oo.

De Engelsche *oo*, die in eenige weinige Bastaartwoorden voorkomt, wordt, waar zij als *oe* luidt, het geschiktst door deze vervangen; en, gelijk men *book* in *boek* te rug vindt, doe men 't met *long-room* in *longroem* (fcheepsterm).

ou.

Ten tijde, dat men, in vele gevallen, de *ou* voor de *oe*, *houck* en *bouck* voor *hoek* en *boek* fchreef, was men niet in ftrijd met zich-zelven door *ſouverein* en *gouverneur* met *ou* te fpellen: thands echter, nu wij *koers*, *troep*, *troebadoer*, *toer*, *jaloezij*, en *troebel*, met *oe*, verftaan, dienen wij ook *ſoeverein* (met den Hr. VAN LENNEP in *Ferd. Huyck*) en *goeverneur* te fchrijven — de eerste lettergrepen van *goeverneur* en *gouwenaar* luiden immers verfchillend.

Aan eenige uit den vreemde herkomstige woorden

met *ou* heeft men intusschen ten onzent eene uitspraak als met *o* gegeven, en men bedient zich dan ook van dit letterteeken bij hun spelling: *dozein*, *borgondie*, *doarie*, *bivoak*, *bordeaux*. Het laatst gemelde behoort thánds tot de bij ons onveranderd blijvende — onze ouden schreven *bordeas*. Ik ben er wel voor met BILDERDIJK ook *kopplet*, of liever (verg. bl. 124) *koplet* te schrijven, dat zelfs nog beter dan het Fransche *couplet* uitdrukt, wat er door verstaan wordt. In het Fransche toch spréekt men eigenlijk van een *tweetal* (*couple*), offchoon men dikwerf een *tiental* vaerzen bedóelt: de Engelschen omschrijven *couplet* nooit anders dan met TWO *verses*, *a* PAÍR *of rhymes*. Wij, daarentegen, verwijzen, met *koplet* of *kopplet* te spellen, onmiddelijk naar *copulare* en *koppelen*: *koplet* is een verkleining van *koppel*, gelijk *trompet* van *tromp*, *helmet* van *helm*, *lanset* van *lans*, *salet* van *zaal* enz. Zoo ook komen wij met ons *governo* en *karozel* nader aan den oorsprong dan de Franschen, van wie wij ze schijnbaar overnamen.

VAN DE *PH*.

De φ en geadspireerde *p*, doet men best, op den voorgang van BILDERDIJK, KINKER, WISELIUS, en anderen, door onze *f* vervangen, die haar volkomenlijk uitdrukt; te meer, daar de *ph* op het eind eener lettergreep er bij ons nooit goed heeft ingewild, en de voorstanders der *ph* toch meestal *philosoof* schreven, dat minder regelmatig is dan het thands verdedigde:

Filozoof,	*FiladelFia*,	*Fænomeen*,	*Fraze* (phrasis),
Falanx,	*alFen*,	*Faëton*,	*Flegmatiek*,
Filomeel,	*zutFen*,	*Fyzionomie*,	*Frygië*,
ſoFia,	*Fazant*,	*euFonie*,	*diFthong*,
jozeF,	*Filantroop*,	*eFezen* (de ſtad),	*asFalt*,
Fœnix,	*Fantazie*,	*euFraat*,	enz.

Waar de uitſpraak het vordert wordt de *f* verdubbeld: als in *ſaffo*, en *affodillen*, van welk laatste de ſpelling, hoe zeer ook afwijkende van het Grieksch, reeds ſints verſcheidene leeſtijden ſtand houdt. In *ſafier*, dat den klemtoon op de ſlotſyllabe ontvangt, kan men met eene enkele *f* volſtaan.

Die alleen door den voorgang van anderen er toe gebracht zou kunnen worden de *ph* in Bastaartwoorden af te zweeren, moge bedenken, dat ook de Franschen en Engelschen gedeeltelijk in hunne talen *φλεγματικός*, *φιάλη*, *φαντασία*, *φάντασμα*, phrenesis, phasianus, enz., met *f* ſchrijven; dat de Italianen nimmer, de Portugeezen zeldzaam, en de Spanjaarts ſlechts noode de *ph* in Bastaartwoorden behouden.

VAN DE Q.

In de zacht *quelende qu*, wat Ten Kate er van zeggen moge *, hoor ik iets anders dan de ruw *kwakende kw*; † en offchoon men haar in echt Hollandsche woorden niet op nieuw heeft in te voeren — het zou eene verarming in de klankrijkheid onzer taal genoemd mogen worden, haar uit de Bastaarts te weeren. De Heer Wiselius ſchrijft *inKWisitie*,

* *Aenleiding*, enz. d. I, bl. 124.

† Verg. Bilderdijk, *Spraakleer*, bl. 54 -5.

als anderzins: voor mij, ik reken, met Prof. Siegenbeek de *qu* verkieslijk; en ſchrijf daarom:

inQUizitie,	*QUint* (in alle betee-kenisſen),	*QUazimodo*,
QUantiteit,		*liQUideeren*,
QUaliteit,	*QUart*,	*eQUipaadje*,
QUitantie,	*QUartier*,	*reQUestreeren*,
QUirijn,	*QUartaal*,	*QUazi*,
QUito,	*QUadraat*,	*pasQUil*,
QUæstie,	*QUarto*,	*QUansuis*,
QUintus,	*QUintein* (ſchermpaal),	enz.

In de Fransche woorden, waar de *qu*, ook bij de verbastering, als *k* wordt uitgeſproken, vervangt haar deze; in:

laKei,	*Katern*,	*liKeur*,	*arleKijn*,
marKies,	*etiKet*,	*Karantaine*,	*palanKijn*,
eKipaadje,	*etiKette*,	*Katrain*,	*marasKijn*,
piKant,	*Keu*,	*Karree*,	*manneKijn*,
reKest,	*koKet*,	*banKier*,	*gothieKe*, enz.

VAN DE S.

Waar zij in Bastaartwoorden verdubbeld voorkomt, en de uitſpraak deze verdubbeling wettigt, als bijv. in *pasſie* en *basſa*, dat anders *pa-sie* en *ba-sa* zou klinken, neme men die verdubbeling waar; maar, voor *paschen*, *ekuson*, *applaudiseeren* en *etabliseeren*, die zelfde woorden met *sſ* te ſchrijven, was in de Zestiende Eeuw verſtandig, toen men de enkele *s* ook als *z* uitbracht, en laatstgemelde letter ſlechts in zeer weinige woorden gebruikte: thands, daar de enkele *s* (dank zij hiervoor ook de pogingen van den Heer Siegenbeek!) zoo ſcherp als toen de dubbele

geacht wordt (een eigenſchap, die zij ook werkelijk met al haar medekonsonanten gemeen heeft) en men *wasem*, *bloesem*, *hersen*, en *kersen* *, ſchrijft, is het inkonsequent *paasſchen*, en bovendien onbeſtaanbaar met de uitſpraak *ekus-son*, *etablis-seeren*, enz. te ſchrijven; *paschen*, *ekuson*, *etabliseeren*, *froiseeren*, *koelise*, *marechausee*, *troeseeren*, *ijsel*, *overijsel*, *rijsel* *pruisen* (in de beide beteekenisſen), *huisen* of *heusen* enz., zijn voldoende.

Naar den tegenwoordigen ſtand der taal behoort dus ook de *s* voor de *z*, in woorden met den zachten klank, te wijken, en even min als men, van *rosa*, *rose* maakt, moet men *versen* of *prosa* ſchrijven; maar

vaerzen,	*idealizeeren*,	*abuzievelijk*,	*chryzopraas*,
proza,	*decizief*,	*kambyzes*,	*jozef*,
filozoof,	*katechizatie*,	*metamorfoze*,	*gymnazium*,
realizeeren,	*mozaïek*, of be-	of *-fooze*,	*parafrazeeren*,
anastazia,	ter *muzief*,	*vizieren*,	*anchizes*,
analyze,	*krizis*,	*pleizier*,	*metempsykoze*,
frieze,	*champenoize*,	*razeeren*,	*bavaroize*,
genezis,	*pertuzaan*,	*bazis*,	*turkooizen*,
efezen,	*reprezentatie*,	*mozes*,	*ſuze*,
parenthezis,	*pozitief*,	*doze*, of	*chryzostomus*,
jezus,	*amuzeeren*,	*dozis*,	*meduza*,
bazis,	*enkhuizen*,	*apotheoze*,	*hoephuizen*,
ſyrakuze,	*dijkhuizen*,	*veenhuizen*,	*razijnen*, enz.

Men vindt goed het H. Duitsche woord *ſage* — in de plaats van overlevering, volksverhaal, ſprookjen, gebruikt — op zijn Duitsch, met *ſ*, te ſchrijven; als wilde men daardoor de verwarring met *zage* (ſâge) voorkomen: maar is men dan ons Hol-

* SIEGENBEEK, *Verh.*, bl. 193, en volgende.

landsche *ſage* of *tſage* (vrees) vergeten, dat nog dagelijks in *onverſaagd* te pas komt? Vreest men dan de verwarring niet met dit? en, al wilde men eens *hij weet van geen* TS*agen* zeggen, en dan ook (als volgt) weêr TS*idderen*, en TS*ommige*, en TS*edert*, gaan ſchrijven — mag men het verwantſchap met *zeggen*, *gezag* of *gezach*, benevens de ware uitſpraak, zoo geheel uit het oog verliezen? — Als we alles in de ſpelling onderſcheiden willen, wat in den zin onderſcheiden wordt, hebben we aan geen duizend letters genoeg, of moeten Chineesch leeren.

Alles ſtemt voor *zage*; dat echter geene aanleiding behoort te geven tot het ſpellen van *konverzie*, *konverzatie*, of *huizen* (in Gelderland): de *s* is ſcherp in die woorden; ze luiden *konversie*, *konversatie*, en *huisen* (de ouden ſchreven *huissen*, *huessen*, *heussen*, of *hoessen*) — in ſpijt van menigen verhoogduitschten Hollander, die de *s* en *z*, de *f* en *v*, niet te onderſcheiden weet. Die zelfde ſchijnt ook wel bij ons de uitſpraak van *kassino* en *karoessel* te hebben ingedrongen: *casino* en *carrosello* zijn, in 't Neêrduitsch, *kazino* en *karozel*. Waar vroeger de *z* wel bij ons voor gegolden heeft, en de ſcherpte, die haar toen eigen mocht zijn, kan natuurlijk op de bepaling der hedendaagsche ſpelling geen invloed hebben.

Ik merke, ter dezer gelegenheid, ook aan, dat men beter *Zieriksee* dan *Zierikzee* ſchrijft; want het is meer dan waarſchijnlijk, dat de stad wel naar *Zieriks water* (*aa*, *ee*, of *ije*), maar juist niet naar *Zieriks zee* werd benoemd. Of zouden *elkersëe*, *oortsëe*, *heidensëe*, en al die andere *eën*, ook al te maal *zeëen*

moeten worden? — Arm *Flak-ee*, en *Goer-ee*! die niet in de promotie kunnen deelen!

Hier, keuren we de verflapping af, op grond van de Etymologie — daar zijn andere woorden, waarin we 't op grond van de Analogie doen. Men gebruikt de fcherpe *ſch* in adjektieven, waarvan het wortelwoord op de *s* uitgaat; wij maakten, van *ras*, *rasſche*, van *trots*, *trotsche*, van *vergeefs*, *vergeefsche* (offchoon de Hr. SIEGENBEEK, we weten niet om welke reden, *spitse*, en *bitse*, fchrijft) en daarom worde *divers* ook, als Hollandsch adjektief, *diversch*, zoo als onze ouderen het fchreven. Iets meer gewaagds zou het zijn, waar een adjektief als voornaamwoord gebruikt wordt, er de *ch* áf te kappen: *analogies handelen*, *een vals gevoelig meisjen*, *ergends Spaans voor uitkomen*, *Rooms gezind* (wanneer men in *rooms* iets anders dan een genitief van *Rome* ziet) — durf ik, *in zekeren zin*, niemant *voorſchrijven.*

Saturdag, of *zaturdag*, is vrij onverfchillig de Etymologie zou voor het éene, de Uitfpraak voor het andere zijn. En de Uitfpraak is niet geheel en al in 't ongelijk: toen men de *z* nog weinig of niet gebruikte, en de *ſ* zoo de fisfing als de zuizing voor moest ftellen, was de leer — Spreek de enkele *ſ* zacht uit, voor de vokalen (de *uu* of *w* medegerekend); fcherp, voor de konsonanten.

Ik fprak van den klank der *s* — thands heb ik nog een woord wegends de form van het teeken in 't midden te brengen.

Daar het mij altoos een welgeplaatste keurigheid toefcheen *dorps-looper* en *dorp-ſlooper*, *wachts-pook*

en *wacht-ſpook*, *ridders-taal* en *ridder-ſtaal*, *dwaal-ster* en *dwaal-ſter*, *burgers-tand* en *burger-ſtand*, *konings-taf* en *koning-ſtaf*, in de ſpelling te onderſcheiden — zoo pleeg ik niet, naar de hedendaagsche ſmaak, *s* en *ſ* met elkander te verwarren. Doch uit het voorbeeld *dwaalster* en *dwaalſter* blijkt tevens, dat ik, bij mijne onderſcheiding, iets anders dan onze volſtrekt willekeurige afbrekingsmethode indachtig ben — deze zou mij, zoo voor dwalende vrouw als voor planeet, even zeer *dwaalſter* doen ſchrijven: ik zie te rug op de etymologie, en — zoo dra een woord blijkbaar uit twee andere *woorden* is ſamengeſteld, of het volvormd hoofddeel aan een zelfſtandig voor- of achtervoegsel verbindt, dan komt (zoo de voorste ſyllabe dier ſamenzettelingen met eene *s* aanvangt) bij mij de lange figuur in gebruik. *Ster*, in *dwaalſter* (planeet), is een zelfſtandig woord: in *dwaalster* (dwaleres) is het dit niet; ik acht *dwaalster* een werker te zijn, gevormd uit een onderſteld præteriet van *dwalen*; gelijk *dienen*, *gunnen*, *komen*, *kunnen* — *dien*ST, *gun*ST, *kom*ST, *kun*ST, tot præteriet hebben *, heeft

* En dat dit zoo is, zie de onervarene bijv. in vaers 445, en 514, van het onlangs uitgegeven *Beatrijs, eene ſproke uit de XIIIde eeuw*, dat ik hier citeer, al ware 't alleen maar, om den verdienstelijken uitgever, Dr. Jonckbloet, mijnen dank te betuigen, dat hij onze literatuur met dit hoogst belangrijk en voortreffelijk dichtſtuk heeft begiftigd. De auteur van het *Specimen de Velthemii Speculi historialis libro tertio* heeft de beminnaars der Vaderlandsche Oudheid, en van het ſchoone en ware in de Kunst, daardoor op nieuw aan zich verplicht, en zou dit niet minder hebben gedaan, zoo het in zijn plan had gelegen, behalven de wenken, medegedeeld van het ſtandpunt der oudheidkennis, zijne lezers ook opmerkzaam te maken op de verhevene poëzij, de reine moraal, die in het ſtukjen

dwalen, *dwaalST*; die *st* vormt de overgang van den werkwoordswortel op de terminatie *er*; de famenftelling is dus niet van *dwaal* met *ster*, maar van *dwaal* met *s*, *st*, en eindelijk langs deze met *r* of *er*. Waar nu de *s* overgangsletter is, fchrijf ik haar met de kleine figuur, en daarom in *dwaalster*, *diensten*, *fpeeksel*, enz. Doch in het teeken *sf*, fchrijf ik fierlijkheids- en gebruikshalve de tweede *f* lang; ik geloof, dat de keus van *sf* zoo min als die van *ss* aanleiding tot verwarring kan geven: daar zijn maar weinig woorden, waarin de *sf* dézen keer overgangsletter, génen keer dubbelkrachtig zou kunnen zijn. Maar in de woorden *dwaalfter* of *-ftar*, *vruchtenfap*, *zwanenfchacht*, is zij recht bij mij te huis; zelfs in *vriendfchap*, daar ik *fchap* voor een zelfftandig toevoegsel hou, dat niet uit het hoofdwoord-zelf als voortgevloeid is, gelijk *ster* en *sel*, in *dwaal-st-er* en *fpeekse-el* — vrouwelijke vervormingen, zoo als *ruik-er* en *fpieg-el* er mannelijke zijn.

Dit, op de Bastaartwoorden toegepast, zou men kunnen gelooven, dat ik *adftringent*, *reftitutie*, en *deftruktie* aanbeveel, doch daar geen Hollander gehouden kan zijn de Latijnsche etymologie te verftaan, en hij haar zelfs zoo weinig in acht neemt, dat hij, met den Franschman, AS-*tringent*, RES-*titutie*, en DES-*truktie* uitfpreekt, zoo fla ik voor, in de zulken altoos de korte letter te bezigen (behalven bij verdubbeling, als in *bisfchop*, *bosfchaadje*, *pas-*

befloten ligt — op de fchilderachtige eenvoudigheid, waardoor het zich kenmerkt — op het zuiver gevoel, de fmaak, den takt in het verdeelen der effekten — op het zeldzaam kunstvermogen, dat bij de vervaardiging heeft voorgezeten.

ſaadje, enz.), en de aanvangs-*ſ* te bewaren voor de eerste ſyllabe der woorden, en alleen op de volgenden toe te pasſen, zoo die *door ons*, bij de verbastering, aan de eerste worden toegevoegd; dat is bij woorden als: *ſekuur*, *ſinopel*, *ſarkofaag* enz., *geſtipuleerd*, *degenſjerp*, *receptieſalon* enz.

VAN DE T.

Voor de ſmeltende *t*, in de uitgang *tio* en *tia*, ſchreef men in de dertiende en veertiende eeuw de *c*, en zoo de Franschen dat thands nog deden, zouden vele Hollanders niet *balbuTier* uitſpreken als of er *culbuTer* ſtond: trouwens voor een gedeelte doen zij 't, en *tia* verandert bij hen in *ce*, ofſchoon *tio* - *tion* wordt; zoo *atten*TION en *arrogan*CE. Voor het Nederduitsch echter is de uitgang *cie* thands niet in te voeren, en zij zoude het bezwaar met zich brengen, geen onderſcheid tusſchen *tia* en *cia*, in *provincia* en *clementia*, te doen waarnemen. De *tie* dus behouden! want ook de *s* kan ons niet dienen, zoolang *intensie* iets anders dan *intentie* blijſt. Die de gedeeltelijk afgeſchafte *ts* zoo mooi vind, kan *affektaatsie*, *konservaatsie*, *inklinaatsie*, *propozietsie*, *kondietsie* en *kautsie* ſpellen, gelijk eenigen *ſtaatsie*, *predikaatsie* en *profeetsij* doen — ik zal niet van de partij zijn; en neem ik *ſtaatsie* ook aan, als een bastaartachtige vervrouwelijking van *ſtaat* — al het overige blijſt bij mij,

predikaTie,	*propoziTie*,	*proklamaTie*,	*konservaTie*,
vokaTie,	*kondiTie*,	*kauTie*,	*inklinaTie*,
abdikaTie,	*publikaTie*,	*affektaTie*,	*peroraTie*, enz.

In de Oud-Hollandsche woorden, waar de *t* gebruikt werd, dewijl men de *d* te zacht bevond om een lettergreep te sluiten, maar laatstgenoemde evenwel in de verbuiging de slotkonsonant des woords blijkt te zijn, wordt zij ook in 't enkelvoud gebezigd, en zoo schrijft men, *braband*, *bolsward*, *'s gravenland*, *amersfoord*, *zandvoord*, *roermond*, maar niet te min *gent* met de *t*; daar men *gentenaren* zegt. Oudtijds spelde men (schoon niet zonder uitzonderingen) *antwerpen* en *hantwerpen*: volgens de hedendaagsche gesteldheid onzer taal, moet dit noodzakelijk *andwerpen* worden (gelijk men ook bij MELIS STOKE vindt); het zij men de bekende geschiedenis van den reus DRUON aanneme, en het dus voor *handwerpen* houde, of er met BILDERDIJK *aan de werpen*, *werven*, door verklare.

VAN DE U.

De Fransche *u*, in Bastaardwoorden als *u* uitgesproken, wordt daardoor vervangen: *buro*, *gernamen*. Anders schrijft men haar met een deelteeken op de *ü*: *jemuüe*, *paraplüie*. Louize — dezen naam op zijn Hollandsch te kunnen uitspreken, en er toch den rechten klank aan te geven, hangt geheel af van de indeeling der Sylaben. De Franschen schrijven *lou-ise* — bij ons zou dit *lou-ize* in plaats van *lo-uize* klinken; onze ouden kenden er de *o* aan toe, maar aldus vooronderstellen — *o-wyse*, laten wij het als *o-u-ize* opvatten, en hij, die de letters niet aanneemt voor naamletters of klinkers, maar ze in de uitspraak doet aanmerken.

zal met den lieven vrouwennaam geen zot figuur maken.

De toonloze Fransche *u* wordt ſoms, in de Bastaartwoorden, onderdrukt: zie op de *g* en *qu*.

De langklinkende vereischt in 't Neêrduitsch de verdubbeling van het teeken, als zij door een medeklinker opgeſloten wordt: zoo maakt *institut*, *instituut*; *substitut*, *substituut*; *confus*, *confuus*; *buste*, *buuste* — *buste*, deed de theekooper.

In eenige gevallen heeft de oude wijs van de *u* te verdubbelen, (hetgeen met *y* of *i* geſchiedde) aanleiding tot een veranderde uitſpraak der woorden gegeven: *abus* wordt *abuis* — de klank wijst in deze van zelf de ſpelling aan. De woorden met *ui* zijn intusſchen niet talrijk, daar de uitſpraak meestal de ſchrijfwijs overheerscht heeft; en ofſchoon men vroeger *ſubstituyt*, *ſaluyt*, *conſuys*, *dispuyt*, *affuyt* ſchreef, zoo zeide men *uut*, en *uus* (waarvan *conſusie* en *ſalutatie* getuigen kunnen), hetgeen bij ons, voor de meesten, de ſpelling met *uut* en *uus* ten gevolge heeft gehad.

VAN DE *V*.

De letters, die door de zelfde ſpraaktuigen gevormd worden, loopen wel in één: zoo verwandelt bij ons de Spaansche *v* ſoms in *b*, als in *alba* en *banilië*; hetgeen te minder verwondering zal baren, als men nagaat, dat, in 't Spaansch, de *b* en *v* eene opmerkelijke over één komst met elkaâr in de uitſpraak hebben, ja eenige Kastiliaansche literatoren, in de

vorige eeuw, zelfs het affchaffen der *v* zochten door te drijven.

VAN DE *W*.

Louwmaand, fchrijft men gewoonlijk. BILDERDIJK neemt er geen *w* in op; voor mij, ik hecht ook niet aan die *w*. Wat is de *w* op het eind eener lettergreep? — Een medeklinker, die in woorden, welke voor verlenging vatbaar waren, aan de *u* werd toegevoegd, om den zachten overgang van deze op den volgenden klinker bevorderlijk te zijn. Maar *lou* is, voor zoo ver het den Heer HOEUFFT (*Taalk. Mag.*, d. 3, bl. 225) en mij bekend is, niet voor verlenging vatbaar, en gelijk men *u* (pers. voorn.), *nu*, *laurier*, *paus*, *klauteren*, ja *rug* en *rhum*, zonder *w* fchrijft, kan men haar ook zeer wel in *loumaand* misfen. Ik verkies zelfs (om dit in 't voorbijgaan op te merken) *fneeuwit*, *rouwinkel*, en *touwerk* te fchrijven; dewijl de *w* van de laatste fyllaben de dienst der gene waarneemt, welke men er anders aan toevoegt. *Sneeuuuuuit*, uut mij wat al te veel.

Der dubbele *u* of *w* een kracht toe te kennen, die het gebruik van meer dan ééne *u* (haar voorafgaande) noodeloos maakt, is ook zeer eigen aan onze taal, die *luw* en *gruw* uitfpreekt, als of er *luuw* en *gruuw* ftond, terwijl, voor ieder anderen medeklinker dan de *w*, de *u* kort van klank is, en eene verdubbeling behoeft, wou *inftitut* niet op *nut* rijmen.

VAN DE X EN CC.

De *x*, dat is dubbele *c*, *cc*, komt in kracht over één met onze *ks*; doch waar zij tusſchen twee klinkers ſtaat, is zij wel eens wat zachter van uitſpraak, en luidt dan bijna als *z*, met de Fransche *g* er voor, in *exempel*, *exaltatie*, *exercitie*, *exorcisme*, *examen*; maar men neemt ze dan ook uit het Fransch; want de Latijnsche uitſpraak weet niet, wat de Franschen er meê voorhebben, *exekutie* zachter dan *exekrabel* uit te ſpreken*, en doet alom nagenoeg *ks* hooren. Deze er echter voor in de plaats ſtellen, laat de gewoonte niet toe, en niemant zal *ksenokrates* ſchrijven, noch *sukses* verſtaan. *Xenokrates* dus en *succes*, *orthodox*, *reflexie* en *extaze* — offchoon ik het eerste dezer beide laatsten liever uit het Latijn dan uit het Fransch neem; dewijl men dan *reflektie* kan ſchrijven, dat zijn verband met *reflekteeren* onmiddelijk aanwijst.

Voor de duidelijkheid, wordt de ſtedennaam *bordeaux* niet verhollandscht; maar, wanneer hij als Neêrduitsch adjektief wordt gebruikt, laat men er, om wanſpraak te voorkomen, de *x* uit wegvallen, en ſchrijft *Bordeausche Wijn*; offchoon men 't ook met *Bordeaux Wijn* afkan. Plaatsbenamingen, aldus vóor een handelsartikel geſchreven, worden vooronderſteld *in genitivo* te ſtaan: dit denkbeeld wettigt *Genua Olie*, *Java Koffi*, enz. — anglicismen, die moeilijk te verbannen zouden zijn.

VAN DE Y.

Wegends de *v* en *y*, zie men onder *i*. Daar blijft

* Zie het *Vocabulaire* van CH. NODIER, *extrait de la dernière édition du Dictionnaire de l'Académie publié en 1835.*

mij hier alleen op te merken, dat er bij ons geen reden bestaat de oude Fransche *y* te behouden, en wij daarom wel zullen doen, *roiaal*, *loiaal*, *baionet* (of-*bajonet*), *konvoieeren*, *raieeren* (*roi-* of *rojeeren*), te spellen.

VAN DE Z.

Deze schrijft men alom waar zij gehoord wordt; zie S. Komt zij op het eind van een lettergreep voor, dan doet men haar, gelijk dit in 't Neêrduitsch gebruikelijk is, door een *s* vervangen; zoo in:

esra,	*alvares*,	*konits*,
eliafas,	*fes*,	*wurtsburg*,
gas,	*austerlits*,	*hartsgebergte*, enz.

De Duitsche *z*, wel verre van als onze tegenwoordige te klinken, is *ts*, en wordt bij ons vervangen door *t* of door *s*, vroeger ook wel door deze beiden vereenigd. Schreef men *tsidderen*, dan mocht men ook *tsurich* spellen; thands voldoet *surich*, en *appensel*, zeker beter dan de zelfde namen met *z*. Intusschen acht ik het verkieslijk al dergelijke woorden met eene andere letter, en onverhollandscht, te schrijven; ofschoon ik volstrekt niet tegen *dantsig* voor **danzig** ben, noch het den Franschen euvel duid, dat zij van **luzern**, *lucerne* maken.

De aanmerking van den Heer VAN DER KEMP, in het *Taalkundig Magazijn* *, betrekkelijk de waarde der *s* en *z*, spruit uit een misverstand voort, maar staat niet eng genoeg in verband met mijn onderwerp, de uitvoerigheid, die haar wederlegging vereischen [illegible], vergeeflijk te doen zijn. (Vergelijk bl. 119.)

* [illegible] d. bl. 110.

Vele woorden, die in 't Italiaansch de *z*, en enkelen, die daar, even als in 't Fransch, de *c* hebben — worden bij ons met *ts* geschreven; althands wanneer dit letterteeken het woord niet opent (want dan is het ons, als boven gebleken heeft, wat vreemd); maar wanneer de *t* en *s* zich bij de voorgaande en volgende syllabe laten indeelen: zoo schrijft men, om *panzia* en *panziera*, *pantsier* of *pantser*; om *fazione*, *fatsoen*; *artsoen* om *arcione*; en *pontsoen*, dewijl het van *ponzare* afstamt. Daarin vinden ook zij hun grond, die *profeetsij* voor *profetie* verkiezen te schrijven; dit laatste echter komt mij minder regelmatig voor (zie bl. 129): maar *panTsier* enz. zou ik stellig boven Bilderdijks slappe *pansier* verkiezen.

VAN DE VOKALEN IN 'T ALGEMEEN.

De *a*, *i*, *o*, en *u*, waar zij den klemtoon in het woord niet ontvangen, en slechts in uitgang of voorzetsel gehoord worden, zijn gewoonlijk ten onzent flaauwer van uitspraak, meer naar de doffe *e* trekkende, dan in de Zuidelijke talen. Een sprekend blijk der afkeerigheid van onzen landaard van helder klinkende vokalen, buiten de hoofdsyllaben (die den nadruk ontvangen), kan men vinden in de volksuitspraak van het woord *piano*: in den mond eener burgerdochter klinkt het duidelijk *pe-ja-ne*, en de Heer Kinker moge 't beklagen, dat Bilderdijk ons de zuivere lange *i* (in den *tweeklank ie*) en de zuivere Fransche *ou*, of Hoog-Duitsche en Italiaansche *u*, (in den *tweeklank oe*) betwist — het moge waar zijn, dat de beschaafde man, ten onzent, dat tweeklankachtige meer en meer voorbijziet — het is niet

te min te bewijzen, dat het in den geest onzer taal ligt, ſlechts zeldzaam bij de wijd uit een loopende geluiden der verſchillende vokalen ſtil te ſtaan, dat zij ze in vele gevallen bij het aanhouden tot de zachte *e* doet afnemen, en daarom ook de kantige afſtooting van twee vokalen op elkander almede niet bij ons te huis doet zijn. De uitſpraak van *piano* geeſt er een ſtellig voorbeeld van, en men kan er nog bij duizenden putten, uit de vreemde terminaties, die óf afgekapt, óf tot korte *e* verzacht worden. *Auctor* en *actor*, waarin de Franschen ons den klemtoon op de laatste ſyllabe doen leggen, worden *auteur* en *akteur*, met de *eu*, die het gemeen voor de zacht-lange *o* en *e* pleegt te noemen (alweêr verſlapping!), en, bij velen, met een *au* en een *ak*, die de woorden bijna tot *e-teur* en *'k-teur* verlamt. Het is het gemak, dat ons tot de eenvoudigste ſpraaktuigſtellingen verleidt, en dat zelfs, in eenige opzichten, de ſpelling gedwongen heeft zich hiernaar te ſchikken.

Van daar het ſchrijven van *dokter* en *apotheker*, ja het zeggen van *aptheker*; dat zich zelfs zoodanig in de taal heeft ingeworteld, dat iemant, die van *doktor* en *apothekar* hoorde ſpreken, licht vragen zou: Welke tor, welke kar meent U?

Hoor een onverfranschten Hollander van het groote kinderfeest ſpreken — hoe noemt hij 't? — S^t^. Niklaas; en het, ook waarlijk vrij ſtijve, S^t^. Nikolaas, met een lange *i*, en duidelijk onderſcheidbare *o* blijft voor het meer beſchaafde, maar minst Neêrduitsche, gedeelte der natie over.

Men zegt vrij algemeen *kleur*, *krent*, *krant*, en *kraal*. BILDERDIJKS verklaring van *krent*, door *ko-*

ren *, komt mij gezocht voor; *kleur* is thands alleen gebruiklijk, ik zou daarom ook voor *krant* zijn; *koraal* klinkt, in het dagelijksch gefprek, wat pedant — in vaerzen echter is het misfchien verkieslijk; die *koerant* wil zeggen, en fchrijven, zal ik almede niet tegen zijn. Waartoe mij-zelf en anderen aan boeien gelegd?

Voor zoo ver nu als het gebruik eene onzer tale eigene regelmaat, in de fchrijfwijs van de verflapte klanken der Bastaartwoorden heeft waargenomen — voor zoo ver het *diakEn*, *doktEr*, en *apotheker* zegt, in over éen stemming met *wapen*, *maker*, en *ontfteker* — heb ik er niets tegen dit te huldigen; maar (gelijk men trouwens in den loop mijner verhandeling reeds gelegenheid heeft gehad op te merken) ik ben geen voorftander van het verflappings-, vereenzelvigings-, quazi-vereenvoudigings-ftelsel, wanneer dit gedreven wordt ten koste van de rijkheid aan verfchillende klanken en klankwijzigingen, die onzen ftijl verfieren kunnen. Buiten een enkel exceptioneel geval, meen ik dus al dergelijke inwilligingen, van de fpelling aan de uitfpraak, als in *dokter*, en *apotheker*, niet te mogen aanraden, noch de verwarring van zedefpreuken met zonnewijzers, in *gnomen* en *gnomon*, voor te moeten ftaan. *Magezijn* en *ledekant* willen er bij mij niet in; zoo men het laatste *lIdEkant* fchreef, had ik er nog vrede meê: thands volg ik mijne gewoonte, en fpel *ledIkant.* Ook zou ik nooit *diakEnie*, of *doktEraat* fchrijven.

VAN DE KONSONANTEN IN 'T ALGEMEEN.

Nopends deze blijft mij alleen nog over, te her-

* *Muis- en Kikvorschkrijg*, bl. 42.

inneren, dat wij, den regel gedachtig, die alle overtollige verdubbeling vermijden doet, in vele woorden, waar de Franschen een dubbelen medeklinker gebruiken, met een enkelen kunnen volſtaan, wanneer de uitſpraak dit toelaat, en de etymologie er zich niet ſtellig tegen verzet. Reeds op het artikel S maakte ik van deze vereenvoudiging gewag, en op vele konsonanten, die ik, uit hoofde harer in het oog vallende over één komst met de Nederduitsche, niet heb behandeld, is zij van toepasſing. Ik weet bijv. niet, wat wij met een tweede *n* in *persoNNificeeren* doen, offchoon de Franschen *persoNNifier* ſchrijven. Wanneer wij het woord *illusoire*, met zijn beteekenis, uit het Fransch overnemen, dienen wij er de Fransche uitſpraak wel in te kenteekenen, en men weet, dat deze ILUzoir is — de *oi* uitgeſproken, gelijk wij 't ons op de *oi* ten regel hebben geſteld.

In navolging der Grieken, ſchrijft men, in 't Latijn, Bacchus; die bij ons goedvindt *bakchus* te zeggen, mag ook *bakchus* ſchrijven, als hij maar zorg draagt nimmer de *c* er in te vergeten, want dan zou men denken, dat hij van heel iets anders ſprak. Wat mij aangaat, ik zeg *bachus*, en ſchrijf *bachus*, *bachant*, *bachanaal*, enz.

Ten deele ook is hier van toepasſing, wat ik, op bl. 103, wegends de *i* en *o* aanſtipte. De lettergreep, welke den klemtoon ten onzent *niet* ontvangt, kan dikwerf in de ſpelling vereenvoudigd worden: zoo ſchrijven wij bijv. onwraakbaar *kanoNeeren*, in ſpijt van *kanoNNen*, *raPier*, in ſpijt van het naamwoord *rappe* (in 't H. D. *paard*, in 't Neêrlandsch *vlug*),

waar het van afgeleid ſchijnt, * *kaRozel*, voor *caRRousel*, *paKet* en echter *paKKen*, *traFiek*, van *traFFico*, *baroNes*, en toch *baroNNen*, *baNier*, waar de Franschen *baN-Nière* hebben; offſchoon ik, om nader aan de afkomst te blijven, *ciPPier*, boven *ciPier*, verkieslijk acht (Zie Bild., *Brieven*, D. I, bl. 111).

Het is, ook in echt-Nederduitsche woorden, volſtrekt geene onregelmatigheid, zoo als de Heer Bomhoff het, in eene anders niet onbelangrijke bijdrage tot het *Taalkundig Magazijn* †, wil doen voorkomen, dat we Weiland *monniKen*, *perziKen*, *leeuwriKKen* en *zweesriKKen* naſchrijven; jammer maar, dat Weiland zelf den regel niet ſchijnt te kennen: in de beide laatste woorden ontvangt de ſlotſyllabe van het enkelvoud een ſterker druk dan in de beide eerste — *monnik* en *perzik* beſtaan uit een lange lettergreep, opgevolgd door een korte; de korte ſpreekt men vluchtig uit, van daar de ſpelling *monniken* en *perziken*, maar de laatste greep in *leeuwrik* en *zweesrik* is ongelijk langer, daar wij tusſchen de beide ſyllaben een ſcheva doen hooren, en de woorden eigenlijk *leeuwErik* en *zwezErik* zijn, zoo dat men, na het uitſpreken van den trochee *leeuwe* of *zweze*, er als van zelf toe komt den eigen voet te willen herhalen,

— v — v   — v — v
en *leeuwerikken*, *zwezerikken*, voort te brengen. Ook zijn deze woorden, in een trochaïesch vaers, volſtrekt niet misplaatst: van *perziken*, *haviken* en *monniken* kan men het zelfde niet getuigen. Maar genoeg: men ziet nu, dat wij, ſchoon, met den Heer Bomhoff,

* Immers, daar een *degen* een *krijgsman* beteekent, kon *rapier* wel uit het *paard* genomen zijn.

† D. I, bl. 28.

kieviten, *grinniken*, *mooliken*, enz. schrijvende, niet gehouden zijn, hem in *leeuwriken*, *zweesriken*, *botteriken*, en *dommeriken* te volgen.

Waar de konsonant, op het einde van een uit het Fransch genomen woord, niet wordt uitgesproken, dient men daar de lang-klankige vokaal (ons eigen) voor in de plaats te stellen: *kolliëe*, *soepee*, *dinee*, *paletoo*, *piërroo*, *lakei*, enz.

Al de gevallen intusschen op te geven, waarbij letteruitlatingen gepast zijn, is ondoenlijk, en wie een dergelijke aanwijzing behoeft, doet beter zulke woorden te vermijden: de stijl van een zoodanige heeft niet veel te verliezen. De kennis van etymologie, uitspraak, en van hetgeen, onafhankelijk van deze, al of niet op zekere plaatsen voegzaam is, zal den echten schrijver hierin ten voldoenden leidraad verstrekken.

NOG IETS OVER DE LETTERS IN 'T ALGEMEEN.

Het bovengezegde zij ook verstaan met betrekking tot andere kieschheden, welke men bij het spellen van Bastaartwoorden waarneemt en die geen volledige opgave toelaten. Zoo lees ik bijv. nu en dan in de nieuwspapieren *een solied handelaar*, *een solied onderpand*, en acht men wel gedaan te hebben, met, gelijk de meubelschikker *massief* zonder staart gebruikt, de *e* van *solide* weg te kappen; het valt inmiddels ieder in 't oog dat *massif* wel *massief* wordt, doch *solide* - *solide* blijft. Het is, dat de meesten, die Hollandsch schrijven, Hoogduitschers zijn, dikwerf lieden zonder eenige wetenschappelijke vorming, en die al heel veel meenen gedaan te hebben, wanneer

zij hun **werden** voor ons *zullen* hebben laten varen. Het is een droevig verfchijnsel, en het zou ons zelfs den ondergang van het echte Neêrduitsch doen te gemoet zien, ware het niet, dat ons zoogenaamd gemeen, op den fchoot zijner ouderen, eene taal leerde fpreken, die wij, met oordeel aangewend, in vele gevallen als toetsfteen kunnen gebruiken. De herinnering van het echte Nederduitsch, welke deze ons verfchaft, is vooral noodzakelijk geworden, fints de zoogenaamde fatsoenlijke waereld haar kinderen buitens lands, en voornamelijk in Belgiën, ter fchole ftuurt; want offchoon ik, om vele redenen, liever Fransch- dan Mofsch-Hollandsch hoor fpreken, zoo zie ik het met leedwezen aan, dat onze meisjens, die eenmaal vrouwen en moeders zullen zijn, niet veel beters dan twee gedeelten zuiver Fransch, tegen een derde neuzig, fijfelend en brouwend Hollandsch, voor haar kinderen veil kunnen hebben: ja, zwaait de Gallomanie onzer fchoonen niet zelfs den fcepter in het rijk der Letteren? — Stelt u voor, Hollanders, Zeeuwen, en Stichtenaren! ftelt u voor, welk een lief, aardig, taaltjen uit het onze zou geboren worden, wanneer gij niet alle pogingen infpandet, om de taal onzer vaderen fterk te maken, tegen den verderfelijken invloed der Gallomanie, maar vooral tegen het zoogenaamd Nederduitsch, dat op ons gants en al verdorven Schouwtooneel, dat in onze Nieuwspapieren, dat van den Kansel, u onophoudelijk, en tot befchaming van uw vaderlandsch gevoel, in het oor en fpoedig ook in 't hart vloeit. Maar wat zullen wij doen? — Provizioneel tot ons onderwerp te rug keeren, Lezers.

Het is tegenwoordig eigen aan het Nederduitsch, in proza de zachte *e* vóor, niet áchter, de tongletter, bij zekere uitgang te schrijven: wij spellen *all*ER, niet *al*RE, *lep*EL, niet *lep*LE; het is daarvan ook, dat men vrij eenparig — *mizerabel*, *mizerabele*, *kapper* voor *câpre*, en *kaliber*, schrijft; men zou weldoen *manœuv*RE en dergelijken op den zelfden voet te stellen.

Kan men er in 't algemeen wel te veel op aandringen, dat men zich-zelven, in zijn spelling, als in andere zaken, gelijk blijf? Neen! zeker niet: maar ik vertrouw toch genoeg te hebben gezegd, om in den geest van iederen lezer het denkbeeld te hebben vast geprent, dat men bijv., de namen van plaatsen niet in hun ouderen vorm schrijvend, geen *aemstelredam*, geen *groeninghen*, geen *muyden* — ook aan geen *v*UY*rsch*, geen *ee*CK*loo*, geen *wassen*AE*r*, geen *m*AE*stricht*, behoort te hechten; *Cornei*LL*e*, *ba*Y*ard*, *ma*RL*boro*UGH, en wie heb ik al meer op genoemd, of *sn*OY, *hoof*T, en *Cats*, behoudende — aan geen K*oster*, *nikl*AA*s de* K*ler*K, enz. mag denken, als men in die namen iets anders dan bloote qualiteiten, als men er stamnamen, zoekt — Ik vervolge!

VAN DE VERMEERVOUDIGING DER BASTAART-WOORDEN.

Voor zoo ver de wijze van vermeervoudiging der Bastaartwoorden niet in den loop mijner verhandeling wordt opgegeven, kan men zich hierbij ten regel stellen, dat

1°. Alle woorden, die op *a*, *i*, *o*, en *u* uitgaan,

en waarin de genoemde letters geen ſamentrekkingen voorſtellen van hun klank met een verzachtende uitgang, gelijk het in 't Hollandsch met de woorden, *ſpaá*, *zoó*, *blij* enz. het geval is (die in 't meêrvoud *ſpaden*, *zooden* en *blijden* maken) — dat zij allen met de *s* vermeervoudigd worden: zoo *mariaas*, *kolibries*, *bravoos*, *ekuus*, enz. Dat ik het plurale, even min als den genitief, dezer woorden in de toevoeging eener *'s* doe beſtaan, zal niemant verwonderen, die begrijpt, dat *maria's* op *jas* uitgaat, en noch *goenong-api's*, noch *piëtro's*, aan de uitſpraak voldoet: het uitlatingsteeken is hier overtollig — want men ſchrijft geen *de's vader's*, noch ook *de vader's*; de tweede klinker is noodzakelijk — want de uitſpraak doet dien duidelijk hooren.

2o. Kan men, ook hier, vastſtellen, dat alle woorden, die met de zachte *e* ſluiten, in het meervoud de *n* aannemen (en daarom moesten de zulken, die *meisjE*, *paardtjE*, *prinsjE* verkiezen te ſchrijven, in 't meervoud daar blootelijk, tot beſchaming der uitſpraak, de *n* aan toevoegen): dit is aan het Neêrduitsch eigen, dat van geen *behoeftes* en *gewoontes* weet, dan in den mond der onbedrevenen en onbevoegden. Daar men evenwel niet gehouden is, een woord *in zijn enkelvoudigen toeſtand* aan het Fransch of een andere taal te ontleenen, zoo kan men, waar deze in 't meervoud de *s* heeft, ook de *s* ten onzent behouden, als, mét het woord, uit den vreemde tot ons overgekomen: zoo kan men, naar welgevallen, *pasſaadjen* of *pasſaadjes*, *viziten* of *vizites*, *balladen* of *ballades*, *romancen* of *romances*, ſchrijven.

Overigens gaat men naar zijn echt en onverkunsteld Nederlandsch gevoel te werk, en zoo min als men mij af komt vragen, of *vaders*, dan *vaderen*, de ware vermeervoudiging zij, vordere men van mij te bepalen — bij welke Bastaartwoorden, en onder welke omſtandigheden, de *s* of de *n* behoort gebruikt te worden.

BESLUIT.

Ik herhaal het: die den genie eener taal niet verſtaat, niet gevoelt — wien het niet, min of meer, is ingeſchapen, of die geen lust heeft door oefening het in zijn geest tot ontwikkeling te brengen, hoe men zich, hier en elders, behoort uit te drukken — zie ik geen kans, en acht ik mij onbevoegd, het te leeren; hij moet zich getroosten *niet* te ſchrijven, of zich behelpen met hetgeen binnen zijn vermogen ligt. Iets toe te brengen tot de kennis der uitheemsche klanken en klankwijzigingen, die in ons Neêrduitsch gehoord worden, en tot welker afbeelding men zich van de bij ons gebruiklijke, en door ieder Nederlander begrepene, letterteekenen bedienen kan — ziedaar wat ik met het ſchrijven der voorgaande bladzijden ten doel had, en het zij mij vergund hier ten ſlotte te betuigen, dat ik even zoo min mij voorſtelde, een volledige theorie voor het gebruik en de ſpelling van alle mogelijke Bastaartwoorden de waereld in te zenden, als het voor ons doenlijk is, met de bij ons verſtane klankteekens, ze alle, ten duidelijkste, af te ſchilderen.

TOEVOEGSELS EN AANMERKINGEN.

Voor maanden reeds ſchreef ik het hier tegenoverſtaand *Beſluit.* Daar hebben zich inmiddels bedenkingen aan mijnen geest opgedaan, welke, als voorbeelden, als bewijzen, als verklaringen, als toevoegsels, mijn boekjen vollediger en lichter overtuigend mochten maken. Ik geef ze hieronder. De merkwaardige woorden van LAMBERT TEN KATE, die een weêrklank in mijn hart vonden, en vrij naauwkeurig de voorname gedachte uitdrukken, welke mij, bij het bepalen van de Spelling der Bastaartwoorden, heeft beheerscht, ga ze vooraf:

„Wannéér één zélfde Léttertéiken nuu voor deezen dan voor „dien Klank dient, zúlks is een gants verwérpelijk gebrék „in 't *Critique,* dóg als twéé of méér verſchéidene Létter-„téékens voor één' en dén zélfden klank" (of de fijnere „wijzingen van dien) „verſtrékken, zulks kan nimmer deeren, „zó min als dat twéé woorden éénen zin betéékenen."

Bladz.

12. *Wandel* was oudtijds ook een adjektief: zie bijv. MAERLANT, *Spiegel Historiael,* D. II, bl. 465.

37. AI *door* EI *te doen vervangen:* namelijk, zoo de uitſpraak dit toelaat; ik ſchrijf

39. *Pleizier:* doch, dat ik niet volſtrekt tegen de *ai*, ook voor andere konsonanten dan de *r* ben, zie men uit *karantaine* en *katrain*, op bl. 123. Het komt mij voor, dat men den neuzigen klank van de Fransche *n* beter met de *ai* dan met de *ei* behouden kan. De uitſpraak moet hier weêr de eenige toetsſteen zijn.

44. *Porselein*, zoo wel als der Italianen *porcellana*, wordt voor fijn aardewerk, en voor de bekende plant of groente, gebrujkt. BILDERDIJK gewaagt echter van een ouder Italiaansch woord, dat *pastellano*, of misſchien *pastellino*,

Bladz.

van *pasta* (deeg), zou geweest zijn, en waaruit wij het woord *pastelein* (vroeger fchreef men *poftulein*), dat bij ons gemeen nog wel voor aardewerk gezegd wordt, zouden ontleend hebben. Hoe het zij, *pas-* of *postelein* op de plant toe te pasfen is fout.

52. „Nimmer werd dan ook de *ch* IN HET HOLLANDSCH bij den aanvang eener fyllabe gebezigd": Die niet befeft, dat deze aanmerking alleen op het Nederduitsch van na 1100 flaan kan, vergelijk bl. 57. Men mocht fints toen nog *chaam*, *chartago*, *verchieren*, en andere met affektatie vreemd gefpelde woorden lezen — VAN VELTHEM mocht, voor alle fekuriteit, de middenkonsonant in *lachen* willen verdubbelen, en *lachgen* fchrijven: aan *lagchen* of *ligchaam* werd niet gedacht.

62. VONDEL en HOOFT fchreven *ammirael* en *-raal*; BILDERDIJK, *amiraal*; het Fransch heeft *amiral*; het Engelsch en Hoogduitsch *admiral*: maar de Hollandsche, Fransche en Engelsche Etymologici komen in de afleiding over één — zij putten het woord uit het Arabische *emir almumenin*, of uit het Arabische *emir* of *amir*, gekoppeld aan ἁλιος: wat wij nu met een *d* in *amiraal* doen, verklaar ik niet te begrijpen; men fchijnt er iets *administratiefs* in te zoeken. BILDERDIJK vertaalde fchertsend, in een vaersjen op VAN KINSBERGEN, *admiraal* met *bewonderling*.

63. „Geen van beide echter (van *aard* [terra] en *aard* [indoles]) moet verward worden met den uitgang der verbalia *veinzaart*, *grijzaart*, *rijkaart*, enz. die volftrekt geene *d* toelaat." BILDERDIJK, *Verkl. Geflachtlijst*, op *aart*.

63. De H^r. J. J. L. TEN KATE keurt (op bl. 89 van zijn *Zangen des Tijds*) te recht het fchrijven van *luipaard* af; doch hij ftrekt zijn veroordeeling ook tot *luipert* uit, dat één is met *luipaart*, gelijk *grijzert* met *grijzaart* — op grond dat het woord „het afgeknotte Latijnsche *leopardus*" [het Latijnsche *leopardus*, afgeknot] zou zijn. Ik repliceer hierop met mijn woorden van bl. 66, eerste alinea. Evenwel zou *leopardus* ouder dan *luipaart* kunnen wezen, en daar kon ook wel eenige ongeregeldheid in dit woord zijn geflopen, door het afwisfelen van *luipard* met *liebaart*: doch daar wij geregeld *ardus* door *aart* doen vervangen, zoo zie ik er het kwaad niet van in, *luip*AART op den voet van *lieb*AART te ftellen, offchoon

Bladz.

pardus ook een op zich-zelf ſtaand woord is; immers ſchrijft de H[r]. T. K. ook *bastaart* en *rijkaart* ten ſpijt van *bastardus* en *richardus*. De onderſcheiding van *t* en *d* te toetsen aan den verlengden vorm, zoo als wij die ſomtijds aantreffen, bewees ik reeds, dat niet altoos voldoet: nientant zal, om *pleit, pleitooi,* om *hand, handeering* zeggen, noch, uit het *in den covende* van menig oud geſchrift, aanleiding nemen, om *konvend* voor *konvent* te ſchrijven, noch ook den ouden, op eenige plaatsen, *brabant* en *brabantren* nazeggen.

65. (In de noot.) Die, om de uitſpraak, en ten einde het te onderſcheiden van *waard* (duur), *waard* (oord), *waard* (huisheer), en *waard* (wacht), de *t* wilde gebruiken, de verwarring met *waart* (mannetjens-eendvogel) minder vreezende, kon *waart* ſchrijven — al wilde hij, waar de *s* alle misbegrip voorkomt, *waards* behouden. Voor mij, ik ſpel althands *mids* en *voords* en *medgezel* met *d*, om *mede* en *vorderen*, en ten ſpijt van *met* en *voort*; ieder ſchrijft *proost* en *zeevaart*, ondanks *proosdij* en *zeevaardij*.

72. Die ſoms de bedenking mocht maken, dat bij het ſchrijven van *eën* in plaats van *eeën*, de ſcherp-lange niet van de zacht-lange *e* onderſcheiden wordt, bedenke, dat ook in 't enkelvoud dit onderſcheid (zoo het in woorden, die op de lange *e* uitgaan, beſtaat) niet wordt waargenomen.

εῖο en *εο*.

80. Waarom onderſcheidt men *'Ωιδεῖον* niet van *Πανθεον* (*Πανθειον*) door *odeion* en *pantheon* te ſchrijven? — dan ging men te gelijk de hedendaagsche uitſpraak van *óodeon* tegen. (Verg. den *Spectator van Tooneel*, enz. D. I, bl. 102.)

80. Het ſpreekt van zelf dat men, bij 't ſpellen van *œu* geen tweeſtip op de *u* van noode heeft.

F.

81. Men weet, wat het voor en tegen zich heeft, met Siegenbeek *vriesland*, of met Bilderdijk *friesland* te ſchrijven: De Friezen doen ontegenzeglijk, in dat woord, de *f* hooren; maar — merkt de H[r]. Siegenbeek op — in andere woorden, waar zij de *f* bezigen, ſchrijven wij *v*, en dus vordert de analogie ook hier *v*. Ik zal mij niet ſterk

Bladz.

tegen dat argument verzetten; te minder, daar ik, op dergelijken grond, *ſchandinavië* ſchrijf: doch ik heb altoos *friesland* en *friezen* geſpeld, en zie geen reden hiervan te rug te komen, zoo lang wij geen *ſjampanje* aannemen, dewijl we *ſjerp* gedoogen.

GT.

81. Die in de plaatsbenaming *dragten* een koppeling zoekt, en *ten* voor iets meer dan eene eenvoudige terminatie houdt, moog *dragten* ſchrijven: ieder ander behoort, even als in *richt*, *bracht*, *jacht*, de *ch* er in te gebruiken. Den grond voor deze ſpelling zie men uitvoerig aangetoond in het ſtukjen over *gt* en *cht* als ſlotletters: *Middelaer*, jaerg. III, bl. 197.

85. Zie hierna de noot, betreffende bl. 110.

100. Als de *ie* oorſpronklijk een verlengde *i*, geen tweeklank, was — waarom zouden de ouden dan nimmer *ie* op *i*, *bedieden* op *ſtriden*, *verliesen* op *prisen*, *vliegen* op *ſwigen*, gerijmd hebben? Ook zegt Lambert Ten Kate wel, dat onze *ie* met de Fransche *i*, in *dire*, over één komt — maar wij lezen bij hem toch op bl. 118: „anderſints ontkén ik niet, dat *ie* de eenigſints dúbbelklankige [uitſpraek] van ſommige Zúid-Hóllanders nétter ſchijnt úit te beelden".

103. Behoef ik op te merken, dat men, in over één ſtemming met het vooraf gaande, *mijter* en *bijbel*, niet *myter* en *bybel* behoort te ſchrijven?

103. En dit kan dien „ſchrijvers van naam" niet euvel geduid worden, daar zij de uitſpraak ten regel hebben genomen — offchoon ik ſlechts in weinige gevallen hun voorbeeld volgen zou. De *ij* in de woorden *wijl*, en *gelijken*, heeft ontegenzeglijk de meest *ij*-achtige uitſpraak, die een Hollandsche keel kan vormen; zij wordt echter tot korte *i*, of nog minder, in *dikwijls*, *heerlijk*, *lieflijk* enz. — maar zal men daarom weêr *dikwils*, en *heerlik*, of *lieflek*, gaan ſchrijven? Neen! zelfs niet, al bedenkt men, dat dit in ándere gevallen, waar de *ij* den klemtoon niet ontvangt, geoorloofd is: als bijv. in eenige voornaamwoorden en in de verkleinende terminatie *kijn*, die men dikwerf *me*, *we*, *ge*, *ze*, en *ken* ſpelt.

107. Men vindt, onder de voorbeelden, *tarqu-ijn* en *bedo-ijn*, in welke beide woorden de *ij* duidelijk gehoord wordt.

Bladz.

Velen fchrijven zekere familienamen: *huijgens*, *broekhuijzen*, *baeij*, *snoij*, *van fpeijk*, *buijs*, met *ij*: Hoe verkeerd! — daar beftaat geen tweeklank *uii*, *aeii*, *oii*, *eii*; men behoort daar de *y*, als plaatsvervanger van *de enkele i*, te bezigen: *huygens*, *fnoy*, *van fpeyk*; UY, OY, EY — geen UIJ, OIJ, EIJ. Dit mogen ook zij gedachtig zijn, die een eigennaam, waarin genoemde tweeklanken voorkomen, als rijm bezigende, daar dikwijls een woord met *ij* op hebben laten flaan: hetgeen, even zeer als het rijmen van *ei* op *ij*, onverdedigbaar is. *Ey* is *ei*, en *van fpeyk* rijmt op *eik*, op *bereik* — niet op *ftrijk* of *blijk*. *Mei*, met eenigen *may* gefpeld, rijmt op *wei*, en even min op *gij* of *gy* als *paard* op *vuist*, of *lantaarn* op *pompftok*, zou BILDERDIJK zeggen. De Siegenbekers zijn wel eens zóo ver gegaan, dat ze hun *vleijen* op *maatfchappijen* wilden laten rijmen: dat is nog erger.

109. Men zal mij toch niet de oude uitvlucht tegenwerpen, dat de *j*, in *vlei-jen* en *groei-jen*, gelijk aan de *w* in *vrouwen* en *fchuwen* is — De *w*, offchoon inderdaad daar bloot toevoeglijk (verg. bl. 132), heeft zich zoodanig met de *u* vereenzelvigd, dat ze niet alleen waar overgang *plaats heeft*, maar ook waar overgang mogelijk zou zijn, aan de *u* gehecht blijft: die *vleij* en *groeij* zou willen fchrijven, mocht de *j* bij het meervoud behouden.

110. Ik lees juist ook in MAERLANT, die voor mij ligt, *faelieren*, voor het Fransche *faillir*.

112. Ik weet niet, of *purper* een Bastaartwoord is, maar wel, dat de kritikus, die den H^r^. TEN KATE uit de hoogte berispte, om dat hij *purper*EN, maar daarentegen *blaauw*E, *rood*E, fchreef, den bal heeft misgeflagen. *Purper* is wel degelijk een ftof, even als *fcharlaat*, in zekeren zin (daar men *fcharlaken* tegen zegt), en een *purpere* mantel is zoo goed als èen *houte* man of een *azure* trans. *Manteau bleu* en *manteau rouge* zegt de Franschman, maar *manteau* DE *pourpre*, *ciel* D'*azur*. BILDERDIJK houdt *purper* mede voor een fubstantief; maar *azuur* bloot bijvoeglijk (*N. Verfcheidenheden*, bl. 72; *azuur*, op *lazuur* in de Geflachtlijst).

133. „De *ks* voor de *x* in de plaats te ftellen laat de gewoonte niet toe", behalven bij Bastaartwoorden, waar de onderfcheiding van *ks* en *ksch* mogelijk is: *fiks* (adv.), *fiksch* (adj.).

Bladz.

131. Men schrijft geen *tsidderen* meer. Intusschen heeft de drift om, voor de *s*, aangezet door de tandletter, (voor de *ts*) de enkele *s* te gebruiken, velen schrijvenden uit het oog doen verliezen, dat in *volgends*, *wegends*, *doorgaands*, *willends*, *thands*, *ginds* of *gints*, *gants* enz., de *d* of *t* aan het grondwoord, niet aan de adverbiale *s*, behoort, en daarom laten zij ze, bij eenige dezer woorden, achterwege. Men weet, dat ik geen minnaar van 't verlaffen der uitspraak ben, *volgende* maakt bij mij *volgends*; *wegende* (*aangaande*, *aangrenzende*, *weg* of *weeg* is zoo wel *gang* als *grensmuur*), *wegends*; *ergend* (Van Velthem, bl. 383, *yegerent*), *ergends*; *gi-end* (van *gi-en*, prim. van *gi-d-en*, Fr. *guider*, Eng. *guide*), *ginds*; *ga-end* (van *ga-en*, prim. van *ga-d-er-en*), *gands* (gelijk Van Lennep het schrijft); *nopende* (als de ouden zeiden), *nopends*: en die dit niet aanneemt, kan, met Vader Cats (of, wil hij, Vader Cas), *des wins* voor *winds* schrijven, om op *prins* te rijmen, en het Bastaartwoord *bats* tot *bas* vervormen. Huydecoper, Clignett, Lelyveld, Kinker, ja de meeste letterkundigen der vorige eeuw, schreven *ds* in de bovengenoemde woorden.

142. Is het noodig, op het stuk der oud-Hollandsche plaatsnamen, den regel te *noemen*, dat men zich naar de uitspraak schik, en voor *ae*, *ou*, *ck*, *gh*, *ch*, enz. zoodanige letters schrijf, als waarmeê men tegenwoordig de klanken naauwkeuriger meent uit te drukken? — Neen, het zou een slecht kompliment aan mijn Lezérs gemaakt zijn — wier kennis en oordeel ik toch misschien reeds te dikwijls mistrouwd heb: maar sprekende van de plaatsnamen, zij het mij vergund op te merken, dat ik *Griekens* voor *Griekenlands* eens zag afkeuren, doch, dat mij, sedert, de gegrondheid dezer afkapping in den voorgang der ouden gebleken is.

ERRATA.

Op bl.	36	ſtaat,	de *o*;	dit moet zijn,	de *a*.
„	41	„	*gallilæa*;	„	*galilæa*.
„	60	„	*melancholisch*;	„	*melancholiesch*.
„	68	„	rythmus;	„	rhythmus.
„	96	„	Eenvoudig voor de *ij*;	„	Eenvoudig voor de *y*.

